PII
0584

teatrul

10

octombrie 1962 (anul VII)

In acest număr

SĂ NU-ȚI FACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ

Piesă în 3 acte
de EUGEN BARBU

teatrul

Nr. 10 (anul VII) **octombrie 1962**

REVISTĂ LUNARĂ EDITATĂ
DE COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURĂ ŞI ARTĂ
ŞI DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.

S U M A R

Pag.

Lucia Demetrius
LA PRIETENI 1

DE VORBĂ CU RADU BELIGAN
despre: locurile libere din repertoriu; piese bune şi cosmetică regizorală; regizori şi actori; mode şi fetişuri
(Interviu de Mircea Alexandrescu) 5

SĂ NU-ŢI FACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ
Piesă în trei acte
de EUGEN BARBU 8

SPECTACOLELE TEATRULUI NAŢIONAL DIN BUDAPESTA 51

★

Lucian Giurchescu
PIESE MARI, PIESUŢE ŞI PSIHOLOGIA SUCCESULUI . 58

D. Esrig
PROGRAMUL ARTISTIC AL TEATRULUI: AFINITĂŢI ŞI EXIGENŢE 60

FOTOLIUL Nr. 14

Arlechin
SPOVEDANIA UNEI ACTRIŢE 64

MUNCA REGIZORULUI CU ACTORUL

Horea Popescu
SĂ SCURTĂM „DISTANŢELE" 68

Valeriu Moisescu
MAREA BUCURIE DE A JUCA 70

G. Tovstonogov
DESPRE ACTORUL CONTEMPORAN 74

★

Camillo Osorovitz
UN NOU LIMBAJ TEATRAL 79

Dana Crivăţ
600 KM CU GRAHAM GREENE 83

CRONICA SPECTACOLELOR 89

Coperta I: *Arkadii Raikin şi „feţele" lui*
Coperta IV: *Colectivul secţiei romîne a Teatrului de Stat din Tg.-Mureş*
De la stînga la dreapta: *Eugen Mercus, Maia Indrieş, Nae Floca-Acileni, Ioana Floca (sufler), Al. Anghelescu, Livia Duma-Baba, Barbu Baranga, Mihai Raicu, Valentino Dain, Minodora Condur, Diplan Const., Miron Şuvagău, Ion Nanu (regizor tehnic), Elisabeta Daicu, Zeno Fodor (referent literar), Mihai Dobre, Mihai Gingulescu, Valentina Iancu, Al. Arşinel, Camelia Zorlescu, Valeriu Popescu, Anca Roşu, Vasile Vasiliu*

Desene de: CIK DAMADIAN, SILVAN, CAMILLO OSOROVITZ

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Str. Constantin Mille nr. 5-7-9 – Bucureşti – Tel. 14.35.58
Abonamentele se fac prin factorii poştali şi oficiile poştale din întreaga ţară,
PREŢUL UNUI ABONAMENT
15 lei pe trei luni, 30 lei pe şase luni, 60 lei pe un an

LA PRIETENI

În această Lună a prieteniei îți depeni în gînd, în chip firesc, tot ceea ce știi, tot ceea ce ai primit, tot ceea ce ai învățat, tot ceea ce te leagă de marea țară prietenă.

Dragostea, chiar cea mai justificată, își caută mereu temeiurile, îi place să și le petreacă iar prin amintire, ca să crească și mai necuprinsă, ca să se umple de bucuria propriei ei intensități. Mi-am transcris de multe ori impresiile și emoțiile, descoperirile personale — acele descoperiri ale unor lucruri cunoscute de alții, dar pe care le face inima ta, și au altă culoare, altă forță decît aceea a lucrului aflat — după fiecare călătorie în Uniunea Sovietică. Am văzut, acum cîțiva ani, după ce din capul locului cunoșteam Moscova și Leningradul, Azerbaidjanul și Uzbekistanul, și m-am întors atunci fermecată de acest sud fierbinte, semănat de străbune monumente, în care o civilizație nouă a creat o viață dreaptă și dinamică Orientului îngropat de către secolele trecute în injustiții și inerție. Am vizitat acum, la începutul acestei veri, republicile unionale baltice, și am cunoscut alte chipuri ale acestei uriașe și unitare personalități care e Uniunea Sovietică. Întinsă, desfășurată ca un continent, cuprinzînd, ca și el, clime, peisaje, popoare diferite, munți și fluvii și mări și lacuri, taiga și stepă, ghețuri eterne și păduri tufoase care nu cunosc paloarea iernii, țara asta minunată a crescut totuși, în ultimele decenii, un singur om, acel om cu minte lucidă, cu inimă dreaptă și fierbinte care, în orice loc al ei s-ar afla, se consideră un ziditor de lume nouă și este un ziditor de lume nouă, de pace și frumusețe. Același spirit creator, optimist, generos, același spirit dătător de putere în întreaga Uniune Sovietică.

Am început călătoria, firește, din nou cu Moscova. Am început-o cu Kremlinul, cu acea aripă a Kremlinului în care o gîndire genială a plămădit pentru Rusia și pentru întreaga omenire planurile unei vieți descătușate, în care o voință de fier a înfăptuit, împotriva rezistențelor dinăuntru și spiritului scandalizat și spăimîntat al lumii întregi de dincolo de granițe, primele mari răsturnări și înfăptuiri ale comunismului. Am început cu cabinetul de lucru și cu apartamentul lui V. I. Lenin.

Toate sînt la locul lor, neatinse, așa ca în ziua în care marele om le-a părăsit. Și condeiul, și mapa, și sfeșnicul, și receptorul, portretul lui Marx și fila calendarului întoarsă de mîna lui, toate au încremenit în marea liniște în care pătrunzi cu fruntea plecată. Îți pare că pînă ieri s-a lucrat aci, îți pare că pasul lui iute și nervos ar putea răsuna și acum pe culoar, că mîna lui mică și puternică ar putea deschide ușa biroului în care mersul urît al lumii s-a schimbat o dată pentru totdeauna și a căpătat o nouă și mare demnitate.

Dacă te cuprinde o respectuoasă emoție cînd pătrunzi în acest cabinet de lucru, emoția ta e de altă natură, își îngăduie să se amestece cu nesfîrșită dra-

PJA 947/10

BIBLIOTECA
INSTITUTULUI
DE ISTORIA
ARTEI

goste și duioșie la vederea micului apartament locuit de Lenin, de sora lui și de Krupskaia, la cîțiva pași, alături. Pe oamenii cei mai mari ai nevoie să-i iubești omenește, dincolo de admirația și stima ta pentru ei. Odăile acestea mici, de o sfîntă simplitate, odăi de cărturari care nu se împovărează cu lucruri multe și inutile, care au simțit nevoia cîte unui mic obiect frumos, gingaș, în preajma lor, bucătăria în care familia lua masa de obicei, și în care ceșcuțele desperechiate, farfuriile curate, fața de masă împăturită așteaptă parcă, fiecare la locul lor, ca marele om, care avea nevoie pentru el însuși de atît de puțin, să se așeze la cină cu familia lui, îți zugrăvesc fidel imaginea vieții de fiecare zi a lui Lenin și-ți umplu inima de o dragoste nesfîrșită pentru gigantul a cărui inimă a cuprins, la rîndul ei, dragoste pentru toată omenirea și visuri de belșug pentru ea.

Am avut impresia, vizitînd apoi pavilionul „Cosmos“ de la Expoziția unională, că am făcut pe neștiute un drum drept de la clocotul vulcanului la jerbele de flacără pură aruncate de focul lui nestins pînă la cer. Printre machetele sputnicilor, lunicilor, rachetelor cu care Uniunea Sovietică străbate azi necunoscutul ca să-l cunoască, două piese autentice: conteinerul unei navesatelit și capsula rachetei cu care Belka și Strelka au călătorit în Cosmos. Acolo, adevărate, poleite cu acel văzduh pe care milenii de-a rîndul ochiul omului l-a privit cu teamă, cu întrebare, fără să-l poată pătrunde. Acolo, la un pas! Cu respirația tăiată, faci un lucru pe care știi bine că nu trebuie să-l faci într-un muzeu: întinzi mîna care-ți tremură și atingi metalul rece. A fost în Cosmos!

În fundul pavilionului rulează două filme scurte: călătoriile lui Gagarin și Titov. Asta s-a petrecut în iunie, în zilele în care Nikolaev și Popovici — fantasticele păsări visate cîndva de Leonardo da Vinci — nu străbătuseră încă zile în șir, vorbind cu pămîntul, cerul, ai cărui îngeri sînt azi ei. Acum, în octombrie, pavilionul „Cosmos“ trebuie să se fi îmbogățit cu imagini și piese, făcute de mîna omului sovietic, întoarse dintre stele, de sus. Și ăsta e numai începutul!

Călătoriile frumoase sînt totdeauna prea scurte. Atît de repede a trecut seara uluitoare, petrecută în sala cea nouă de spectacole de la Kremlin, în sala uriașă, aeriană, armonioasă! *Lacul lebedelor,* reprezentat de Balșoi Teatr, te fura acestui palat de vis, și pauzele — petrecute în imensele foaiere în care pătrundea de pretutindeni lumina albă a lungii seri de vară moscovite, în acest palat clădit parcă în văzduh, nu pe pămînt, pătruns de văzduh, pe dimensiunile văzduhului — te furau *Lacului lebedelor.* Atît de repede au trecut clipele petrecute în cabina lui Mordvinov, în care îmbrățișam în același timp pe Regele Lear al acelei seri și pe Othello cel neuitat, și, repede ca fulgerul, ceasurile de caldă înfrățire trăite în jurul unei mese, sub un umbrar colorat, în grădina Casei Scriitorilor, între blîndul, profundul, fierbintele Salînski și scînteietorul Stock!

În Tallin, capitala Republicii estone, am fost întîmpinați la gară de doi tovarăși, un bărbat voinic, blond, și o femeie cu bucle lungi, șatene, cu care a trebuit să ducem o adevărată luptă ca să nu se împovăreze cu prea multe din bagajele noastre. Nu le înțelesesem numele, pricepusem doar că ne primesc din partea Uniunii Scriitorilor. La hotel abia am aflat cine sînt, și izbucnirea entuziasmului nostru cred că în prima clipă i-a speriat pe cei doi tovarăși care se aflau în fața a doi străini expansivi dincolo de orice protocol. Noi știam acum pe cine avem în fața noastră. Citisem „Cartea ghețurilor“, această carte plină de viață, de curaj, de optimism, de firesc, de poezie și de sensibilitate: Iuhan Smuul și soția lui, poeta Debora Vaarandi, ne-au deschis porțile de loc zăvorîte ale inimilor lor, și zilele pe care le-am petrecut la Tallin au fost presărate de întîlniri cu acești scriitori plini de haz, cu acești oameni calzi, firești, care văd departe și îndrăzneț, cu acești oameni sovietici cărora le închin de la început o prietenie adîncă și durabilă.

Vechiul Tallin se ridică pe înălțimea unor coline la malul mării. Străbunele lui ziduri fortificate, turnurile, bisericile, străzile înguste cu case gotice colorate și înghesuite una lîngă alta, în acea îmbrățișare medievală născută din nevoia de apărare, primăria cu turn, în care un mic muzeu înfățișează opere de artă, vechi toate, sînt păstrate ca un giuvaer într-o cutie cu care se umblă cu grijă. De sus, de pe terasele fortificațiilor, se vede noul oraș de jos, cu parcurile și blocurile lui strălucitoare, cu bulevarde largi și, dincolo de ele, marea de opal a nordului, portul cu vase și catarge, cețurile diafane, largul.

O veche legendă estonă spune că în lacul Ülemiste, vecin cu Tallinul, trăiește un moșneag care iese din cînd în cînd să vadă dacă orașul e gata, pentru ca, în ziua cînd va fi, să-l înece. Legenda e vie și azi, Tallinul se clădește mereu, se înfrumusețează și se întinde, pentru că vrednicul popor eston știe că a încremeni e tot una cu a fi cuprins de apele morții.

În vila frumoasă, așezată la poalele unei coline la marginea orașului, a lui Iuhan Smuul, în încăperile ei largi, luminoase, care oglindesc în armonia lor ceva din cugetul stăpînilor, am putut aprecia în amănunt frumusețea mobilelor care se fabrică la Tallin. Aici e unul dintre cele mai importante centre de industrie de mobilă din Uniunea Sovietică, de mobilă modernă, cu linii simple și nobile, potrivite cu clădirile de azi, liniare și simple și ele.

Cînd peste restul lumii coboară seara, peste Tallin coboară o altă zi, de altă culoare, cu altă transparență. E noaptea albă a nordului. Tonurile de aur ale zilei pier, în albul apelor ei pătrund alte ape, albăstrui, clare, și întunericul cel cu fum și cu funingine în el nu vine niciodată. Amurgul e alb pînă în zori, cînd soarele toarnă din nou în el miere și trandafiri. Marea încremenește, imens safir. Sub acest cer străveziu și înalt, Tallinul își desenează turnurile de umbră ; pe el, Toomas, ușteanul de fier de pe turnul primăriei vechi, stă cu halebarda ridicată în veșnica lumină și moșneagul din Ülemiste a împietrit acolo, în fundul apelor cenușii, pentru că zgomotul marelui șantier de construcție care e orașul nou ajunge necurmat pînă la el și îl sperie.

Și mai departe încă, Leningrad, Tartu, Riga, Kiev, siluete de orașe, chipuri de oameni, imagini dintr-un muzeu, toate cîte au pătruns o dată pentru totdeauna în inima ta, cu dreptul pe care-l au asupra ei frumosul, împlinirile omenești care depășesc limitele știute și deschid perspective fără de margini, toate imaginile despre care ai vrea să mai scrii, toate imaginile a căror profunzime ai vrea s-o poți reda în scris roiesc în fața ochilor tăi în clipa în care vrei să aduci un omagiu marii țări de la răsărit, în Marele Octombrie.

Lucia Demetrius

Stamate Popescu (Ceasovnikov-fiul) și Arcadie Donos (Zadornov)

Teatrul Tineretului

„OCEANUL" DE AL. STEIN

Leopoldina Bălănuță (Anecika) și Gh. Ionescu-Gion (Platonov)

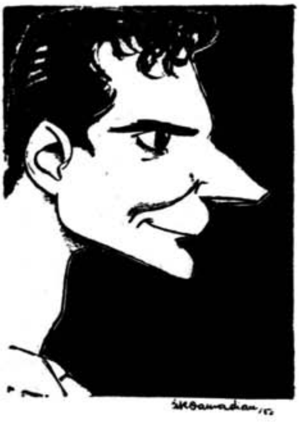

de vorbă cu Radu Beligan despre:

- locurile libere din repertoriu
- piese bune şi cosmetică regizorală
- regizori şi actori
- mode şi fetişuri

În cuşeta lui din vagonul de turneu al Teatrului de Comedie cu Celebrul 702, *Radu Beligan şi-a adus o parte din universul preocupărilor sale: cărţi, piese, ziare, reviste. Întins pe pat, cu o piesă în faţă, citea foarte preocupat. Citeam amîndoi, la drept vorbind, acelaşi lucru: o piesă originală nouă. După ultima replică parcursă, e în picioare, cuprins de un entuziasm contagios. A şi văzut textul în spectacol, a intuit problemele montării:*

— Va fi un greu examen pentru actori, dar şi mai greu pentru regizor. E o piesă de ciocniri puternice între caractere puternic conturate. Orice artificiu de regie e de prisos. O invitaţie la profunzime şi discreţie. Ştii ceva — *porneşte el pe alt ton* — cred că de mult a sosit vremea să vorbim mai puţin şi să facem, în schimb, mai multă treabă. Vezi dumneata, a devenit aproape o tradiţie ca o stagiune să fie deschisă prin declaraţii solemne, să se anunţe planuri îndrăzneţe de montări, să se facă îmbietoare promisiuni în ce priveşte promovarea de piese, mai ales originale, promisiuni cărora li se rezervă cel puţin două-trei locuri libere. E ridicol, ba chiar este semnul unei anume superficialităţi, să-ţi marchezi zelul animator într-ale dramaturgiei originale printr-unul sau mai multe semne de întrebare puse pe o listă de piese.

— *Maliţie?*

— Poate. Oricum, nu gratuită, pentru că semnul de întrebare atît de stăruitor de prezent în unele repertorii are valoarea acelui semn de circulaţie pe care-l poţi vedea pe şosea, destinat să atragă atenţia şoferilor că s-ar putea să le iasă ceva neaşteptat în cale. Eu nu pot crede că o strădanie reală de-a lungul stagiunii privind pregătirea repertoriului viitor poate avea ca rezultat o solemnă rezervare a unui loc liber pe lista cu pricina. Faptul acesta trădează mai degrabă lipsa de preocupare, luarea prin surprindere a secretariatelor literare. Iar dacă ai cumva intenţia să mă întrebi cum o să arate stagiunea, amînă-ţi curiozitatea pînă în iulie viitor, cînd, oricum, va fi mai uşor să tragem concluzii, decît, acum, să-i identificăm jaloanele.

— Să fie oare atît de greu de prefigurat? — mă încumet. Judecînd după listele de piese pe care le-am consultat, mi-am dat seama că unora dintre repertorii le lipseşte tocmai spiritul contemporan, despre care ne place să vorbim atît. E în aceste repertorii un enervant instinct de conservare şi imitaţie, o vinovată lipsă de contact cu ideile şi problemele de viaţă, atît ale lagărului nostru, cît şi ale oamenilor înaintaţi de pe alte meridiane. Teatrul, oglindă a vremii lui, nu

pare să-și justifice pretutindeni la noi această denumire, destinația pe care o arăta încă acum cîteva veacuri marele Shakespeare. Poate că ar trebui să ne întrebăm din nou: vrem să fie teatrul nostru o tribună de la înălțimea căreia se dezbat probleme capitale de viață și se face educația estetico-ideologică a spectatorului, sau o ramură a artei ce anevoie ține pasul cu zilele noastre?

Piesele cad în sarcina dramaturgilor, dar teatrul, cred eu, este dator să-i determine a scrie pentru nevoile scenei de azi, ale publicului de azi, în spiritul, cu mijloacele și pe problemele impuse de viață, fără să uite o clipă că o piesă nu se poate naște fără cunoașterea atît a vieții, cît și a scenei. Mă refer aci, bineînțeles, între altele, la cunoașterea și respectarea tehnicii scrisului dramatic.

— Te întrerup — *îmi face semn Radu Beligan.* — Ai neglijat un amănunt de loc de lepădat: talentul. Nu e de ajuns să cunoști problemele vieții și să vrei să le pui în gura unor oameni sub formă de dialog. E nevoie să le transpui într-un conflict dramatic care să sintetizeze tot ceea ce este caracteristic în modul de a gîndi și acționa al oamenilor noștri, iar acest lucru trebuie să emoționeze, să înalțe sufletește și spiritualicește, să convingă și să capete valoare exemplară. Aceasta este arta. Cunoscători ai problemelor ce merită a fi discutate de pe scenă am întîlnit, dar eșecul încercărilor lor, ca autori, se datora fragilității talentului lor. Am întîlnit și oameni talentați care, de asemenea, au eșuat, din lipsă de cunoaștere a lumii în care trăiesc. Pentru că teatrul nu poate convinge pe nimeni despre nimic dacă nu se servește de arta sa. Exemple nu vreau să dau. Nu sîntem la ceasul bilanțurilor. Dar țin să precizez că lupta pentru calitate nu este o exigență estetizantă, ci o condiție vitală a manifestării scenei noastre. Lupta pentru bunul gust, de asemenea, nu este o pretenție rafinată, ci un imperativ al artei. E ușor să invoci un limbaj, să-i spunem colorat, să-ți înzestrezi eroii cu niște apucături verbale și gesticulare pe care oamenii nu le practică din decență, și rîd de ele, apărîndu-se, ca să crezi că ai produs un fapt de artă. E mai greu însă să distilezi din amalgamul de manifestări ale vieții de fiecare zi pe cele demne să fie exemplare, și prin ele să pledezi și să convingi de frumosul și poezia clipelor noastre de viață. Nu este de ajuns să ai talent și să cunoști viața, ci trebuie să cunoști și condițiile specifice scrisului pentru scenă, ca să realizezi o bună piesă. Să nu uităm în această privință exemplul marelui nostru Caragiale. Operații cosmetice asupra pieselor am văzut în fel și chip. Nici una dintre acestea însă nu cred că a izbutit să ascundă viciile congenitale ale uneia sau alteia dintre lucrările dramatice, ci doar să convingă de zelul neobosit al unor regizori și actori în greaua îndeletnicire de cosmeticieni de piese. Și lucrul nu este nici în favoarea piesei, nici a teatrului, cu atît mai puțin a spectatorului. Lupta pentru calitatea spectacolului trebuie înțeleasă, în primul rînd, ca o luptă pentru piese bune, al căror mesaj să fie exprimat în termenii artei scenice.

— *Spectacolul — revin la firul întrebării mele — cade în sarcina oamenilor de teatru, actori, regizori, scenografi, cu toții laolaltă chemați să transpună scenic textul — bineînțeles, acel text cu calitățile elementare pe care le revendicați adineauri. Credeți că spectacolul de azi, privit în ansamblul manifestărilor noastre, reflectă un spirit contemporan, este expresia unei colaborări armonioase ce concură la realizarea lui?*

— Din cele ce spuneam adineauri este evident că unele spectacole din stagiunea sau stagiunile anterioare aveau *ab initio* o carență: un text primit fără exigență, transpus cu condescendență și nu arareori cu compătimire, căutîndu-se a se pune accentul pe tot ceea ce ar putea sustrage spectatorul de la elementul vital al oricărei montări scenice — textul. Cînd însă acesta „a stat", a avut adică acele calități ce-l făceau în mod real să devină baza spectacolului, și cînd privirea regizorală, cea scenografică și cea actoricească îl aveau mereu drept călăuză, am fost martorii unor realizări remarcabile. Penciulescu a dovedit aceasta în *Prietena mea Pix* și *De n-ar fi iubirile...*, Cernescu, în noua montare a *Mielului turbat*, Dimiu, în *Îndrăzneala*. Acestea, împreună cu alte montări pe texte din dramaturgia universală, cum ar fi de pildă *Copiii soarelui*, pusă în scenă de Liviu Ciulei, *Švejk în al doilea război mondial*, realizat de Giurchescu, *Orfeu în infern*, montat de Moni Ghelerter, *Secunda 58*, la Teatrul de Stat din Brașov, și altele sînt spectacole care se disting prin aceea că au fost realizate prin actori, ideile fiind purtate de ei ca făuritori ai unor caractere de adîncă semnificație pentru peisajul uman, pentru lupta de idei dusă de dramaturgi. Nu întîmplător sînt considerate drept cele mai izbutite spectacole ale trecutei stagiuni. Pentru că, spre deosebire de altele, de o reuşită parţială după mine, chiar dacă ecoul stîrnit de ele părea să indice un mare succes, cele pomenite şi eventual altele de aceeaşi factură cu ele, dar pe care nu am izbutit să le văd, au dobîndit armonia, despre care îţi mai vorbeam cîndva, specifică oricărei opere de artă : unitate, stil, claritate. Actorul, solicitat din plin, s-a depăşit pe sine, luminînd personajul pe care-l avea de întruchipat. Eu, ca actor, am fost întotdeauna ostil regizorilor care categorisesc actorii după şablonul la care ei îi obligă, şi se rezumă să-i solicite în mod unilateral. Lipsa muncii cu actorul, neangrenarea lui în procesul de gîndire a unui text şi a spectacolului în ansamblul său, în aceeaşi măsură în care sînt sau trebuie să fie angrenaţi pictorul scenograf, costumierul, a dus şi duce necontenit la unilateralizarea actorilor, la şablonizare. Dar, ceea ce nu-şi dau poate seama regizorii, duce şi la şablonizarea lor. De aceea ne supără să întîlnim repetarea unor gaguri, a unor găselniţe aparţinînd aceluiaşi regizor, dar plasate la piese şi personaje cu totul diferite. Prin actori, regizorul îşi îmbogăţeşte propria lui măiestrie, îşi lărgeşte mai puternic perspectiva şi înţelegerea unei piese. Bineînţeles, munca cu actorul cere nu numai dorinţa de a o îndeplini, ci şi posibilitatea de a o face în mod real, ea presupune metodă de lucru, spirit pedagogic. Acestea ar fi măcar în parte calităţile unui regizor animator. Şi aş vrea să adaug că, după părerea mea, orice regizor trebuie să fie un animator, dar nu şi invers. Multă lume crede că altfel ar arăta spectacolele noastre dacă fiecare teatru ar mai dispune şi de cîte un studio. S-a creat aşadar un curent al studiourilor, în care, de fapt — acolo unde există —, se lucrează haotic, în dorinţa doar de a mai monta cîteva spectacole pentru nemulţumiţi sau pentru actorii nefolosiţi, spectacole peste plan. Eu cred că *studiul* trebuie să se facă cu fiecare montare, şi nu în afara scenei principale, ci tocmai pe ea. Dar studiul presupune metodă. Generaţiile mai tinere de actori au învăţat la Institut despre Stanislavski, au făcut primii paşi pe scenă cu ajutorul lui. N-a trecut însă mult şi metoda Stanislavski, luată în unele din aspectele ei exterioare, a fost dogmatizată şi apoi părăsită, fără ca nimeni să se străduiască a o pătrunde în spiritul ei, mereu viu, călăuză sigură a teatrului în orice stadiu de dezvoltare a societăţii, a gustului şi exigenţelor, cu condiţia de a nu fi fetişizată, ci preluată în mod inteligent şi creator.

Ne-am îndreptat acum ochii către altceva şi către altcineva şi l-am descoperit pe Brecht. Judecînd după frecvenţa discuţiilor despre Brecht şi brechtianism, după numărul tot mai mare de piese ale lui propuse în repertoriu, s-ar spune că este autorul care răspunde cel mai mult pretenţiilor noastre, că teatrul epic este, în sfîrşit, ceea ce căutam. Să precizăm : îl iubesc pe Brecht, apreciez foarte mult teatrul lui şi unul dintre cele mai de seamă succese ale Teatrului de Comedie a fost realizat, după cum ştii, cu o piesă de Brecht. Dar nici nu pot uita că şi spectacole dintre cele mai neizbutite de la noi au putut fi văzute cu piese dintre cele mai bune ale aceluiaşi Brecht. Nu sînt deci împotriva autorului lui *Mutter Courage*, cum nu sînt împotriva nici unui alt autor sau modalităţi de teatru care are ca scop luminarea căilor progresului omenirii. Sînt însă împotriva fetişizării oricărui autor şi a oricărui fel de teatru, sînt împotriva modei, care este o manifestare anticulturală, ce restrînge cîmpul manifestărilor artei şi spiritului omenesc, singularizînd şi dogmatizînd.

Pe orice fel de text conţinînd un mesaj de progres şi în orice fel de modalitate teatrală — fie ea epică ori totală etc. —, actorul nu numai că este indispensabil, dar este tot mai mult solicitat, i se cere mereu mai mult şi mai bun, i se pretind calităţi creatoare mai vaste, mai noi, mai subtile, mai profunde. Şi mi se pare — ai să găseşti poate paradoxal aceasta — că abia azi teatrul îşi desăvîrşeşte profilul său clasic, cîştigîndu-şi nemurirea. Dar, pentru aceasta, tributul pe care trebuie să-l plătească slujitorii lui este incalculabil, şi el se cheamă *devotamentul total*. Şi atunci cînd simt această mare dăruire a noastră, oamenii ne iubesc.

Mircea Alexandrescu

SĂ NU-ȚI FACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ

piesă în 3 acte
de
EUGEN BARBU

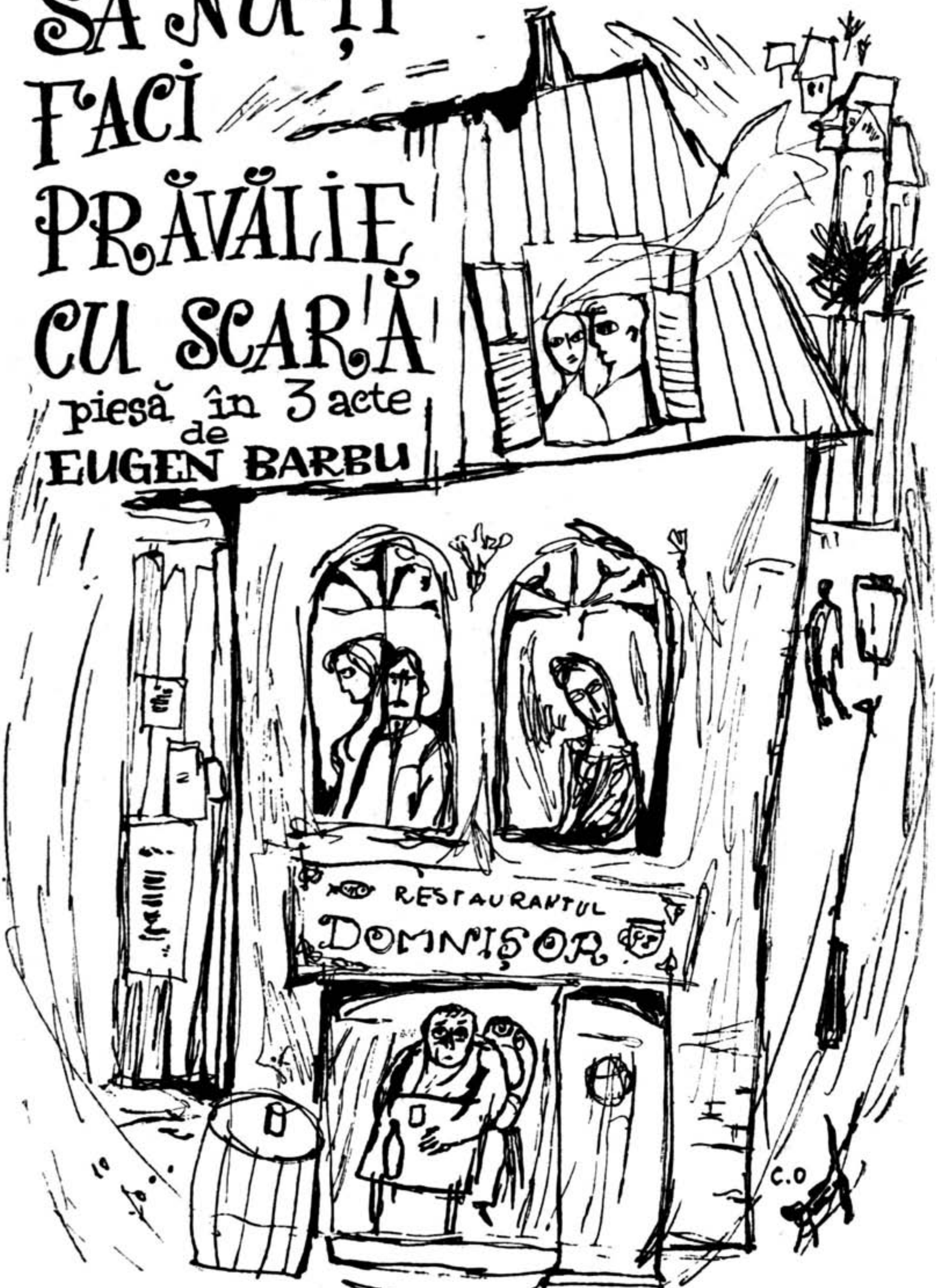
RESTAURANTUL
DOMNIȘOR
C.O

PERSONAJELE

Elena Domnișor	
Dumitru Domnișor	*fiul ei cel mare*
Vasile Domnișor	*al doilea fiu al Elenei*
Silvia	*fiica lui Dumitru*
Domnica	*soția lui Dumitru*
Alexandru	*fratele Silviei*
Lina	*servitoarea casei*
Domnișoara Aurica	*o prietenă a casei*
Bolocan	*lucrător la calea ferată, chiriaș*
Ionică Pară	*proprietarul gazetei „Căsătorii“-monitor al căsătoriilor*
Un băiat de prăvălie	
Gică-hau-hau	*un vînzător de ziare*

ACTUL I

Anul 1942, toamna. În casa circiumarului Dumitru Domnișor. Duminică, pe la prînz. Un salon mobilat fără gust, care ține loc de sufragerie. Un dulap pentru veselă, cu vitrine murdare de sticlă proastă. Deasupra, o oglindă coclită. Dezordine. Cîteva fotolii mîncate de vechime, roase. Scaune, în jurul unei mese pe care se află mai multe tacîmuri. O pendulă. Într-un colț, pe un dulap, un gramofon cu pîlnie albastră. Trei uși, drept în față. Cea de la mijloc dă spre dormitorul Elenei Domnișor. Cea din dreapta, spre odaia lui Vasile Domnișor. Cea din stînga, spre dormitorul Domnicăi și al lui Dumitru. În extrema stîngă, două uși : odăile lui Alexandru și Silviei, mici încăperi servind altădată de debara. Între ele, o scară ducînd spre o mansardă întunecată, îngustă, înghesuită, care are o ieșire și pe un coridor ce nu se vede, coridor care corespunde spre o scară de serviciu. Cînd se urcă aici, se aprinde de jos un bec cu puțină lumină, pentru a se zări **treptele scîrțîitoare.**

În cealaltă extremă, două uși nevăzute ce se deschid spre prăvălie și bucătărie. La fiecare intrare se aud zgomotele circiumii, voci amestecate, comenzi: „Băiete, trei mici!“, „Patru halbe și-un țap!“, „Socoteala“ etc. Mai tîrziu, chiar cîntecul „Lili Marlen“. O fereastră laterală dă spre o stradă mare. Se zăresc cîteva firme : „La Balon“, „Pălărier“, „Manșete artistice, călcăm gulere la domni“, „SORA, sursa tuturora“ etc...

Tabloul 1

(La ridicarea cortinei, servitoarea cotrobăiește sus, în mansarda aglomerată cu lăzi, pe care le scoate pe coridor, bombănind. Se face puțină ordine. În mica încăpere se află o masă șchioapă, un pat de campanie acoperit cu o pătură și două scaune, în afara unui mic dulap, cu oglinda spartă. Totul e sordid, prăfuit.)

SILVIA *(din ușa odăii ei de jos)* : Ce mai faci acolo ?

LINA : Mă-năbuș. E un praf !

SILVIA : Acum o să vină bunica și știi ce gură are...

LINA : O, și dumneata, duduie Silvia, parc-ai fi coana mare !

SILVIA : M-am săturat de scandal.

LINA *(după ce inspectează cu privirea locul) :* Eu ce să mai zic, că pe mine cad toate. Să fi știut, îmi vedeam de treabă. Așa o casă... *otel,* nu altceva. Pun-te masă, scoal-te masă ! Muncești cît doi și nici o mulțumire. *(Coboară scările.)*

SILVIA : Parcă cine-i mulțumit ?

LINA : În locul dumitale, domnișoară, m-aș mărita și dusă aș fi ! Ascultă la mine.

SILVIA : Să mă mărit ? N-am decît 16 ani. Mai e vreme...

LINA : O să te ofilești ca mîine.

SILVIA : Ai măturat ?

LINA : Lună. Nu mai avea bani conașul, săracul ! Mai trebuia să mai bage și un suflet de om în ocna aia de sus !

SILVIA : Hai mai bine și pune masa, că acum se întoarce bunica... *(Intră amîndouă în salon.)*

LINA : Și cine o să se mute sus ?

SILVIA : Habar n-am. Unchiul Vasile știe.

LINA : Se-ntoarce scorpia ! *(Trage cu urechea spre ușa dinspre prăvălie.)*

SILVIA : Am să te spun...

LINA : N-ai decît ! Să mă dea afară și gata. Sînt sătulă de oase rupte ! *(După o scurtă pauză.)* Nu-i coana mare. Cînd calcă ea se dărîmă pămîntul !

SILVIA : Șervețele ai pus ?

LINA : Două mîini am...

SILVIA : Nu uita tacîmul bunicii...

LINA : Știu, știu, i se apleacă dacă nu mănîncă cu tacîm de argint... *(Intră Alexandru, fratele Silviei.)*

ALEXANDRU : Bună, Silvia ! Gata ciuguleala ? *(E îmbrăcat în uniformă de licean, roșu de atîta alergătură.)*

SILVIA : De cîte ori ți-am spus să nu mai vorbești așa ?

ALEXANDRU : Dar ție ce-ți pasă ? Mi-oi fi mamă, nevastă ?

SILVIA *(Linei)* : Adu, te rog, și solnițele...

ALEXANDRU : Ia te uită ce masă ! Ce-o fi astăzi ? Sfînta mucenită Agata și Teodula ? Cuviosul Nichita Mărturisitorul, sau ziua sfîntului Ion de la Lavra veche ?

SILVIA : Alexandre, am să te spun lu' mam-mare...

ALEXANDRU : N-ai decît ! *(Își aprinde o țigară.)* Poate te logodești și nu-mi spui... *(Silvia se strîmbă la el. Linei.)* Lino, sînt grăbit, se poate înfuleca ceva la botul calului ?

LINA : De...

ALEXANDRU *(Silviei)* : La 3 începe prima cursă. Am băgat o mie de lei în austriac... *(Se aud pași apăsați pe scări.)*

SILVIA : Vine bunica, ascunde țigara !

ALEXANDRU : Am șters-o la mine, să-l mai controlez o dată. Mucles ! Nu sufla un cuvînt despre curse. Hoașca e în stare să-mi tragă o săpuneală ! *(Dispare în odaia lui.)*

(Intră Elena Domnișor. E îmbrăcată în negru, calcă în baston, cu un mers șovăitor care arată multă suferință. Are părul alb și o demnitate firească. În general, cînd nu e singură, simulează o mare oboseală.)

ELENA : Uf, scările astea or să-mi mănînce mie viața. Scările și plimbarea pe lîngă cheflii din prăvălie ! Parcă Enache n-ar fi putut să facă și altă intrare ! Toți bețivii se uită la mine, femeie bătrînă ! *(Linei.)* Ce-ai rămas așa popîndău și caști gura la mine ? Iar te mocăi ? E două și nici n-ai așezat toate tacîmurile. De cîte ori să-ți spun că în casa mea n-am nevoie de leneși ?

SILVIA : Las-o, bunico. E una singură. O mai cheamă și tata. Știi ce-i duminica jos, în bodegă...

ELENA : Tu nici nu mi-ai sărutat mîna astăzi. *(I-o întinde.)*

SILVIA : Cum a fost la cimitir ?

ELENA : Cum să fie ? Lume multă. Era și domnul Ilie Mitarcă și ăla cu magazinul de fierărie, cum îi zice ?

SILVIA : Herghelegiu...

ELENA : Am început să uit, da, Herghelegiu. Multă lume are morți în pămînt în ziua de astăzi...

LINA : S-aduc vinul de jos ?

ELENA : Ce mai întrebi, toanto ? În casa asta se bea apă numai dimineața...

(Lina dispare.)

SILVIA : Nu mi-ai spus totul, bunico...

ELENA *(așezîndu-se, după ce și-a lepădat basmaua neagră care-i învelea capul)* : E un praf aici ! De cîte ori i-am spus nătîntoalei ăsteia să mături bine... Uite, îți place ? *(Scutură poalele perdelei de la fereastră cu vîrful bastonului.)* Unde-a dispărut ?

SILVIA : S-a dus după vin.

ELENA : Să vezi ce-i fac cînd s-o-ntoarce !

SILVIA : Și ?

ELENA : Preotul a făcut o slujbă foarte frumoasă... *(Zgomot de vase la ușă.)*

SILVIA : Stai puțin, să-i deschid.

ELENA : Iar sparge nenorocita ceva ! Ei, nu, c-o dau afară ! *(Se repede după Silvia cu o ușurință care o trădează.)*

LINA *(intră cu o damigeană și cu cîteva vase)* : A zis conașul că putem să punem masa... *(Silvia o ajută.)*

ELENA *(din nou pe scaun)* : Iar a fumat, derbedeul !

SILVIA : Zău că nu, bunico, ți se pare...

ELENA : Nu-l apăra. Nasul meu nu mă înșală. A fost aici și-a fumat. Așa e dacă are un tată ca al lui !

(Linei, care a ciocnit un vas.) Vezi, sparge ceva, că n-ai mai spart demult! Am să-ți opresc din leafă pagubele făcute...

LINA: Opriți, coană mare, că tot cîștig de mă prăpădesc!

ELENA: Să nu fii obraznică, auzi?

SILVIA: Bunico, n-ai terminat...

(Lina iese și intră tot timpul, așezînd masa.)

ELENA: A fost puțin cam frig, dar vechii lui prieteni nu l-au uitat. A, cine era bunicul tău...

SILVIA: L-ai iubit mult?

ELENA: Dacă l-am iubit? De cînd a murit, uite, azi sînt șapte ani, mă duc în fiecare zi la cimitir...

SILVIA: Ce-i dragostea, bunico?

ELENA *(bănuitor)*: Ce te-a găsit? Ai crescut și tu, fetițo... *(O privește lung.)* Eh, o prostie! Întîi te ia pe sus, așa se spune, parcă ai fi beat. Pe urmă, lasă fleacurile! Uite mai bine ce-au scris pe piatra de marmoră. *(Scotocește într-o geantă aruncată pe scaunul de alături.)* N-au schimbat decît un cuvînt. *(Îi întinde o hîrtie.)* Citește tare...

SILVIA: „Spre amintire la inima și caracterul iubit de toți care l-au cunoscut, pentru iubiții lui copii, frați, surori, soție, respectuos, sincer și devotat. Născut în anul 1869, în București, Enache Domnișor, în scurt timp reuși prin muncă cinstită pe calea comerțului a-și crea o situație frumoasă..."

ELENA: Aici m-am certat cu pietrarii. Au pus *avere* frumoasă. Dar ce era să le mai fac? Piatra e gata, literele bătute în aur, nu se mai poate schimba nimic. Citește mai departe...

SILVIA: „Încetat din viață, în floarea ei, cînd se credea mai fericit, lăsînd regretele celor care l-au cunoscut..." — Bunico, nu-mi place!

ELENA: Ce nu-ți place?

SILVIA: Placa asta și ce e scris pe ea...

ELENA: Ia te uită! Și de ce nu-ți place, mă rog?

SILVIA: Nu trebuia...

ELENA: Adică tu crezi că un om ca Enache Domnișor, care a lăsat atîta avere, nu merită o placă de marmoră de 30.000 de lei?

SILVIA: Nu e vorba de-asta...

ELENA: Atunci?

SILVIA: O cruce simplă ar fi ajuns.

ELENA: Dar lumea? Ce crezi că ar fi zis lumea?

SILVIA: Ei, lumea...

ELENA: Ești încă tînără, fetițo! Nu știi ce înseamnă gura lumii. Enache ne-a lăsat restaurantul, banii, lucrurile; crede-mă, merita o piatră de marmoră. Nici nu sînt trei la fel în cimitirul Sfînta Vineri, m-auzi?

SILVIA: Oamenii pot fi prețuiți și altfel...

ELENA: Cum? Cu pomeni? Slavă Domnului, dau în fiecare săptămînă de pomană. La ziua Adormirii Maicii Domnului...

ALEXANDRU *(intrînd)*: De ziua sfîntului Ion Gură de Aur aduni toți milogii și le împarți haine, știm, știm...

ELENA: Obraznicule! Asculți la uși...

ALEXANDRU: Nu-i adevărat. Am avut treabă, am făcut un austriac și... *(Se bate peste gură. Silvia îi face semne disperate din spatele Elenei.)* Acum că am zis, gata!

ELENA: Caii or să te mănînce!

ALEXANDRU: Atenție aici: Cursa I-a: *Zambila*, plasat *Tăciune*; cursa a II-a: *Avanti*, plasat *Camelia*; cursa a III-a: *Silfida*, plasat *Gorila...*

ELENA: Ieși, dacă nu vrei să te spui tatălui tău că-i furi banii din tejghea și-i joci la curse...

ALEXANDRU: Am un tată, pe cinste! Ce zici, bunico?

ELENA: Zic c-o să se ducă de rîpă casa Domnișorilor dacă mă prăpădesc eu, Elena Domnișor, mama voastră a tuturor. Ah, să te audă Enache, să știe el de ce nepoți a avut parte...

ALEXANDRU *(se repede la Silvia, smulgîndu-i hîrtia dată de Elena)*: Ce-i ăsta? Un pomelnic adus de prea cuvioasa de la cimitir?

SILVIA: Alexandre!

ELENA: Vrei să mă omori, vrei să mă omori!

ALEXANDRU *(neascultînd protestele, mormăind la început, apoi tare)*: Auziți: „Viața-i ca o floare, cît timp s-a vestejit. Și ce trebuie să moară. Totul are un sfîrșit..." Bravo!

ELENA *(vrea să-i smulgă hîrtia)*: Dă-mi-o!

ALEXANDRU *(alergînd în jurul mesei, rîzînd)*: Pun pariu că versurile sînt făcute de domnul Ionică Pară...

SILVIA: Dă hîrtia, nu te mai prosti...

ALEXANDRU: N-o dau pînă n-am să citesc totul!

ELENA: Alexandre!

ALEXANDRU *(scăpînd de Silvia)*: „Adio, scumpi prieteni, Și cei ce m-au iubit, O lacrimă și-o floare, Puneți-mi la picioare!" Straşnic!

SILVIA: Alexandre, încetează!

ALEXANDRU: Cum să încetez, gîscă! Tu erai mai mică, nu ştii ce fel de om a fost bunicul! Dacă ar citi ce scrie pe pietroiul de marmură pe care i l-au așezat pe piept, s-ar răsuci în mormînt!

ELENA: Cum, şi tu spui asta?

ALEXANDRU *(Silviei)*: Deci nu eşti chiar o gîscă! Tîlharul ăsta de domnul Ionică, bunico, şi-a bătut joc de dumneata. Crede că pe morminte se pot aşeza toate bazaconiile pe care le scrie în gazeta ce cu onoare conduce. Ia-o. *(Îi dă hîrtia Silviei.)*

ELENA: Eu l-am rugat. Atît s-a priceput, atît a făcut! Mă duc să mă dezbrac. *(Către Lina, care tot mai aşază masa.)* Mai repede, Lino, că acum vin musafirii. *(Intră la ea în odaie.)*

ALEXANDRU: Pe cine mai avem astăzi la masă?

SILVIA: Pe domnul Ionică, pe domnişoara Aurica...

ALEXANDRU: Molia aia...

SILVIA: Ce-ai cu femeia?

ALEXANDRU: Miroase a prescură şi a biserică de la o poştă! Are 40 de ani şi parcă a mai fost înmormîntată o dată.

SILVIA: Taci, ai o gură!

ALEXANDRU: Tot mai vrea mam-mare s-o mărite?

SILVIA *(trăgînd cu ochiul spre camera bătrînei)*: Vrea să i-o prezinte domnului Ionică.

ALEXANDRU: De ce n-o ia el de nevastă? Ce-ai zice de o pereche ca asta: o molie cu un gîndac de gunoi! Nici că se poate ceva mai nimerit...

SILVIA: Domnişoara Aurica e o femeie foarte cumsecade...

ALEXANDRU: Prostii! Ştii tu ce-i ăla un om cumsecade...

SILVIA: Aş vrea să te-ntreb ceva.

ALEXANDRU: Te-ascult, prinţesă!

SILVIA: De ce se urăşte tata cu unchiul Vasile atît? Aseară iar s-au certat pînă tîrziu...

ALEXANDRU: Nu-i pentru copii ca tine. Şi de unde-ai mai scos-o că se urăsc?

SILVIA: Simt eu. Cît eram mică n-am băgat de seamă, dar acum...

ALEXANDRU: Ţi se pare. Unuia nu-i place băutura, altuia...

SILVIA: Nu e numai asta...

ALEXANDRU: Fleacuri!

SILVIA: Tu nu stai toată ziua acasă. Aici, în aer, e praf de puşcă!

ALEXANDRU: Sîntem mulţi şi nu ne iubim unii pe alţii, aşa se întîmplă oriunde-i înghesuială. Bunicului îi plăcea hărmălaia. Era un om de petrecere, deşi a vrut să aibă nişte copii cumsecade. Ştii ce-a făcut o dată, după război?

SILVIA: Nu.

ALEXANDRU: Ce timpuri! El şi cu mai mulţi, la un chef, au îngropat patru ţigani pînă la brîu în pămînt şi le-a spus că nu-i scoate de-acolo pînă nu s-o sătura el de cîntat...

SILVIA: Dar era o nebunie!

ALEXANDRU: Patru zile i-a ţinut aşa; pînă începuseră să putrezească. Pentru 20 de poli, dar erau bani, ce-i drept!

SILVIA: Şi tu ai vrea să faci la fel?

ALEXANDRU: De ce nu? Poate ceva şi mai straşnic. Vezi, Silvia, nouă ni se face frică de lucrurile neobişnuite.

SILVIA: Poate.

ALEXANDRU: Cîteodată mă apucă necazul pe toţi ăştia ai noştri. Bine că e război. Ce stupid, să trăieşti ca o rîmă în casa asta, fără să poţi să faci ceva, să auzi aceleaşi discuţii despre bani: cît a costat vinul, cît a costat nu ştiu ce; la trei cuvinte, mereu întrebarea: Cît? Sînt şapte ani de cînd a murit bunicul şi, iată, acum are şi o piatră de marmoră pe mormînt. Cînd o să murim şi noi, o să avem plăcile noastre de marmoră pe care or să fie săpate cu litere de aur versulețe ca acelea de adineauri. Tradiţia familiei, ce vrei?

SILVIA: Taci!

ALEXANDRU: Numai că noi o să dăm în primire mai curînd decît au murit bătrînii. Noaptea aud cizmele soldaţilor pe caldarîm: trop! trop! Miroase a moarte şi-mi place! Cineva s-a pus cu lopata pe lumea asta şi vrea s-o îngroape. Exerciţii antiaeriene, comunicate, morţi, răniţi, cu zecile, cu sutele de mii. Peste o lună intru în şcoala de ofiţeri. Mă săturasem să tot citesc cărţi de aventuri. Aventura e înaintea mea. Mie îmi place războiul! Cel puţin nu-i plicticos, cum e casa asta a Domnişorilor!

(Intră Elena, auzind ultimele cuvinte.)

ELENA: Prostii! Gărgăuni de copil crescut în puf! De ce să-ţi placă războiul ? Dumitru are bani, o să dea majurilor ceva și o să rămîi lîngă tejghea. Așa a făcut și Enache, pă 917, ce era prost să se schilodească pe-acolo ? O sumă bunicică unde trebuie și gata ! Stai la manutanță !

ALEXANDRU *(batjocoritor) :* Dar cauza sfîntă a neamului ?

ELENA : V-a băgat în cap la școală. Ce cauză sfîntă ? Care cauză sfîntă ? Ascultă la mine, că sînt femeie bătrînă. Războaiele le fac cei lacomi de bani, că nu le mai ajunge. Și pentru asta se spun atîtea vorbe frumoase...

ALEXANDRU : Bunico, ești înțeleaptă!

ELENA : Ca să vezi, măgarule ! *(Îl îmbrățișează.)* O să-ți pară rău după mine cînd o să mor, da, da...

ALEXANDRU : Iar începi cu prohodul ? Dumneata o să ne-ngropi pe toți ! Casa Domnișorilor e de neînchipuit fără stîlpul ei, fără venerabila Elena Domnișor....

ELENA *(simulînd vechea ei oboseală):* Voi credeți că mă prefac, dar nu e adevărat. Mă cheamă bărbatul meu lîngă el, să-i port de grijă pe lumea cealaltă.

ALEXANDRU : Asta să i-o spui lui mutu' ! Abia a răsuflat ușurat c-a scăpat de gura matale !

SILVIA : Iar te obrăznicești.

ELENA : Pe Alexandru, Enache îl iubea foarte mult. Cînd l-a născut maică-ta, uite, țin minte ca acum, a spus : „Bravo, Domnico ! Ești os bun ! Domnișorii au încă un bărbat în familie..."

ALEXANDRU : Lasă, mam-mare, știu ce-o să spui. *(O imită.)* Pe fațada casei noastre e o firmă : Enache Domnișor § fiii...

ELENA : Numai că tu...

ALEXANDRU : Nu pupați voi să mă fac negustor, v-am mai spus-o. M-am săturat de deviza voastră : Clientul nostru, stăpînul nostru ! Eu mi-am ales meseria armelor !

ELENA : Noi am mai avut militari în familie. Ramura mamii, dumnezeu s-o ierte ! Ei i-oi fi semănînd ! Tot niște zdrahoni : iubeau cărțile, muierile și băutura ! Ce mai chefuiau și ăia !

LINA *(intrînd) :* A sosit domnișoara Aurica...

ELENA : Să poftească.

ALEXANDRU : E punctuală ca un cioclu !

SILVIA : Taci, că te-aude.

(Intră Domnișoara Aurica, femeie de 40 de ani. E îmbrăcată într-un pardesiu vechi, pe care-l scoate, rămînînd într-o rochie cenușie, prost croită. E încărunțită pretimpuriu, timidă, cu o privire iscoditoare. Pe cap, o pălărie demodată și ridicolă. În mîini, o umbrelă cu cioc de rață.)

ALEXANDRU *(Silviei) :* O să mănînc în restaurant, numai să n-o mai văd. Azi are să-mi meargă prost. Mi-a ieșit paguba înainte, s-a dus dracului austriacul !

AURICA : Bună ziua !

ELENA : Ia loc, draga mea. Ceilalți n-au sosit încă, o să mai stăm de vorbă.

AURICA *(se așază) :* Mulțumesc... *(Stă numai pe un colț de scaun, privind în jur puțin intimidată.)*

ALEXANDRU : Păi, eu am plecat ! Dacă întreabă tata de mine, să-i spuneți că m-a chemat un coleg la el, să învăț. *(Face semn Silviei.)* Barbă ! *(Se oprește în fața Auricăi.)* Spune, dumneata ce crezi ? În cursa a V-a să pun pe *Bufalo* plasat sau pe *Narcis* ?

(Aurica dă din umeri, uluită.)

SILVIA : Nu-l lua în seamă, domnișoară. Are gărgăuni.

(Alexandru își ia pardesiul din cuier și coboară în restaurant.)

ELENA : Zburdalnic ! Ce-i pasă ! La 19 ani toți sînt la fel. Ia spune, ce-ai făcut azi ?

AURICA : De dimineață am fost la piață, la Matache Măcelaru. Am găsit, coană mare, niște cartofi, să mă scuze copila asta, că-i de față, pardon cît pumnul !

ELENA : Nu mai spune !

AURICA : Și-o funie de ceapă ca pe mînă ; să mă bată dumnezeu dacă te mint. S-a așezat placa de marmură pe mormîntul soțului dumneavoastră ?

ELENA : Acum un sfert de ceas m-am întors de la cimitir. Au fost toți prietenii răposatului. Numai negustori din Lipscani, din Gabroveni.

AURICA : Om iubit, ce mai ! Mi-a părut rău că n-am putut să merg și eu.

ELENA : Vezi că l-am invitat la masă și pe domnul Ionică. Fii și dumneata mai îndrăzneață.

AURICA : De..

ELENA : Aranjează-ți puțin părul și arată-te mai înfiptă. Ah, de ce nu mai sînt eu tînără o dată ! Ai adus fotografia ?

AURICA : Am adus-o.

ELENA : Dacă în trei săptămîni nu te cununi, să nu-mi spui mie Eleno!

(Intră Vasile Domnişor. E un bărbat înalt, de 40 de ani, cu mustaţa pe oală, bine făcut, cu un obraz sănătos. Are un şorţ de piele dinainte.)

VASILE : Gata masa?

ELENA : Unde-i Dumitru?

VASILE : Bea cu Pozmagiu şi cu Bizichie.

ELENA : De ce-l laşi?

VASILE : Afacerile. Lui frate-meu îi trebuiesc bani şi ăştia mai au ceva. *(Auricăi.)* Ce mai faci, domnişoară?

AURICA : Cu treburile.

VASILE *(Silviei)* : Tu ai mîncat?

SILVIA : Nu. Vă aşteptam.

VASILE *(o mîngîie patern pe obraz)* : Azi cred că n-ai să mai păzeşti pereţii ca duminica trecută. Să te duci la cinema.

ELENA : Cum o să iasă singură pe Griviţa, să se lege golanii de ea?

VASILE : O ţineţi aici între pereţii ăştia asudaţi de aburi de vin! *(Scoate un pumn de bani.)* Poftim, n-o asculta pe mama. Ar trebui să-ţi găseşti o colegă, o prietenă...

ELENA : De unde s-o ia? Aţi scos-o de la şcoală pentru că vă trebuiau ajutoare în prăvălie. În fiecare duminică îţi aduci aminte că fata asta *(ezită)*... a noastră e tînără, şi că ar trebui să se ducă să se plimbe.

SILVIA : Ştiu eu ce-am de făcut, nu mai mă sfătuiţi. *(Nu ia banii.)*

AURICA : Silvia e fată mare de-acum. În curînd o să înceapă să meargă la dans, la *Locomotiva*, la sală, şi poate o să găsească un băiat care să-i placă...

ELENA : Băiat o să-i găsim noi.

VASILE *(căutînd ceva pe masă să mănînce)* : În familia noastră nici bărbaţii nu s-au însurat de capul lor.

SILVIA : Mai e pînă atunci.

VASILE : Lino, pune mîncarea, că n-am timp să aştept. Am treabă în prăvălie.

ELENA : Nu se poate, am chemat şi pe domnul Ionică Pară, ce naiba, totdeauna te porţi ca un sălbatic.

(Lina se uită nedumerită la amîndoi.)

VASILE : Eu nu m-amestec în treburile voastre şi nici voi n-ar trebui să vă amestecaţi în ale mele. Ştii bine cine ţine prăvălia asta în spinare de la moartea tatei.

ELENA : Iar o să-mi spui că Dumitru e un beţiv!

AURICA *(Silviei)* : Şi de ce nu mergi la şcoală?

SILVIA : M-am îmbolnăvit şi de atunci tata nu mai m-a lăsat să învăţ. A spus că sînt prea slabă şi că o femeie, dacă ştie să aşeze masa bărbatului, îi ajunge.

AURICA : Ba să mă ierţi că m-amestec, nu e adevărat. Ultimul terchea-berchea vrea o titrată.

SILVIA *(cu puţină duşmănie)* : Nu pot să ies din cuvîntul lui.

ELENA *(lui Vasile)* : Azi au pus pietrarii mei placa de marmoră.

VASILE : Bine că s-a terminat şi cu asta, că mi-ai scos peri albi. Lino, mi-e foame...

(Lina, din uşă, unde aşteaptă, priviri interogative spre Elena.)

ELENA : Aşteaptă!

VASILE *(Linei)* : Ai curăţat sus?

LINA : Da.

ELENA : Şi ăsta cine mai e?

VASILE : Cine, chiriaşul? Băiatul unui consătean.

(Silvia, gest la picioare. De altfel, cînd merge, se observă la ea o uşoară şovăială a paşilor, semnele unui reumatism aflat la început.)

AURICA : E cam rece la dumneavoastră. Trage.

ELENA : Da, trage. Geamuri şi uşi, cîte vrei. Şi fata asta suferă de picioare.

AURICA : Eu cu urechile mele, la cel mai mic curent, gata, mă umflu.

SILVIA : N-am făcut încă focul. Unchiul Vasile spune că abia la 1 noiembrie trebuie aprins, pentru că altfel ne învăţăm prost.

VASILE : Mamă, ar trebui să-ţi aduci aminte de ceea ce ţi-am mai spus.

ELENA : Vasile!

VASILE : Dacă ţii la casa noastră, dacă nu vrei să se ducă dracului totul!

ELENA : Este băiatul meu, ca şi tine!

VASILE : Da, dar e un descreierat. Tata n-ar fi făcut altfel. L-ar fi desmoştenit. Trebuie să te gîndeşti la viitorul copiilor ăstora. Dumitru o să bea totul, pînă la ultima lescaie.

ELENA : Ce inimă de cîine ai! Cui oi semăna?

VASILE : Lui tata. El a chefuit, dar nu şi-a băut capitalul.

ELENA : Vrei să-l vezi pe frate-tău pe drumuri, cerşetor la uşa ta?

VASILE : Vreau să ţin cu dinţii de averea noastră. Dac-o să mori, el o să-şi ceară partea şi într-un an, ce într-un an? în cîteva luni o să prăpădească totul. Și-atunci? Copiii...

ELENA: Taci!

VASILE: Mai gîndește-te!

ELENA: Nu pot. M-ar blestema, și pe lumea cealaltă nu mi-aș mai găsi liniștea.

VASILE: Nu. Dumitru o să-ți facă pomenile și eu știu cît ții la ele...

AURICA *(care a discutat aparte cu Silvia)*: Vii diseară la biserică? O să fie foarte frumos. Sînt trei cununii.

SILVIA: Trei?

AURICA: Da, știu de la preot. Numai una a tocmit, însă, corul.

SILVIA: Dumneata nu scapi o nuntă.

AURICA: Nici una.

LINA: Vă caută cineva, coană mare.

ELENA: A sosit domnul Ionică, poți să pui masa, cheamă-l, toanto, ce mai aștepți?

(Intră Ionică. Tip rotofei de mahalagiu spilcuit. Are în mînă un buchet de flori pe care-l dă Elenei, sărutîndu-i mîna.)

IONICĂ: Sărut-mîinile! Sărut-mîinile! Respectele mele.

ELENA: Poftim, poftim, domnu' Ionică, vai, ce flori frumoase! *(Tuturor.)* Domnul Ionică Pară, ziarist.

(Ionică sărută mîinile femeilor. Silvia are un gest de reținere, pe urmă încuviințează cu oarecare mîndrie.)

VASILE: Ce mai faci, domnule?

IONICĂ: Cu treaba, cu treaba.

ELENA: Lino, Lino, ia pardesiul ăsta! *(Arată spre Ionică, care și-a scos pardesiul. Lina îl ia.)*

AURICA: Știu că aveți un ziar...

IONICĂ: Da, conduc gazeta „Căsătorii", monitor al căsătoriilor. Doi lei cuvîntul. Am făcut și continui să fac o mulțime de oameni fericiți.

(Aurica îl poftește cu un semn pe scaunul de lîngă ea.)

ELENA: Scump, dar face! Multe femei s-au căpătuit de pe urma domnului Ionică!

IONICĂ: Coana mare e prea drăguță cu mine!

ELENA: Da' de unde!

IONICĂ: Trebuie să înțelegeți: sînt și firi timide, femei sau chiar bărbați cu suflete alese care n-ar îndrăzni măcar să privească în ochii cuiva. Și atunci, cu o fotografie și cu cîteva cuvinte bine meșteșugite, eu fac apropierea între aceste ființe alese și sincere. Gazeta mea, dacă nu exista, trebuia inventată, cum a spus cineva.

(Lina începe să servească.)

ELENA: Pe vremea mea femeile își găseau altfel bărbații.

VASILE: Și e chiar atît de simplu?

IONICĂ: Da, omul vede fotografia, citește dedesubt: „Tînără onestă, titrată, dacă e, caută cămin fericit..."

AURICA *(Silviei)*: Ce spuneam eu adineauri: titrată... Și dacă nu e? Ca mine, de pildă.

IONICĂ: Dați-mi voie... sau: „Văduvă, dacă e, avere bunicică, venit sigur, caută domn serios..."

ELENA *(Auricăi)*: Ce zici?

AURICA: Ce să zic?

ELENA: Practic, oamenii scutesc timpul.

AURICA: Și cam cîte anunțuri publicați lunar?

IONICĂ: Lunar? Patru pagini pe zi, e o gazetă...

VASILE: Atîtea femei sînt nemăritate?

IONICĂ: N-am hîrtie cîte cereri.

ELENA *(dîndu-și seama că Dumitru n-a sosit încă la masă)*: Lino, cheamă-l și pe domnul, de jos, noi am terminat supa...

(Lina iese.)

IONICĂ: Spuneți-mi, coană mare, cum a ieșit placa? Aș fi venit și eu, dar duminica avem atît de lucru!

ELENA: Trebuie să te duc la cimitir s-o vezi. Și versurile dumitale, domnu' Ionică: uite-așa, numai litere de aur...

LINA *(intrînd)*: Conașu' Dumitru a zis că vine numaidecît. Pot s-aduc rasolul?

ELENA: Dar prin dreapta, idioato!

SILVIA: Bunico, te rog...

IONICĂ *(Auricăi)*: Mi-a vorbit doamna mare despre dumneata.

AURICA: Da?

IONICĂ: Aveți un magazin?

AURICA: „La șicul elegant", îmbrăcăm mirese...

IONICĂ: Perfect.

AURICA: Credeți că...

IONICĂ: Dacă cred? Dar asta-i meseria mea!

ELENA: Silvia, sarea. Iar n-a pus sarea.

SILVIA: Uite-o aici.

ELENA *(lui Ionică, arătîndu-i-o pe Aurica)*: Ai să-i sucești capul.

AURICA: Vai, coană mare!

IONICĂ: Nici o grijă! *(Auricăi.)* Pentru dumneata trebuie un text sobru. Cam așa: Femeie onorabilă, venit sigur... Cît cîștigi lunar?

AURICA: Nu prea mult. Depinde de sezon. Cînd sînt nunți...

IONICĂ: Lasă asta. Cam cît, așa, aproximativ?

AURICA: Între două și trei mii...

IONICĂ: Atunci scriem: 5000 venit lunar...

AURICA: 5000? Nu e mult?

IONICĂ: Trebuie să interesăm, să interesăm...

AURICA: Dar sînt o femeie cinstită!

IONICĂ: Cinstea nu-ți dă de mîncare!

VASILE *(Silviei)*: Pari cam posomorîtă. Ce-i cu tine? Iar te dor picioarele?

SILVIA: Nu...

VASILE: Alexandru unde este?

SILVIA: S-a dus să învețe la un coleg.

ELENA: Să învețe caii...

VASILE: Dacă nu-l stăpînește cineva!

ELENA: Stăpînește-l tu!

VASILE: Eu?

ELENA: Toți îl cocoloșiți și-o să iasă un vagabond! Bea, fură din tejghea; și blegului de taică-său, puțin îi pasă! Ia să te fi lăsat Enache și pe tine de capul tău, ce-ai fi ajuns! Destul cu un bețivan în familie!

SILVIA: Bunico, avem musafiri.

ELENA: Parcă ei nu-l cunosc? Toată Grivița îl știe cum cîntă popește de dimineață pînă seara. De ce-o sta atîta cu neisprăviții ăia?

VASILE: Sînt pe cale să se asocieze. O goangă de-a lui Dumitru. Vrea să deschidă un restaurant cu grădină de vară în centru. Are nevoie de 500.000.

ELENA: Și ăștia doi au 500.000?

VASILE: Pozmagiu ar da jumate și Bizichie jumate.

ELENA: De unde au atîția bani?

VASILE: Vînd carne pe sub mînă.

IONICĂ: Spuneai că fratele dumitale are nevoie de o jumătate de milion?

VASILE: Poate are nevoie și de mai mult, dacă un proprietar de gazetă...

IONICĂ: Mie nu-mi place comerțul.

VASILE: Cînd ai să-i simți gustul o să-ți placă al dracului.

ELENA *(lui Vasile)*: Domnica de ce n-a venit la masă?

VASILE: Stă la casă pînă o schimb eu. Cu băieții ăștia de prăvălie trebuie să fii cu ochii în patru, fură de sting.

SILVIA: Mă duc să-l aduc pe tata.

ELENA: Dacă nu și-a făcut plinul, nu-l scoli tu de pe scaun!

(Silvia iese.)

IONICĂ: Foarte bine se mănîncă la dumneavoastră, coană mare.

ELENA: Mîncarea de restaurant e altfel; ehei, pe vremea lui Enache cine nu venea la prînz aici, ca să nu mai vorbesc că seara nici nu mai aveau loc...

IONICĂ *(Auricăi)*: Atunci ne-am înțeles. Mîine seară la redacție. Uite adresa. *(Îi dă o carte de vizită.)* Și nu uita fotografia.

AURICA: O am la mine. *(Caută în poșetă.)*

ELENA *(luîndu-i-o înainte de a o vedea Ionică)*: Nu-i bună! Parcă ești înecată! Du-te și dumneata la Foto „Mărțișor", să te scoată mai avantajos, ce dracu', ești ditamai negustoreasă!

IONICĂ *(privind fotografia)*: Are dreptate coana mare. Trebuie să interesăm, să interesăm! Aduci alta mîine seară...

AURICA: Am una de acum trei ani, dar o țineam pentru mine...

IONICĂ: Să fie bine retușată. Nu uita apoi plata anticipată a anunțului. Reușită sigură, ascultă la mine.

AURICA: V-aș fi recunoscătoare.

IONICĂ: Multă lume îmi este recunoscătoare.

SILVIA *(intrînd)*: Tata vine numaidecît.

ELENA: E afumat bine?

SILVIA: Bunico!

IONICĂ *(lui Vasile)*: Nu înțeleg un lucru. De ce nu te bagi dumneata în afacerea cu restaurantul?

VASILE: Vezi c-a început să te intereseze comerțul?

IONICĂ: Întrebam numai așa...

VASILE: Nu cred nimic din ce-mi spui. Nu mă bag pentru că de ani de zile vreau să fac singur negustorie.

(De pe scări se aude vocea puternică a lui Dumitru: „Și s-a prăbușit Vavilonul...".)

ELENA: Ce v-am spus eu?!

(Intră Dumitru. Seamănă cu Vasile. E ceva mai în vîrstă, poate 50 de ani împliniți. E îmbrăcat mai îngrijit, nu poartă mustață. Aer tragic, de om dezechilibrat.)

DUMITRU *(se uită la toți)*: Bună ziua. A, uite-l și pe domnul Ionică...

ELENA: Vă cunoașteți?

DUMITRU: Cum să nu? Public în fiecare duminică în gazeta lui un anunț: „Vizitați cu încredere vechiul restaurant «La roata lumii», bufet bine asortat, orchestră de balalaici".

IONICĂ: Cinci lei cuvîntul, conform tarifului comercial.

DUMITRU: Și dumneata, domnișoară Aurico, ce mai faci?

AURICA: Mulțumesc lui dumnezeu, bine.

SILVIA: Tată, stai aici.

DUMITRU *(se așază, cîntă iar)*: „Și voi dărîma cetatea asta care va ajunge lucru de spaimă și de batjocură, încît oricine va trece pe lîngă ea va rămîne uluit și-și va bate joc de ea".

ELENA: Unde-ți sînt asociații, Dumitre?

DUMITRU: I-am băgat sub masă. Îi cară afară băieții de prăvălie.

ELENA *(cu blîndețe)*: Mănîncă puțin, s-o fi răcit supa. Lino, adu-i supa!

(Lina aduce supa și iese.)

VASILE: I-ai convins să-ți dea banii?

DUMITRU: E prima oară cînd nu mă certi că m-am îmbătat. Cînd e vorba de afaceri devii un frate bun.

ELENA: Haide, gustă!

DUMITRU *(gustă)*: Mamă, nu-mi place! Asta-i mîncare de birt! Lino, Lino, dă-mi ceva cu muștar! Bețivilor le trebuie mult muștar. Lino, Lino!

SILVIA: Las' c-o chem eu. *(Iese și se întoarce cu Lina.)*

IONICĂ: Supa a fost foarte bună.

VASILE: Eu am plecat. În prăvălie sînt o mulțime de mușterii. La revedere.

DUMITRU *(îl privește cu ură, fix)*: Du-te repede. Se usucă locul sub tine.

ELENA: Iar ați început?

VASILE: Nu-l auzi cum vorbește? *(S-a reașezat totuși.)*

SILVIA: Tată, mănîncă. Ți-am adus puțin rasol.

(Lina servește.)

AURICA: Puțin, mulțumesc.

IONICĂ: Și mie, numai o bucățică de carne. Încep să mă îngraș.

DUMITRU: Vinul, unde-i vinul? Mi-e sete...

BĂIATUL DE PRĂVĂLIE *(intrînd)*: Întreabă cineva de conașul Vasile.

VASILE: Să intre.

(Intră Bolocan. Un lucrător de 30 de ani, bine făcut, cu o figură veselă, cuceritoare. E îmbrăcat într-o salopetă. Are în mînă o ladă de ceferist.)

BOLOCAN: Bună ziua, poftă mare.

VASILE: Uite-l și pe Bolocan! Apropie-te...

ELENA *(măsurîndu-l)*: Vin' mai la lumină, colea...

(Bolocan se apropie. Silvia, Lina, Aurica îl privesc cu o curiozitate specială.)

VASILE: O să mai vorbim noi. Lino, urcă-l pe scara de serviciu pe dumnealui și arată-i odaia de sus.

LINA: Vino după mine, pe aici... *(Ies pe ușa care dă în prăvălie. Mai tîrziu puțin, vor apărea sus amîndoi. Lina îi arată odaia.)*

ELENA: Parcă nu eram destui în casa asta? Nu știu ce ți-a mai trebuit chiriaș...

VASILE: Mai scot un ban. De ce să stea odaia aia degeaba? Pe urmă, băiatul e priceput. A făcut școala de mecanici. Îți mai repară o clanță, ceva...

DUMITRU: Să repare mai bine gramofonul ăla, că tot stă mut... Vinul, unde-i vinul meu?

(Silvia, mută, privește după Lina și Bolocan, spre ușă.)

ELENA: Și tu ce stai țeapănă ca o mumie? N-auzi că lui taică-tău îi arde pipota să bea vin?

(Silvia iese iute și se întoarce cu o damigeană mică.)

DUMITRU *(lui Vasile)*: Auzi tu, să-l pui să repare gramofonul...

ELENA: Nu-mi ajung balalaicile din cîrciumă, seara!

DUMITRU: Să repare gramofonul, mamă, să cînte... Casa asta a noastră e atît de tristă...

CORTINA

Tabloul 2

(După cîteva ceasuri. Se înserează. Sus, în mansardă, Bolocan își aranjează odaia. Scutură pătura veche și privește în jur. Din lada de ceferist scoate niște scule pe care le așază la îndemînă. Peretele lăzii e plin de fotografii lipite, deocamdată greu de distins. Pe masă apar arcuri de ceasornice, capace, rotițe etc. Omul încearcă patul, privește masa strîmbă. Joc mut. Pare mulțumit. Odaia e cam întunecoasă. Geamul îngust, care dă spre coridor, ca și ușa mică, abia lasă să intre puțină lumină. Jos, Domnica — o femeie de 35 de ani, focoasă, cu ochi arzători, cu un păr lung și negru — strînge masa. Ionică și Aurica au plecat. Dumitru, foarte beat, cîntă pe nas de unul singur, căzut într-un

fotoliu. Silvia îl privește tristă. Treptat întunericul crește.)

DUMITRU : M-am cam îmbătat.

DOMNICA : De ce nu te duci să te culci puțin ?

DUMITRU : Vasile, Vasile, unde ești ?

DOMNICA : Lasă-l în pace, stă cu mama.

VASILE *(din camera Elenei, prin ușa deschisă) :* Ce mai vrei ?

DUMITRU : Las-o, nu-i mai ține luminarea. Nu moare ea atît de curînd. A mîncat mai mult, ca în fiecare duminică, și i s-a făcut rău.

VASILE : Au plecat musafirii ?

DOMNICA : Au plecat. Pe domnul Ionică abia l-a cărat băiatul afară.

DUMITRU : Înțepenise. Uite, eu beau și nu pătesc nimic...

(Silvia, lîngă geam, se uită afară, pe stradă. Dumitru adoarme în fotoliu. Din cînd în cînd, tresare în somn și bolborosește cîte ceva.)

DOMNICA *(Silviei) :* Și tu de ce nu ieși undeva ?

SILVIA : Unde să ies, mamă ? Plouă. Mă dor picioarele...

DOMNICA : Nu știu cui oi fi semănînd, că tare ești posacă ! Mie mi-a plăcut să petrec, ce zic că mi-a plăcut ? Îmi mai place !

SILVIA *(cu puțină dîrzenie) :* Ești sănătoasă. Îți merg toate bine.

DOMNICA : Nu e totul să fii sănătos, trebuie să fii și vesel. O să cobor în prăvălie.

SILVIA : Mai stai cu mine. Mi-e urît.

DOMNICA : Și mușteriii ?

SILVIA : Acum s-au mai rărit.

DOMNICA *(se apropie de ea, o mîngîie puțin) :* Ai dreptate. Băieții de prăvălie mătură, casa am încuiat-o, dacă e ceva de plată mă cheamă ei... Ești cam palidă, ce-i cu tine ?

SILVIA : Nu știu, nu dorm bine, aș pleca undeva și nu știu unde...

DOMNICA : Haide, totuși, în prăvălie. Să nu-l mai aud pe taică-tău horăind ca un motor de lemne...

SILVIA : E obosit.

DOMNICA : Obosit ? Bea prea mult.

SILVIA : De ce nu faci ceva ca să nu mai bea ?

DOMNICA : Parcă nu știi c-am adus și doctorii...

SILVIA : Toată lumea spune asta, dar el e singur și-o simte. Voi nu-l iubiți, niciunul, pentru că dacă l-ați iubi, s-ar îndrepta !

DOMNICA : Nu mai există îndreptare, fetițo ! Haide jos, acolo mai vedem vreun chefliu cu haz, aici parcă-i un cimitir...

SILVIA : Nu mai pot să rabd mirosul de bere, cîntecele bețivilor. Tu, mai ales, n-ar trebui să mă lași acolo...

DOMNICA : O cîrciumă nu e o biserică ! Dar tot mai înveți cîte ceva în ea. Oamenii se spovedesc rachiului și celor care-i ascultă...

SILVIA : Prostii, spun numai prostii. Aș vrea să aud vorbind niște oameni întregi.

DOMNICA : Ce să facem ? Așa-i negustoria ! N-ai învățat de la bunicutău, că el spunea : „Cu urechea ascultă-l, cu gura să-i rîzi și banii să-i iei".

SILVIA : Banii, banii, mereu banii. Ce faceți cu atîția bani ?

DOMNICA : N-avea tu grijă, că se găsește ce să faci cu banii. Trebuie să te mărităm, să-ți facem dotă...

SILVIA : Și fără dotă nu se poate ?

DOMNICA : Ce știi tu, fată ? Și eu credeam că tot ce zboară se mănîncă. Și uite ! Nu l-am vrut pe taică-tău și tot l-am luat. În familiile noastre căsătoriile nu se fac după ureche...

SILVIA : Eu am să-mi aleg singură bărbatul !

DOMNICA *(cu puțină milă) :* De, cine știe ! *(Îi privește picioarele.)*

SILVIA *(izbucnind în plîns) :* De ce te uiți așa la mine ?

DOMNICA : Îți sînt mamă, trebuie să mă gîndesc la toate... Banii or să te ajute, nu-i mai disprețui atît !

DUMITRU *(trezindu-se brusc) :* Domnico, Domnico, unde-ai plecat ?

DOMNICA *(rece) :* N-am plecat nicăieri, sînt aici...

DUMITRU : Vasile, Vasile...ia vino...

VASILE *(de dincolo) :* Mama nu poate să doarmă din cauza ta.

DUMITRU : De ce nu închizi ușa și de ce n-o lași singură ? *(Izbucnind deodată.)* „Aliluia ! Aliluia ! Lăudați-l pre Domnul din ceruri ! Lăudați-l întru cele înalte ! Lăudați-l pre El, toți îngerii lui, lăudați-l pre El, toată oștirea lui ! Lăudați-l pre El, soare și lună, lăudați-l pre El, voi, toate stelele luminoase..."

DOMNICA *(cu dispreț) :* Grozav mai cînți !

DUMITRU : Nu-i așa ? Taică-miu, visul ăsta îl avea : să învățăm și eu și Vasile, să ne facem popi...

DOMNICA : Și după cum se vede...

DUMITRU : Nu i-a mers. Mie mi-a plăcut vinul, pentru că vinul i-a plăcut și Tatălui nostru. *(Cîntat.)* Vasile, Vasile!

DOMNICA: Lasă-l în pace!

DUMITRU *(cu o ură instantanee)*: Iar îi ții partea?

DOMNICA: Silvia, hai jos, în prăvălie, nu pot să-l mai rabd, iar are chef de ceartă. *(Cele două femei ies.)*

DUMITRU *(se adresează lui Vasile)*: Lingușitorule, ea tot pe mine mă iubește...

VASILE *(ieșind din camera Elenei)*: Ai sculat-o din somn, n-ai pic de inimă!

DUMITRU: Las-o, că nu dormea! Ai avut tu grijă s-o ții trează. Și, la urma urmelor, să se scoale! Să vină să bea un pahar de vin cu mine! În casa asta eu comand! Răposatul, tatăl nostru, mie mi-a încredințat conducerea corăbiei.

VASILE: Ia nu te mai rățoi atît și-ascultă aici la mine, cît sîntem singuri.

DUMITRU *(desmeticit)*: Singuri, zici? Nu vreau să rămîn singur cu tine. *(E cuprins de panică.)*

VASILE *(ca unui bolnav)*: Ce-ai făcut cu Pozmagiu și cu Bizichie? Dau banii? Dacă n-o să-ți ajungă, o să mai pun și eu ceva. Și lui Ionică i-ar surîde o asociație...

DUMITRU: Nu mai e nevoie. Tu n-ai vrut să-mi dai nimic, iar de ziaristul ăsta să nici n-aud! *(Cîntă iar.)* „Aurul și argintul întăresc picioarele, dar mai bun decît amîndouă este sfatul cel bun. Averea și puterea înalță inima, dar mai mult decît amîndouă, frica de Dumnezeu".

VASILE *(furios, se plimbă în jurul lui)*: Iar ești beat. Niciodată nu poate omul să se înțeleagă cu tine. La drept vorbind, poate e mai bine așa. Ce ți-a venit să deschizi un restaurant în centru? O să pierdeți banii!

DUMITRU: Să-i pierdem? Asta-i bună! Cum o să-i pierdem?

VASILE: Dar războiul?

DUMITRU: Păi tocmai pentru că e război vom cîștiga. Tu nu vezi că oamenii vor să petreacă și că nu mai ai loc de ei în prăvălie?

VASILE: Or să înceapă bombardamentele.

DUMITRU: Care bombardamente? Pînă în primăvară nemții isprăvesc cu Rusia.

VASILE: De...

DUMITRU: Dacă te-ndoiești atît, de ce vrei să-mi împrumuți bani? Ia spune.

VASILE: Pentru că nu pot să te las de capul tău. Bei prea mult și într-o zi averea Domnișorilor se va duce pe apa Sîmbetei.

DUMITRU: Mi-o spui de cînd a murit tata.

VASILE: Și-am să ți-o mai spui pînă..

DUMITRU *(agresiv)*: Pînă ce?

VASILE: Pînă am să te fac să asculți de mine.

DUMITRU: Eu sînt primul născut și tu știi bine că, în casa noastră, totdeauna cel mai mare a condus afacerile.

VASILE: Cînd nu era un bețiv ca tine!

DUMITRU: Crezi că nu știu de ce o cocoloșești pe mama?

VASILE: N-o cocoloșesc... am grijă de ea. Mîine, poimîine o să moară și...

DUMITRU: Și nu m-a desmoștenit!

VASILE *(uluit)*: Ești nebun! Băutura ți-a luat mințile...

DUMITRU: Ai fost la avocat, l-ai întrebat cum s-ar putea să-mi iei partea din capital, și el ce ți-a spus? Ia s-aud!

VASILE *(îl scutură violent)*: Ei bine, dacă vrei să știi, am fost. Și n-am să te las pînă n-ai să-mi schelălăi la prag! M-auzi?

DUMITRU: Crezi că poți să-mi iei totul?

(Intră Alexandru. Cei doi tac.)

ALEXANDRU: Bună seara. De ce stați pe întuneric ca liliecii?

VASILE *(lui Dumitru, iute, șoptit)*: Dacă mai scoți vreun cuvînt, știi ce pățești... *(Dumitru cade moale în fotoliu.)*

ALEXANDRU: Ce făceați aici?

VASILE: De unde vii?

ALEXANDRU: Am fost la un coleg să...

DUMITRU: Spune adevărul, băiatul meu, nu mai minți degeaba. Vii de la curse. Ai cîștigat ceva?

ALEXANDRU: Doi poli. În cursa a V-a m-a încuiat *Buffalo,* a galopat la potou.

VASILE: Ți-am mai spus să nu te mai duci la curse.

DUMITRU: Bine-ai făcut! Distrează-te cît ești tînăr. Stai lîngă mine. Ia un pahar. Învață cum se bea!

VASILE: Ba asta n-ai s-o faci!

DUMITRU *(îi întinde lui Alexandru un pahar)*: Ia!

ALEXANDRU *(îi privește pe amîndoi, cu o ușoară ezitare) :* Haide, nu vă mai certați pentru mine din cauza unui pahar de vin...

DUMITRU : Nu ești muiere. Bea, fiule! Acuși intri în școala de ofițeri și trebuie să te pricepi la cai, la femei și la vin...

VASILE : Vrei să-l omori.

ALEXANDRU : N-a murit nimeni dintr-un pahar de vin.

DUMITRU *(lui Vasile, cu o ironie ascunsă) :* Îl auzi ? Îmi seamănă ? *(Rîde tare.)*

ALEXANDRU : Ah, să-l fi pus pe *Narcis,* aveam acum două *bătrîne* în buzunar...

VASILE : Vorbești ca un derbedeu !

ELENA *(de dincolo) :* Domnico, Domnico !

VASILE : Nu-i aici.

ELENA : Adu-mi tu bromura...

ALEXANDRU *(punînd paharul de vin pe masă) :* Am șters-o ! *(Iese din salon și se duce la el în odaie.)*

VASILE *(după ce-a căutat) :* N-o găsesc, mamă...

ELENA *(de la ea) :* În casa asta toate se pierd !

VASILE *(singur cu Dumitru) :* N-am să-l las de capul lui !

DUMITRU : De ce nu-i spui totul ?

(Vasile iese fără un cuvînt, coborînd în prăvălie).

DUMITRU : A plecat, a plecat. *(Caută vinul, bea singur în tăcere.)*

SILVIA *(intrînd peste cîteva clipe) :* Ce întuneric...

DUMITRU : Tu ești, Silvia ?

SILVIA : Ce faci ? *(Aprinde lumina.)*

DUMITRU : Ca de obicei, beau. Sînt mușterii în prăvălie ?

SILVIA : Doi găzari și nebunul de Gică-hau-hau...

DUMITRU : De ce i-ai lăsat singuri ?

SILVIA *(o tăcere bănuitoare) :* Ce să mai caut eu în prăvălie, dacă a venit unchiul Vasile ?

DUMITRU : Da, da... N-ai plecat nicăieri ?

SILVIA : Unde să plec ? E frig. La cinema e înghesuială și peste o oră bodega se umple. Mă duc să mă întind puțin...

DUMITRU : Pune-mi mîna pe frunte..

SILVIA : Arzi...

DUMITRU *(privind-o ciudat) :* Începi să semeni cu maică-ta...

SILVIA : Sînt obosită, mă duc. *(Iese. Sus, în capul scării, Bolocan caută ceva. O zărește și pare bucuros.)*

BOLOCAN : Domnișoară, domnișoară...

SILVIA : Ce s-a întîmplat ?

BOLOCAN : O nimica toată. Mi-ar trebui un cui și un ciocan, dacă se găsește. N-am cuier, și, înțelegi dumneata, la cîte haine am...

SILVIA : Te-ai aranjat ?

BOLOCAN : Mai am puțin și gata. Mîine îmi car și restul de joarțe și se numește că m-am căpătuit.

SILVIA : Îți aduc numaidecît ciocanul. Așteaptă aici. *(Reintră în salon. Dumitru cîntă, singur, în fotoliu. Bolocan, singur, privește în jur. Silvia traversează scena și stinge lumina din salon, pentru ca Dumitru să adoarmă.)*

BOLOCAN *(cînd ea se întoarce) :* Ai găsit ?

SILVIA : În casa noastră se găsește orice, numai puțină liniște lipsește.

BOLOCAN : Mulțumesc.

SILVIA : Dacă mai ai nevoie de ceva, cere-mi.

BOLOCAN : Nu, mă descurc.

ELENA *(din odaia ei) :* Silvia ! Silvia !

SILVIA : Ce-ți spuneam, niciodată nu e liniște. De astăzi sîntem vecini. Dumneata sus și eu jos... *(Iese.)*

ELENA : Silvia, n-auzi ?

SILVIA : Ba da, bunico.

ELENA : Unde ești ?

SILVIA : Aici.

DUMITRU : Ce beznă ! Lino, Lino ! Adu-mi vin !

LINA *(intrînd din bucătărie, în timp ce Silvia e în odaia Elenei) :* N-a mai rămas nimic din damigeană ?

DUMITRU : Nimic.

LINA : Atunci să cobor în pivniță să vă mai aduc. *(Iese.)*

ELENA *(din odaia ei, Silviei) :* N-ai văzut tu sticla cu bromură ?

SILVIA *(tot de acolo) :* S-o întreb pe Lina.

ELENA : N-o mai întreba, că nu știe !

ALEXANDRU *(găsindu-l singur pe Dumitru) :* De ce nu te duci să te culci ?

DUMITRU : Am ațipit puțin.

ALEXANDRU : Eu o șterg în oraș.

DUMITRU : Petrece, fiule, petrece... petrecerea te face să uiți, să uiți... *(Alexandru iese.)*

SILVIA *(intră și o vede pe Lina, care aduce damigeana) :* N-ai văzut tu sticla de bromură ?

LINA : Nu-i la coana mare în odaie ?

SILVIA : Nu.

LINA : Iar o fi ascuns-o ca să vă chinuiască.

SILVIA : Mai taci din gură ! *(Caută în dulap.)*

DUMITRU : De ce vă certați ?

LINA : Ia, cu sticla asta de bromură.

(Pune damigeana în fața lui Dumitru.) Fie c-ați băut și astăzi, conașule!

SILVIA : Asta nu te privește pe tine.

DUMITRU : Las-o să vorbească.

SILVIA *(intră la Elena)* : N-o găsesc.

DUMITRU *(Linei)*: Bea și tu un pahar cu mine!

LINA : Nu se poate, conașule!

DUMITRU : Bea, nu te sfii! Nimic nu e mai bun decît vinul. *(Cîntă.)* „Să-ți fie rușine să te lași la prietenie cu slujnica ta și să te împărtășești de patul ei..."

(Lina ia paharul, îl bea dintr-odată și fuge.)

ELENA și SILVIA *(intrînd)* : Ce întuneric!

DUMITRU : Ați găsit bromura?

ELENA : Da' de unde. Iar bei?

DUMITRU : Ce să fac, mamă?

ELENA *(îi ia blînd paharul, așezîndu-se lîngă el)* : Ia mai lasă-l puțin, să stăm de vorbă.

(Silvia se retrage la ea în odaie, lăsîndu-i singuri.)

DUMITRU : Mamă, n-are inimă, mamă...

ELENA : Taci! *(Se uită în jur.)* Uiți că ai fată de măritat!

BOLOCAN *(sus, bate un cui în perete, apoi strigă încet spre scară)* : Domnișoară, domnișoară...

SILVIA *(ieșind din odaia ei)* : Ce s-a întîmplat?

BOLOCAN : Poftim ciocanul, mulțumesc.

SILVIA : Ai terminat totul?

BOLOCAN : Vrei să vezi cum arată odaia acum?

SILVIA *(ușoară ezitare)* : Nu e prea mică încăperea asta pentru dumneata? *(Îl privește lung.)*

BOLOCAN : Încap totdeauna într-un loc.

(Silvia urcă scările. Jos, Elena întinde niște cărți pe masă, ascultînd la Dumitru.)

ELENA : Nu mint cărțile, nu mint...

DUMITRU : Ce mai vezi acolo?

ELENA : Nu-i pentru bărbați...

DUMITRU : I-ai văzut, mamă! Iar m-au lăsat singur. Sînt amîndoi în prăvălie...

ELENA : Taci! Silvia a început să bănuiască ceva. Vă certați, vă aruncați totul în față, ne-am făcut de rîs. Toată lumea știe, măcar pe copiii ăștia să-i cruțați...

DUMITRU : Dar pe mine cine mă cruță?

ELENA : Ești bărbat în toată firea. *(Dumitru rîde pe neașteptate.)* Ce te-a apucat?

DUMITRU : Am 52 de ani și tot îl mai știu de frică pe frate-meu! Vasile mă bătea de cînd eram copil, deși era mai mic decît mine. I-a plăcut totdeauna să mă bată. Și dumneata l-ai lăsat...

ELENA : Cine avea timp de voi?

(Sus.)

BOLOCAN : Îți place?

SILVIA : Nu e prea arătos. Aici țineam niște lăzi.

BOLOCAN : Pentru un suflet de pripas ca mine, merge. Bine că nu plouă, că nu ninge. La iarnă, cumpăr un godin și sînt împărat. Unde-i un pat și-o masă, acolo-i raiul!

SILVIA : O să-ți aduc o broderie. Jos, în magazie, avem și o sobă. De lemne, o să mai vorbesc cu Lina. Avem buturugi cîte vrei. Are cine să le spargă, dacă-ți trebuie...

BOLOCAN : Nu e nevoie, am bani, o să-mi cumpăr.

SILVIA : Aici se încălzește cît ai clipi.

BOLOCAN : Sînt mai mult plecat pe drum.

SILVIA : Unde lucrezi?

BOLOCAN : La calea ferată.

SILVIA : Umbli cu trenurile?

BOLOCAN : Chiar așa. Cunosc toată țara asta.

SILVIA : E o meserie frumoasă.

BOLOCAN : Foarte frumoasă. Și dumneata ce faci?

SILVIA : Știu eu? Îi ajut pe toți ceilalți. O prăvălie e ca o moară...

BOLOCAN : De ce nu înveți?

SILVIA : Am învățat.

BOLOCAN : Și te-ai oprit la mijlocul drumului?

SILVIA : Sînt bolnăvicioasă.

BOLOCAN *(privind-o)* : Semeni puțin cu sora mea...

SILVIA : Ai o soră?

BOLOCAN : Am avut. A murit cînd avea vîrsta dumitale.

SILVIA : Așa de tînără?

BOLOCAN : Vezi dumneata, moartea își alege cîte un cuib, ca rîndunica. Face ce face, mai pleacă, dar tot acolo se întoarce unde s-a obișnuit. Dar eu te sperii cu vorbele mele...

SILVIA : Nu mă sperii, dar nu înțeleg.

BOLOCAN : În familia mea, toți au murit devreme. Întîi taică-meu, apoi maică-mea...

SILVIA : De ce?

BOLOCAN : Lasă astea! Poate o să mai vorbim!

SILVIA *(văzînd cărțile scoase din ladă de Bolocan)* : Cărți ? Ale dumitale ?

BOLOCAN : Da.

SILVIA : Romane ?

BOLOCAN : Nu tocmai ! Niște hîrțoage, dacă ai vreme, am să ți le dau să-ți arunci ochii prin ele. Le am de la un prieten. Trebuia de mult să i le înapoiez, dar nu s-a mai putut.

SILVIA : De ce ?

BOLOCAN : E plecat undeva și nu știu cînd se întoarce.

SILVIA : Vorbești în dodii... *(Privește ferestruica ce dă spre coridor.)* Aici ar trebui o perdeluță. Tot eu am să ți-o aduc.

BOLOCAN : O să mă boieresc...

SILVIA : Și cu rotițele astea ce faci ? *(Se uită la ele.)*

BOLOCAN : În timpul liber repar ceasuri. Uite, ăsta este un deșteptător C.F.R. cu sonerie. Îl întorci și la 6 țîrrrr, te scoală și din morți. Pentru cine pleacă la drum și e obosit este exact ce-i trebuie. Ăsta-i un *Tellus* de buzunar. 18 rubine, marcă de precizie. Merge ca uns, nici nu-l auzi, ticăie singur ca o inimă omenească... I s-a rupt arcul...

SILVIA : N-am văzut niciodată un ceas pe dinăuntru.

BOLOCAN : Seamănă cu o inimă omenească.

SILVIA : Da ?

BOLOCAN : Oarecum. Uite spirala asta albastră de oțel... Se strînge și se desface... încet, ca și cum ar avea sînge în ea. Totdeauna la fel, mișcînd limbile astea de metal. Omul aleargă, muncește, și mecanismul se mișcă precis, singur, după o lege a lui...

SILVIA : Ce e un ceas ?

BOLOCAN : Puțin timp, ascuns într-o cutie de metal, puțină vreme de care ne aducem aminte mereu, împărțită în felii...

SILVIA : Și timpul ce este ?

BOLOCAN : Cine știe : niște amintiri și, dacă ne uităm înainte, cîteva speranțe...

SILVIA : Cînd ai învățat să repari ceasornicele ?

BOLOCAN : Într-o vreme cînd îmi mergea foarte rău. Mă dăduseră afară de la calea ferată...

SILVIA : De ce te dăduseră afară ?

BOLOCAN : E o treabă mai încurcată. Cînd mi-au spus că m-au concediat, am suferit ca un cîine, dar a trecut și asta, sufletul uită, ca pisica... Trebuia să trăiesc și-am învățat să repar ceasornice. Nu scoteam mare lucru, dar n-am murit de foame...

SILVIA *(văzînd capacul lăzii de ceferist)* : Și fotografiile ? Ale cui sînt?

BOLOCAN : Unii sînt inventatori, alții niște profesori. Uite, bărbatul ăsta cu barbă a descoperit Polul Nord, cel de lîngă el a inventat balonul.

SILVIA *(spre chipul lui Lenin)* : Și ăsta ?

BOLOCAN *(ușoară ezitare)* : Ăsta a făcut o revoluție...

SILVIA : Singur ?

BOLOCAN : Nici o revoluție nu se face de unul singur...

SILVIA : Atunci ?

BOLOCAN : Atunci... Popoarele sînt ca niște corăbii. Merg ani de zile la întîmplare și deodată apare un cîrmaci priceput care le aduce pe linia de plutire... Asta e...

SILVIA : Dumneata ești un om învățat !

BOLOCAN : Crezi ? Nimeni nu știe destul pînă la sfîrșitul vieții...

SILVIA : Și unchiul Vasile care credea că o să-i robotești lui pe lîngă prăvălie !

BOLOCAN : Dacă o să fie nevoie de ceva, o să vă ajut. Mă pricep la multe lucruri.

SILVIA : Pendula noastră de jos merge cam anapoda. Mereu rămîne în urmă.

BOLOCAN : Fiecare ceas umblă după un timp al lui, unele întîrzie, altele o iau înainte...

SILVIA : Ce lucruri ciudate îmi spui !

BOLOCAN : Limba omului toarce ca greierele, n-o asculta ! În inima lui dacă ai putea privi, ehei...

ELENA *(de jos)* : Silvia, Silvia ! Unde-o sta fata asta a noastră atît?

SILVIA: Mă strigă bunica, la revedere. *(Iese, coborînd scările. Bolocan se întinde obosit pe pat și începe să citească.)*

ELENA *(tot așezînd cărțile, Silviei, arătîndu-l pe Dumitru)*: Uită-te la el ! A adormit. Vorbeam, și deodată îl aud cum sforăie. Dar Lina unde-o fi ?

SILVIA : În prăvălie, nu știi ce-i duminica jos ?

ELENA : Să n-o fi luat razna, c-așa face. Cei din bodegă cred că e la mine, eu o știu în prăvălie.

SILVIA : E tînără. S-ar plimba. Strada e plină de lume.

ELENA : Lunea e ziua ei liberă ! Și ce dacă e tînără ? Tu nu ești tînără ?

Tu nu te-ai plimba? Și uite că stai lîngă mine...

SILVIA: Eu m-am obișnuit.

ELENA: Chiar, de ce nu pleci undeva? La vreun cinematograf...

SILVIA: Parcă spuneai că...

ELENA: Rămîi mai bine acasă. Mi-e urît. Au plecat toți. Aurica, la cununiile ei, Domnica și Vasile, în prăvălie. Cu Dumitru parcă ești singură, că nu mai iese din pogribaniile lui. Urîtă casă mai avem. Bine face Alexandru că se duce la cai!

SILVIA: Cine să te mai înțeleagă și pe dumneata? O dată-l certi, o dată zici că...

ELENA: Vorbesc și eu. Cui să-i spui ce am pe inimă? Nimeni nu m-ascultă. Toți cu ale lor. *(Privind-o.)* La 16 ani eram altfel, jucam cadrilul, ehei, ce timpuri, ce timpuri!

SILVIA: Mai e vreme.

ELENA: Ai dreptate. Dacă nu cumva o să te dăm după vreun habotnic de cîrciumar care o să te țină roaba lui toată viața. Vasile se gîndește de pe acum să te căpătuiască, tremură pentru averea asta. Cu bețivanul de taică-tău, nu-i de mirare...

SILVIA: De ce nu-l opriți să mai bea?

ELENA: Parcă mai ascultă de cineva?

SILVIA: Așa spune și mama, dar nu faceți nimic ca să se vindece...

ELENA: E deprins de mic. Cînd s-a născut era să-l omoare moașa, abia l-am salvat. Poate de aceea l-am iubit atît. Pe Vasile nu l-am vrut. Enache a ținut. Doi copii sînt două griji. El seamănă cu răposatul. Apucător, rău, cîinos, pe cînd Dumitru e altfel. Nu adună ca ai noștri, să nu fi stat în burta mea aș fi crezut că e luat de la leagăn. E mai subțire, are ceva de femeie în el, e slab și bicisnic, dar cu suflet ales, nu e grosolan, nu înjură birjărește ca Vasile, parcă-i boier...

(Din stradă se aude strigătul lui Gică-hau-hau.)

GICĂ: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: Ce e?

SILVIA: Nimic, a plecat Gică și strigă.

ELENA: Iar s-a îmbătat.

GICĂ *(de jos)*: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: Să nu-l mai aud, să nu-l mai aud! Mie-mi cobește!

SILVIA: Nu-i adevărat, e un prostovan.

GICĂ: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: Du-te și dă-i ceva, numai să tacă. *(Se scotocește în buzunar.)* Uite!

(Silvia iese grăbită.)

GICĂ: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: Turbatul!

GICĂ *(după o pauză)*. Moarte negustorilor! Moarte pomanagiilor! Hau, hau! *(Pauză.)* Trăiască cine știu eu, cu mama lui! Trăiască coana mare! Hau, hau... Moarte negustorilor!

SILVIA *(revine)*: A plecat...

GICĂ *(depărtat)*: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: I-am spus lui Vasile să nu-l mai primească în prăvălie.

SILVIA: Mereu îl dă afară, dar el tot aici trage.

DUMITRU *(geme în somn, tresare, se ridică în picioare, buimăcit)*: A, vreți să scăpați de mine! Mamă, mamă! Ticăloșii, ticăloșii! *(Desmeticit.)* Ce-i? Ce-i?

SILVIA: Ai visat urît.

DUMITRU: Și de ce te holbezi așa la mine, n-ai mai văzut om beat?

ELENA: Las-o-n pace!

DUMITRU: Du-te, ieși!

(Silvia, plîngînd, iese pe ușa care dă în prăvălie.)

ELENA: Potolește-te!

DUMITRU: Mamă, mi-e frică, mamă. Am visat că m-au strîns de gît... Uite așa mă apăsau cu mîinile...

ELENA: Cine să te strîngă de gît?

DUMITRU: Ei! *(Arată spre ușa care dă în prăvălie.)* Ai să vezi, or să mă omoare. Vor să scape de mine...

DOMNICA *(intrînd)*: Ce s-a întîmplat aici? Nebunule, ai speriat fata.

ELENA: Privește-l, uite ce-ai făcut din el! *(Îl arată pe Dumitru.)*

DOMNICA *(lui Dumitru, fără să se uite la Elena)*: Haide dincolo să te culci. Ești beat.

DUMITRU: Tîrfă! Ți-ai adus aminte că azi e ziua noastră de nuntă?

ELENA: Dumitre!

DOMNICA: Lasă-l să vorbească!

DUMITRU: N-o să scăpați de mine! Să știți că n-o să scăpați de mine! Eu am să vă omor pe amîndoi!

ELENA: Dumitre!

DUMITRU *(dus de braț de Domnica, cîntă)*: „Vreme este să te naști și vreme este să mori, vreme este să sădești și vreme să smulgi ceea ce ai sădit, vreme este să ucizi și vreme să tămăduiești, vreme este să dărîmi și vreme să zidești..."

CORTINA

1943. Iarna. Acelaşi salon, foarte de dimineaţă. După un timp, mici schimbări care să sugereze trecerea vremii.

Sus, în mansardă, la Bolocan, a fost aşezată o perdeluţă la fereastră. Au apărut un godin mic şi un dulap cu cîteva cărţi. Odăiţa are ceva intim, mai îngrijit.

Tabloul 3

BĂIATUL DE PRĂVĂLIE: S-au sculat conaşii?

LINA: Ssst! C-acum se trezeşte scorpia şi ne face ca pe-o albie de porci.

BĂIATUL: A venit domnu' Ionică Pară. E ciugulit gata. Mi-a cerut un rom mare, or, fără voia lui conaşu' Vasile...

LINA: Dă-i şi s-aştepte, c-acuşi face ochi, doarme ca păsările. Şterge-o, c-ai lăsat prăvălia singură... *(Băiatul iese.)*

LINA *(mătură mai departe, se uită prin gaura cheii la camera lui Vasile)*: Parcă n-ar fi singur... Uuu, ce casă! Cum o răbda dumnezeu blestemăţiile astea!

ELENA *(ieşind din odaia ei)*: Cum e afară, Lino? *(Cască.)*

LINA: Cum să fie? O cufureală de vreme, ninge, ninge de prăpădeşte pămîntul.

ELENA: Da' slobodă mai eşti la gură!

LINA: Aşa am învăţat să vorbesc, ce să fac?

ELENA: Şi zici că ninge?

LINA: Parcă-i de Bobotează.

ELENA: Tocmai azi cînd trebuie să merg la cimitir!

LINA: Mai lasă-l şi dumneata, coană mare, pe răposatul, să mai răsufle şi el!

ELENA: Ia nu te obrăznici! Ajută-mă mai bine să-mi închei rochia! *(Lina o ajută.)*

ELENA: Şi să-mi faci un ceai, dar mai dulce. Nu s-a sculat nimeni?

LINA: O să-i trezeşti dumneata acuşica, cu glasul matale.

ELENA: Ai măturat?

LINA: Să-ţi faci mustaţa.

ELENA: Pun eu degetul, numai să rămînă o urmă, că o să vezi ce-ai să păţeşti.

LINA: Numai gura e de dumneata!

ELENA: Piei din ochii mei, ia te uită, se întinde la discuţie cu mine! Stai!

LINA *(se opreşte)*: Stau...

ELENA: Ai vorbit cu chiriaşul?

LINA: Am vorbit. De fapt, vorbise şi domnişoara Silvia...

ELENA: Ce spui? Ia te uită!

LINA: Ehei, coană mare. De cînd a venit băiatul ăsta, parcă şi nora dumitale se boieşte mai mult pe buze...

ELENA: Nu te obrăznici!

LINA: Nu mă obrăznicesc, ziceam şi eu aşa. Ce-i drept, e chipeş!

ELENA: Ţi-o fi plăcînd şi ţie?

LINA: Ba bine că nu, că nu m-oi fi crezînd de lemn! Dar nu se uită el la una ca mine...

ELENA: O să-l dau afară!

LINA: Domnişoara Silvia umblă ca pe apă de cînd s-a mutat sus domnul Bolocan.

ELENA: Prostii. Ce-a spus? Ne repară gramofonul?

LINA: Ieri n-a avut timp, dar acuşica coboară şi se apucă de el. La început n-a vrut, zicea că e ocupat, dar, cum a deschis guriţa domnişoara Silvia, l-a înmuiat. Se pricepe. Aţi văzut pendula cum merge. *(O arată.)* Bate la oră la oră, ca la Mitropolie... E bine să ai aşa un om pe lîngă casă, priceput la toate...

ELENA: E cam mîndru. Nu primeşte bani şi nu face orice. S-au dat dracului şi lucrătorii ăştia, umblă îmbrăcaţi ca negustorii şi abia îţi mai zic bună ziua.

LINA: Adică dacă e lucrător, nu e şi el om?

ELENA: Ieşi! *(Lina iese. La uşa Silviei.)* Te-ai sculat?

SILVIA *(îmbrăcată)*: Demult. M-am spălat şi mă pregăteam să vin la dumneata.

ELENA: Suflet bun, nu ca alţii. Dar de ce-ai făcut ochi cu noaptea în cap?

SILVIA: Astăzi vine Alexandru de pe front. Aseară tata a primit o telegramă.

ELENA: Bine că-l mai vedem acasă, odată! S-o fi săturat de război!

SILVIA: Nu cred. I-ai citit scrisorile?

ELENA: Minte înfierbîntată de tînăr. Nu-i era lui bine acasă, colea, la căldurică? Parcă nu s-a rugat Vasile de el să nu se ducă la şcoala de ofiţeri? Că s-a rugat! Dar cine s-asculte? Un bețiv, un cartofor, un vînător de fuste?

SILVIA: Nu-l mai vorbi de rău.

ELENA: Numai sufletul meu știe ce-a pățit la examen cu el. A trebuit să merg la o rudă de-a lui Enache, la un profesor, să mă rog să pună o vorbă bună, să le arăt că nepotul meu se duce să se jertfească pentru țară. Mai bine-mi îngheța limba-n gură, că dacă nu-l primeau, acum sta colea cu noi...

SILVIA: Tot îl luau, pe toți tinerii i-au luat pe front.

ELENA: Cînd sosește?

SILVIA: Acuși trebuie să pice, dacă trenul n-are întîrziere.

ELENA: Adu-mi paltonul, că trebuie să plec.

SILVIA: Unde?

ELENA: La cimitir, ce mai întrebi? Lino! Ia te uită cît îi trebuie ca să fiarbă un ceai! Lino!

LINA *(intră cu ceaiul)*: Gata, coană mare, că n-arde Dobra! Poftim, vezi să nu te frigi la buze...

ELENA: Nu-ți stă limba aia în gură, ca melița!

LINA: Omul sărac, cu atîta se fudulește, cu ce spune!

ELENA *(se așază. Silvia îi aduce paltonul și i-l pune la îndemînă. Bea ceaiul)*: Trebuie să fie o zăpadă! *(Privește prin geam ninsoarea.)* O fi acoperit mormîntul lui Enache. Iar o să-mi ia intendentul o mulțime de bani ca să ridice nămeții...

LINA: Eu nu știu ce i-o mai trebui lui domnu' Enache atîta grijă, că doar morții nu răcesc!

ELENA: Iar te bagi în sufletul meu? Stă casa cu fundul în sus și dumneaei pălăvrăgește cu mine! *(Lina iese.)*

(Se aude pendula bătînd melodios.)

SILVIA: Opt...

ELENA: Auzi-o cum mai bate, priceput chiriașul ăsta, știe de toate...

SILVIA: Da...

ELENA: Și tu, cine-mi ești!

SILVIA: Bunico, nu te-nțeleg.

ELENA: Tu crezi că dorm, că nu știu că vorbești cu el ori de cîte ori se întoarce de la drumurile lui... Dar să nu afle Vasile, că de el mi-e mai frică. Ai crescut și tu, fată, azi mîine te măritam, de, că e cam tinerel și ți-o plăcea...

SILVIA: E un om învățat...

ELENA: Învățat! Că n-o fi profesor! Tii, e abia 8, mai stau nițel, că nu s-a deșteptat nici intendentul! Cheamă-l pe chiriaș să repare gramofonul ăsta. Nu mai scap de gura lui Dumitru. Muzică-i trebuie, că încolo e lulea! Cheamă-l jos. Nu mai ocoli prin curte. Să-i dăm și un ceai. Lino, Lino! Iar n-aude astupata asta...

LINA *(intrînd)*: Da, coană mare.

(Silvia iese.)

ELENA: Mai fă două ceaiuri.

LINA: Acuși le-aduc, că am încălzit soba, și, care cum se scoală, știu ce-i trebuie. *(Iese.)*

SILVIA *(sus, după o bătaie în ușă și un răspuns)*: Dormeai?

BOLOCAN: Nu...

SILVIA: Nu dai ochii în gene, totdeauna te găsesc cu o carte în mînă.

BOLOCAN: Nu e timp, domnișoară, știi proverbul, așteptînd, fă ceva...

SILVIA: Și dumneata ce aștepți?

BOLOCAN: Fiecare om așteaptă ceva. Mi se pare că mă cauți pentru gramofonul acela?

SILVIA: Da.

BOLOCAN: Îmi iau sculele și cobor numaidecît...

(Silvia iese.)

ELENA *(jos)*: Se trezise?

SILVIA: Da, citea...

ELENA: Cum or putea oamenii să stea cu nasu-n cărți, nu știu. Eu în afara Zodiacului n-am citit nimic din școala primară, și uite că n-am murit.

BOLOCAN *(coborînd)*: Bună dimineața, coană mare. Sănătoasă, sănătoasă?

ELENA: Bogdaproste.

BOLOCAN: Ăsta-i gramofonul? Lucru vechi... *(Îl cercetează cu atenție.)*

ELENA: N-a mai cîntat după '928. Am și plăci, or să hîrîie ele, că s-or fi învechit, dar o să cumpărăm altele. Acum e unul Zavaidoc, care are glas bun....

BOLOCAN *(deșurubînd și vorbind în același timp)*: *Columbia*, marcă americană. Cît să fi dat pe el?

ELENA: Răposatul Enache s-a scărpinat în pungă bine să-l aducă acasă. La o cumetrie l-a scăpat o rudă pe jos și de-atunci tace...

BOLOCAN: Îl facem noi să vorbească!

ELENA: Da' dumneata ce tot moșmondești în cărți, că-mi spune fata asta că toată ziua citești.

BOLOCAN: Chiar toată ziua, nu. Numai cînd am timp.

ELENA : Oi fi evanghelist d-ăia, de ne strică credința, numai ei stau cu nasul în Biblie toată ziua.

BOLOCAN : Da' de unde ! Nu pot să-i sufăr.

ELENA: Mai rău atunci! Pe tinerii din ziua de azi îi mai înțeleg că nu se duc le biserică, dar dumneata, cruce de om, ar trebui să te gîndești că tot pe lumea ailaltă ajungem.

BOLOCAN : Eu nu cred în lumea ailaltă. Aici pe pămînt e bine, unde e bine.

ELENA : Ai o limbă afurisită, cît ești de mut.

BOLOCAN: Nu-i limba de vină, sufletul....

ELENA *(Linei, care intră cu ceaiurile):* Dă-i și dumnealui un ceai....

(Lina așază unul în fața Silviei și îi întinde unul lui Bolocan, care lasă o clipă sculele.)

BOLOCAN: Mulțumesc.

ELENA *(după ce iese Lina) :* Servitorilor nu li se spune mulțumesc.

BOLOCAN : Nu sînt ciini.

ELENA : Eu ar trebui să plec. *(Silviei.)* Dă-mi paltonul ! *(Silvia o ajută. Ieșind.)* Mă întorc numaidecît, vezi dacă... dumnealui mai are nevoie de ceva, ajută-i ! *(Are ceva complice în glas, care o jenează pe Silvia.)*

SILVIA : Merge ?

BOLOCAN : Trebuie.

SILVIA *(lîngă fereastră) :* Ce mai ninsoare !

BOLOCAN *(preocupat) :* E frumos cînd ninge ! Ce faci după masă ?

SILVIA : De ce mă întrebi ?

BOLOCAN : Nu vrei să te plimbi cu mine ?

SILVIA *(speriată puțin) :* Vorbești serios ?

BOLOCAN : Foarte serios. Stai prea mult în casă. Ai o față palidă, nesănătoasă. Aerul o să-ți facă bine.

SILVIA : Merg, merg... La ce oră ?

BOLOCAN : Spre seară sau după masă cît mai e lumină...

SILVIA : Pe la 4, cînd ai noștri mai dorm încă. Să nu știe nimeni, vrei ?

BOLOCAN : Bine.

SILVIA : Să mă aștepți lîngă poșta cea mare, acolo unde sînt cutiile cu scrisori. *(Se privește și, mișcîndu-se puțin tîrșit spre el, își dă seama de ceva.)* Dar dumitale n-o să-ți fie rușine ?

BOLOCAN : De ce să-mi fie rușine ?

SILVIA : Să mergi cu mine. Șchioapăt puțin, mai ales la vremea asta umedă...

BOLOCAN : Nu-i nimic. De ce nu faci ceva ca să-ți treacă ?

SILVIA : M-au înțepat cu injecții, dar, cînd e frig și ploaie, picioarele tot mă mai dor.

BOLOCAN : Casa asta a voastră e foarte întunecoasă, făcută parcă să înăbușe oamenii. Dacă n-aș fi atît de aproape de gară, m-aș muta și eu !

SILVIA : Vrei să te muți ?

BOLOCAN : Ți-ar părea rău ?

SILVIA : Da ! M-am obișnuit să te ascult...

BOLOCAN *(scoțînd un arc rupt) :* Iată buba ! Arcul e rupt.

SILVIA : Ai altul ?

BOLOCAN : O să încropim noi ceva. Tii, ce de praf s-a strîns ! Era păcat să rămînă fărîmat. În cutia asta zac atîtea cîntece necîntate ! *(Scotocește în sacul lui cu scule, găsește ceva.)* Cred că ăsta o să se potrivească !

SILVIA : Îți plac cîntecele ?

BOLOCAN : Cui nu-i plac ? Muzica ține și de cald, domnișoară. La noi în casă, pe cînd trăiau toți, duminica se strîngeau rudele. Aveam un unchi cu o voce foarte frumoasă. Cînd bea un păhărel mai mult, cînta de se spărgeau geamurile. În ziua aia uitam de toate necazurile. Păcat de el că acum e plecat...

SILVIA : Unde-a plecat ?

BOLOCAN : Într-un loc nu tocmai plăcut.

SILVIA : Păi atunci de ce s-a mai dus ?

BOLOCAN : Nu pleci totdeauna unde vrei.

SILVIA : Mi se pare că înțeleg... A făcut ceva rău, urît... A furat ?

BOLOCAN : Mai rău !

SILVIA : Mai rău ?

BOLOCAN : Da, a avut gură mare.

SILVIA : Nu înțeleg...

BOLOCAN : Eu îți tulbur mințile cu fleacurile mele.

SILVIA : Îmi place să te ascult.

BOLOCAN *(se uită în jur, fără să pară că e atent la asta) :* Domnișoară, dumneata stai aici ca într-o colivie. Vezi lumea prin geam, dar oare o înțelegi ?

SILVIA : Nu știu nimic despre lume. Ai mei mi-au hotărît soarta pe multă vreme înainte...

BOLOCAN : Și crezi că e bine ?

SILVIA : Ce pot să fac ?

BOLOCAN: Să încerci să ieși afară, să încerci să înțelegi ce se petrece în jur...

SILVIA: Și ce se petrece în jur?

BOLOCAN: O mulțime de lucruri... Ce oțel încăpățînat! *(Lucrează atent.)*

SILVIA: De cînd te cunosc am început să deschid ochii, dar mi-e frică de dumneata, vorbești parcă o altă limbă...

BOLOCAN: Ți se pare.

SILVIA: Îmi spui că lumea e împărțită rău. Că unii au prea mult și alții prea puțin. Ai mei zic că așa e rînduiala lăsată de la dumnezeu: lumea s-a născut cu săraci și cu bogați...

BOLOCAN: Orice rînduială poate fi schimbată.

SILVIA: Omul acela... plecat gîndea ca dumneata?

BOLOCAN: Da, și vorbea mult...

SILVIA: Și de-aceea l-au închis?

BOLOCAN: Nu numai de aceea...

SILVIA: Uite, îmi spui ceva, și deodată te oprești ca în fața unui prag. Pînă aici e voie...

BOLOCAN: Am încredere în dumneata, altfel nu ți-aș fi spus nimic.

SILVIA: Cum se naște încrederea într-un om?

BOLOCAN: Sînt ca lupul, simt cînd am de-a face cu oameni răi...

SILVIA: Și eu sînt un om bun?

BOLOCAN: Pînă acuma, da...

SILVIA: Și-l țin de multă vreme închis?

BOLOCAN: De cîțiva ani. La drept vorbind, orice bărbat trebuie să facă puțină pușcărie. Ea e bună ca armata, te învață cu greutățile...

SILVIA: Vrei să spui că și dumneata ai stat la pușcărie?

BOLOCAN: Numai doi ani. Ne-au luat pe amîndoi în '33, la greva cea mare; erai mică, n-aveai de unde să știi...

SILVIA: Ba știu, cînd urlau sirenele.

BOLOCAN: Atunci.

SILVIA: Cînd se adunaseră muncitorii din tot Bucureștiul și țineau piept jandarmilor și lumea alerga cu mîncare să le ducă celor de la ateliere.

BOLOCAN: Atunci, domnișoară.

SILVIA: Și dumneata erai acolo?

BOLOCAN: Eram mulți. Vreo 7000.

SILVIA: Și pentru asta v-au condamnat?

BOLOCAN: Pe unii i-au împușcat.

SILVIA: Dar nu erați niște hoți.

BOLOCAN: Eram. Vroiam să luăm bogățiile de la cei bogați și să le dăm săracilor. Asta nu se iartă. Ceream doar atît: pîine, pace, libertate... Așa strigam: Pîine! Pace! Libertate! *(A lăsat sculele și rostește cuvintele simplu, fără emfază.)*

SILVIA: Ce frumos ai spus cuvintele astea...

(Intră Băiatul de prăvălie.)

BĂIATUL: Nu s-a sculat conașul Vasile?

SILVIA: Bate-i la ușă! *(Băiatul bate în ușă, se aude vocea lui Vasile.)*

VASILE: Cine e?

BĂIATUL: Costică. V-așteaptă domnu' Ionică Pară în prăvălie, are de vorbit cu dumneavoastră.

VASILE *(încă în odaie)*: Să aștepte aici în salon, pînă mă îmbrac...

(Băiatul iese.)

SILVIA: Atunci, după masă la 4...

BOLOCAN: Și ce ți-am spus rămîne între noi. Știi să ții un secret?

SILVIA: Ba bine că nu... *(Rîde timid.)*

(Intră Ionică Pară.)

IONICĂ *(e cam amețit)*: Bună dimineața. Nu-i nimeni pe-aici?

SILVIA: Unchiul Vasile vine numaidecît.

BOLOCAN: Acuși o să cînte, l-am dibuit...

VASILE *(intrînd cu cămașa în afara pantalonilor, îmbrăcîndu-se, văzîndu-i pe Bolocan și pe fată)*: De dimineață v-ați mai sculat! *(Către Ionică.)* Și cu dumneata ce-i la ora asta?

IONICĂ: Pot să m-așez?

VASILE: Stai.

IONICĂ: Pot să vorbesc? *(Uitîndu-se la Bolocan și la Silvia.)*

VASILE: Sîntem de-ai casei...

IONICĂ *(se trag totuși mai într-o parte, vorbind încet)*: Vin de la un chef, lume subțire, unde se știe totul...

VASILE: Și?

IONICĂ: E groasă, rușii înaintează mereu.

VASILE: Și?

IONICĂ: Mă gîndeam dacă nu e timpul să mă retrag din afacerea cu restaurantul. Oare fratele dumitale o să-mi înapoieze banii împrumutați?

VASILE: Știu eu? Ți-a dat o poliță, ceva la mînă?

IONICĂ: Da, s-a-ncărcat cu dobînzi, îmi tot spune să-l mai păsuiesc, dar uite ce urgie vine și eu nu vreau să mă prindă fără nimic. Eu sînt gazetar, domnule, simt, nu e bine, nu e bine...

VASILE: Strînge-l cu ușa, cere-i banii și, dacă nu ți-i dă, apucă pe cale legală.

IONICĂ: Nu sînt un ticălos. Știu că treaba nu merge bine, a băgat pe altul acolo, ăla fură de stinge, el nu se mișcă, bea toată ziua, o s-ajungă ca vai de lume.

VASILE: Lasă-l să se învețe minte! O să vină la mine și-o să ceară...

IONICĂ: Parcă nu i-ai fi frate!..

VASILE: Așa merită cei care nu știu să țină banii.

IONICĂ: Dar e vorba de familia dumneavoastră.

VASILE: Un negustor adevărat nu are familie; familia lui, el e. Să nu crezi că am dormit, eu am știut să-mi înmulțesc ce-i al meu. Dumitru, ca să scape din ce-a intrat, trebuie să-și vîndă partea de moștenire, or asta nu se poate decît după moartea mamei.

IONICĂ: Nu-i mai cobi.

VASILE: Nu cobesc nimănui nimic. Or, dacă dumneata îl strîngi cu ușa, el o să vină și-o să-mi ceară, și dacă cere, trebuie să-mi dea ceva în garanție, pricepi?

IONICĂ: Cam greu.

VASILE: Nu-i nimic. Haide jos în prăvălie pînă nu se scoală, să nu ne vadă împreună. Așteaptă-l la o masă, fac eu cinste. Cum deschide ochii vine în cîrciumă să-și spele gîtlejul. Atunci spui: Domne Dumitre, asta și-asta și-asta. Am polițele, a trecut termenul, nu-mi mai trebuie dobînzile, vreau capitalul împrumutat, că sosește urgia. *(Îl ia de braț și, la ieșirea spre ușă, se uită la cei doi, bănuitor. Silvia îl privește tăcută pe Bolocan. O scurtă bănuială la Vasile, apoi cei doi ies.)*

BOLOCAN: Cred că-i gata. *(Înșurubează capacul.)*

SILVIA: Și chiar o să cînte?

BOLOCAN: Vrei să-l pun?

SILVIA: Stai să aduc plăcile... Erau în dulapul ăsta. *(Caută, le găsește, vine cu ele, ștergîndu-le de praf cu cotul puloverului.)*

BOLOCAN: Dar nu sculăm toată casa în picioare?

SILVIA: Ai dreptate... Ce-i de făcut?

(În clipa asta intră Domnica, ieșind din camera lui Vasile. Silvia o privește uluită cîteva momente, înțelegînd ceva îngrozitor. Scapă plăcile pe fotoliul de lîngă ea și rămîne cu mîna la gură.)

DOMNICA: Lino, Lino! *(Văzîndu-i pe Silvia și pe Bolocan, enervată deodată.)* Și voi ce faceți aici? *(Se uită la Bolocan.)*

SILVIA: Mamă, tu unde-ai dormit?

DOMNICA *(rece, deodată)*: Du-te-n prăvălie, că nu e nimeni! Și dumneata de ce nu-ți vezi de treabă?

BOLOCAN: Am fost chemat să repar gramofonul...

(Silvia iese, uluită.)

DOMNICA *(singură cu el, cu o ușoară cochetărie)*: Te pricepi la multe lucruri? Vezi să nu-i sucești capul copilei ășteia...

BOLOCAN *(rece)*: Dacă se-ntoarce coana mare să-i spuneți că am terminat treaba.

DOMNICA: Și cît trebuie să-ți plătim?

BOLOCAN: Nimic.

DOMNICA: Ești un om ciudat. Orice meseriaș primește bani pentru ceea ce face.

BOLOCAN: Nu e nevoie de nici un ban.

DOMNICA: Ești mîndru.

BOLOCAN *(strîngîndu-și sculele, pornește spre ușa care dă spre bucătărie)*: Bună-ziua... *(Iese.)*

DOMNICA: Lino! Lino!

LINA *(ciocnindu-se aproape cu Bolocan)*: Da, coniță.

DOMNICA: Pune-mi și mie ceaiul. *(E neliniștită.)*

LINA *(îl aduce)*: Dar ce-aveți la ochi?

DOMNICA: Nimic, m-am lovit...

LINA *(aparte)*: Pe dracu, parcă eu sînt surdă și chioară!

DOMNICA: Ce tot mormăi acolo? Mai bine spune-mi ce-i cu fata asta a noastră! De ce s-a sculat așa de dimineață?

LINA: În fiecare zi se scoală de dimineață.

DOMNICA: Și cu lucrătorul ce mai e?

LINA: De, asta dumneavoastră știți, că nu l-am adus eu în casă...

DOMNICA: Silvia îl place?

LINA: Parcă numai Silvia...

DOMNICA: Ieși, că te pleznesc! *(Lina iese.)*

(Domnica, neliniștită, nu bea ceaiul, se plimbă furioasă în jurul mesei.)

DUMITRU *(iese din odaia lui)*: A, ce plăcere... Iubita mea nevastă... *(Domnica nu răspunde, bea ceaiul cu înghițituri mari.)* Te grăbești? Nu poți să suferi locul pe care stai?

DOMNICA : Puțin îmi pasă de ce spui !

DUMITRU *(privind-o fix)* : Te-am lovit... *(Moale.)*... Te-am lovit...

DOMNICA : Schelălăi ca un cîine, nu ți-e rușine de tine ?

DUMITRU : Te mai doare ?

DOMNICA : Ești slab, urît și jalnic. *(Se ridică, vrînd să plece. Dumitru n-o lasă.)*

DUMITRU : Vasile o să mai aștepte, destul că dormi noaptea cu el...

DOMNICA : O să te omoare ! Aseară abia l-am oprit...

DUMITRU : Nu mi-e frică. *(Rîde prostit.)* Știu, vreți să scăpați de mine, asta vreți, dar n-are curaj să meargă pînă la capăt. Ar fi nebun să intre în pușcărie. Îmi dorește numai banii, de-aia mă și lasă să beau...

DOMNICA : Dacă n-ar fi lumea din jur...

DUMITRU : Nu mai spune asta, noi trăim fără rușine de 20 de ani. Ne urîm, și-atît ! Cîtă prefăcătorie, cîtă murdărie ! Familia Domnișorilor mai bine crapă decît să-și fărîmițeze averea !

DOMNICA : Trebuia să spunem totul copiilor. Am fi trăit liniștiți !

DUMITRU : Nu poate să fie liniște acolo unde este slăbiciune. Dacă voi îmi doriți moartea și eu o doresc pe-a voastră. De-ați ști de cîte ori m-am gîndit la asta...

DOMNICA : Dumitre, tu te mulțumești cu ce rămîne pe masa altuia...

DUMITRU : Taci ! Taci !

DOMNICA : Cînd îl vezi pe Vasile fugi și te-ascunzi.

DUMITRU : Nu-i adevărat.

DOMNICA : De ce nu vii noaptea peste noi cu un topor să ne omori ?

DUMITRU : Vă încuiați.

DOMNICA : Și tu pîndești la ușă, și-asculți, și plîngi...

DUMITRU : Nu vreau să te mai aud, nu vreau...

DOMNICA : Și-mi place să te știu acolo, suferind...

DUMITRU *(o apucă de gît, ea se scutură și scapă)* : O să-ncep cu tine.

DOMNICA : Nu vezi că nu ai nici o putere ? Într-o zi o să te umfli ca o butie.

DUMITRU : Ați vrea voi, ați vrea...

DOMNICA : Și eu am să rămîn stăpînă cu Vasile.

DUMITRU : Cu copiii voștri, cu scîrnăviile voastre de copii...

DOMNICA *(rîzînd sălbatic)* : Cu copiii tăi, așa cum crede toată lumea.

DUMITRU : Nu ești om, ai o piatră în locul inimii. Dacă ai fi mai bună...

DOMNICA : Cine să fie bun cu tine, mortăciune ? Tată-tău m-a cumpărat ca pe o vită. Știi cum s-a făcut căsătoria ! Părinții noștri nu s-au jucat. Două capitaluri la un loc fac un capital mai mare. Dar pe mine mă întrebase dacă primesc să intru în socoteala asta ?

DUMITRU : Și la frate-meu ce-ai găsit ? Pentru că nici pe el nu-l iubești.

DOMNICA : Mă privește.

DUMITRU : O să ne omorîm unul pe altul și-o să crăpi și tu.

DOMNICA : Eu n-am să crăp ! Am zile...

DUMITRU : Domnico...

DOMNICA : Iar miorlăi ? Lasă-mă să trec, prăvălia s-a umplut cu mușterii. Trebuie să cîștigăm și astăzi niște bani, și nu vorbind amîndoi o să-i cîștigăm...

DUMITRU : Mai stai o clipă...

DOMNICA : N-am timp. *(Din ușă.)* Azi m-a văzut Silvia ieșind din camera lui Vasile. Ce-ai să-i spui dacă te întreabă ceva ?

DUMITRU : Că maică-sa este o tîrfă !

DOMNICA : Gîndește-te la sufletul ei...

DUMITRU : Puțin îmi pasă de sufletul copiilor voștri !

DOMNICA : Pe Alexandru l-ai nenorocit, l-ai învățat cu băutura, acum vrei s-o schilodești la minte și pe fata asta ?

DUMITRU : E schiloadă și-așa...

DOMNICA : Ea nu e vinovată de păcatele noastre.

DUMITRU : Am să-i spun totul.

DOMNICA : Cum vrei. *(Iese.)*

DUMITRU *(singur)* : O să vă pară rău, o să vă pară rău, v-o spun... Lino ! Lino !

LINA : Da, conașule ! *(Intrînd din bucătărie.)*

DUMITRU : Adu-mi vin.

LINA : Nu e prea de dimineață ?

DUMITRU : De cînd mă înveți tu pe mine cînd trebuie să beau și cînd nu ? Marș afară !

LINA : Nu sînt cîine, nu sînt cîine, să știți ! V-aduc vinul, dar să nu-mi mai strigați așa ! *(Plînge, ieșind.)*

DUMITRU : Stai, unde te duci ? Iartă-mă, sînt un bețiv rău... S-a dus. Și un animal are mîndrie. Bate un cal degeaba și-o să te arunce din șa, numai eu, numai noi... Cine sîntem noi ? Am să le fac una mare, am să le fac una mare... *(Intră Silvia. Are o imobilitate a feței care trădează o mare concentrare interioară.)* Silvia, ce-i cu tine ? Ți-e rău ?

SILVIA : Nu. M-am sculat cam de dimineață...

DUMITRU : Vino mai aproape... Vrei să mă întrebi ceva ? *(Are o bucurie aproape răutăcioasă în voce.)*

SILVIA : Nu, nu vreau să te întreb nimic, tată. *(Îl privește bănuitor, lung.)*

DUMITRU : Stai în lumină, să te văd mai bine. Semeni tot mai mult cu maică-ta.

SILVIA : Cu tine nu semăn ?

DUMITRU *(gata să-i spună ceva brutal. Se stăpînește)* : Fetele seamănă totdeauna cu mamele lor. Da, da, începi să semeni din ce în ce mai mult cu maică-ta. Arăta la fel ca tine cînd am luat-o. Avea 17 ani sau 18 și era frumoasă, frumoasă. Se pieptăna însă altfel. De ce nu-ți împletești părul în coade ? Să-ți faci două coade, auzi tu ?

SILVIA : Lasă-mă...

DUMITRU *(încă o ține de brațe și o privește)* : De ce să pleci ?

SILVIA : Tată, ce-i cu dumneata ? Ești bolnav ?

DUMITRU : Ai plîns ?

SILVIA : Nu, n-am plîns...

DUMITRU : A strigat cineva la tine ?

SILVIA : Nu, lasă-mă ! Lasă-mă ! Mi-e silă de voi toți...

DUMITRU : Simți că nu te iubesc, nu-i așa ?

SILVIA : Ce vrei să spui ? Nu-i adevărat !

DUMITRU : Ba-i adevărat ! E-adevărat !

(Silvia fuge la ea în odaie și se încuie. Intră Băiatul de prăvălie.)

BĂIATUL : Conașu' Dumitru, conașu' Dumitru !

DUMITRU : Ce-i ?

BĂIATUL : Se bat în prăvălie...

(De jos din cîrciumă, se aud zgomote puternice. O voce de femeie strigă : Să nu v-atingeți de mine ! Sînt Gaby, nepoata lui Take Ionescu. Zgomot de bătaie.)

DUMITRU : O să-mi spargă geamurile ! *(Iese după băiat.)*

(Cîteva momente scena e goală. Se mai aud zgomote ce se sting treptat. Intră Lina, care trage cu urechea. Pune o sticlă pe masă.)

LINA : S-au potolit. Și conașul Dumitru unde s-o fi dus ? Ce tămbălăul dracului ! Iar s-a îmbătat nenorocita aia de Gaby... *(Vede plăcile, se uită la gramofon. Caută ace vechi și pune o placă. Se aude hîrîit un vals desuet și trist. Lina pare încîntată. Intră Elena, care rămîne uluită în prag auzind muzica.)*

ELENA : Asta-i bună ! Dumneaei ascultă muzică acum...

LINA : Poate te-oi mai îndulci și dumneata...

ELENA : Ce-a mai fost pe-aici ? Că în prăvălie e-o harababură !

LINA : S-a-mbătat iar scîrba aia de Gaby și-a făcut scandal... *(Ia acul de pe placă.)*

ELENA *(se scutură de zăpadă)* : S-a pus pe viscolit. Tramvaiele abia mai merg. Noroc că cimitirul e la doi pași. De aprins tot i-am aprins două lumînări lui Enache.

LINA : E bun drumul zilnic la cimitir, face bine. Simți și dumneata că trăiești !

ELENA : Dar fata aia pe unde e ? Silvia ! Silvia !

SILVIA *(după o tăcere)* : Da, bunico...

ELENA : Unde te-ai ascuns ?

SILVIA *(intră, după ce și-a șters ochii înaintea ușii)* : Vin acum...

ELENA *(Linei)* : Și tu, du-te la treabă, ori nu mai ai ce face ?

(Lina iese bombănind, în timp ce intră Silvia.)

SILVIA : Te-ai întors ?

ELENA : Da' ce-i cu tine ? Parc-ai plîns...

SILVIA : Ți se pare.

ELENA : Te-ai certat cu careva ?

SILVIA : Nu...

ELENA : Tu îmi ascunzi ceva.

SILVIA : Nu, liniștește-te. *(Zîmbește nesigur.)*

(În clipa aceea intră Alexandru, îmbrăcat în uniformă de sublocotenent.)

ALEXANDRU *(neras, slăbit)* : Sărutăm dreapta...

ELENA : Alexandre !

SILVIA *(îl sărută)* : Bine-ai venit ! Ia să te văd...

ELENA *(îl sărută și ea)* : Ți-a ajutat dumnezeu să te-ntorci. Barim te-au schilodit pe-acolo ca să te-nvețe minte ?

SILVIA : Vai, cum vorbești !

ELENA : Că n-o fi fost la petrecere ! Așa e la război. Îți mai lași un picior, o mînă...

ALEXANDRU : După cum vezi, sînt întreg. *(Către Silvia.)* Ce faci, puștime ? Parc-ai mai slăbit ?

SILVIA: Ți se pare. *(Se freacă pe obraz.)* Ai fi putut să te bărbierești înainte de a veni acasă...

ELENA: Lasă-l, că nu-l alege nimeni acum...

ALEXANDRU: O baie, ne facem frumoși, și, după masă, gata la vînătoare de fete. Altfel? Toți sănătoși? Pe tata și pe unchiul Vasile i-am văzut în prăvălie. Totu-i neschimbat aici, mama-i mai tînără ca oricînd, de bunica ce să mai zic?

ELENA *(Silviei)*: Drac mort ai văzut? Ce-ți spuneam eu? Credeai că l-a cumințit războiul? Aș, de unde! Leit Enache, că și răposatul ce mai mi-a mîncat sufletul...

ALEXANDRU: Lino, Lino. *(Către Elena.)* Ori ai dat-o afară?

ELENA: Da' de unde! Dar tot surdă a rămas. Lino! Lino!

LINA: A, conașul Alexandru. Bine ați venit!

ALEXANDRU: Bine te-am găsit, se poate bea ceva în casa asta?

LINA: Cum să nu, că am făcut scurtă la mînă de cînd car damigene din pivniță, aici, la dumneavoastră. Uite pe masă o sticlă...

(Alexandru își toarnă singur.)

SILVIA: Spune-ne, cum a fost?

ALEXANDRU: Cum să fie? Ca la război! După o scurtă permisie mă-ntorc, știi doar că-mi place...

ELENA: Și nu te-ai săturat, maică, de păduchi și de mizerie?

ALEXANDRU: Mai vorbim noi despre asta...

SILVIA: Ar trebui să te speli.

ALEXANDRU: Gata, să beau paharul ăsta...

(Intră Vasile.)

VASILE: Bine că te văd acasă, măi băiatule, să stăm nițel de vorbă.

ELENA: Lasă-l să se spele, că-mi umple casa de insecte.

VASILE: E timp destul.

ALEXANDRU: Ce-i cu tata? El nu urcă?

VASILE: Stă de vorbă cu domnul Ionică. Are niște încurcături de bani cu el.

ALEXANDRU: Ce încurcături?

VASILE: Parcă nu-l știi? S-a împrumutat, a dat polițe, n-are bani...

ALEXANDRU: La București parcă nici nu e război. *(Privește pe fereastră.)*

ELENA: Ba e război al dracului! Nu mai e carne, mălaiul se dă pe sponci, oamenii mîrîie, sună magaoaia aia toată ziua, ne băgăm în pivnițe ca șoarecii!

ALEXANDRU: Nu știți nimic despre război! *(Se așază.)*

VASILE: De-aia ziceam că să mai auzim cîte ceva...

(Intră Domnica.)

DOMNICA *(îl îmbrățișează)*: Alexandre, nici n-am avut timp să te văd! Erau mușterii mulți... N-ai să mai pleci nicăieri! Să facă cine vrea războiul!

ALEXANDRU: Dacă ar fi după noi!

VASILE *(Domnicăi)*: A rămas cineva la casă?

DOMNICA: Dumitru. A terminat cu gazetarul ăla, e făcut foc...

VASILE: O să cobor eu îndată. Cine știe ce mai face...

DOMNICA: Stai și tu puțin cu el, abia s-a întors și gata, la tejghea.

VASILE *(lui Alexandru)*: Cum merge frontul? Că din ziare se vede că e din ce în ce mai prost...

ALEXANDRU: Ne retragem...

VASILE: Asta știu.

ALEXANDRU: Cît o să mai putem să ne mai retragem.

ELENA: Și de ce nu se iau măsuri? Pentru că altfel, mîine-poimîine, ne trezim cu bolșevicii peste noi.

ALEXANDRU: Măsuri? Crezi că pe front e ca la prăvălia noastră?

DOMNICA: Atunci?

ALEXANDRU: Atunci, într-adevăr o să ne trezim cu bolșevicii peste noi, cum spune bunica.

(Silvia ascultă convorbirea, privindu-i intens pe Vasile și pe Domnica.)

VASILE: Ce este în Rusia? Noi, aici, habar n-avem ce se petrece.

ALEXANDRU: S-au apărat ca niște cîini. A fost mai greu decît și-au închipuit nemții.

ELENA: Bine, bine, lasă grozăviile, spune-mi ce-o să se întîmple dacă vin încoace...

ALEXANDRU: Știu eu? Or să ne întrebe: cum ați făcut, fraților, averea asta?

ELENA: Auzi vorbă! Prin muncă cinstită, că numai eu știu cît m-am chinuit.

ALEXANDRU: Dar n-o să te-ntrebe ei, că n-au timp de așa ceva, or să te întrebe ai noștri, comuniștii noștri, c-avem și noi din ăștia.

ELENA: Nu mai spune! Și de ce nu-i strînge cineva?

VASILE: Mama tot în mintea copiilor a rămas...

ELENA: Ba n-am rămas de loc în mintea copiilor, numai că avea dreptate răposatul cînd spunea: să nu-ți faci prăvălie cu scară!

SILVIA: Adică de ce să nu-ți faci prăvălie cu scară?

ELENA: Pentru că dacă se dau lucrurile peste cap și vin nemîncații peste noi, e mai bine să nu te știe lumea, să nu te bage în seamă, ori noi, casă-casă, prăvălie-prăvălie...

ALEXANDRU: Ce sete mi-e! *(Își toarnă iar.)*

VASILE: Măi băiete, ai luat paharul lui taică-tău!

DOMNICA: Bine că e sănătos, lasă-l în pace!

VASILE: Și crezi că n-o să-i putem opri?

ALEXANDRU: Nu știu. Oricum, dacă...

ELENA: Du-te mai bine și fă baie, nu vreau să mai aud nimic...

ALEXANDRU *(lui Vasile)*: Pe aici cum merg treburile?

VASILE: Binișor.

ALEXANDRU: Pe Silvia cînd o mărităm?

SILVIA: Nici n-ai intrat bine pe ușă și nu mai ai loc de mine.

DOMNICA: Astea-s vremuri de măritat?

VASILE: Eu cobor în prăvălie, că l-am lăsat singur pe Dumitru. Mai vorbim noi. *(Iese.)*

SILVIA: Să-ți pregătesc hainele?

ALEXANDRU: Ai face bine, nu mă mai sufăr în mantaua asta. *(Silvia iese.)*

ELENA: Am auzit că moare o mulțime de lume, că e o jale.

ALEXANDRU: Războiul nu-i cel mai frumos lucru de pe lume, dar dacă trebuie făcut...

ELENA: Ce știe un fîrțăngău ca tine ce trebuie făcut și ce nu trebuie făcut.

ALEXANDRU: Astea nu sînt lucruri pentru femei. Mă duc să mă spăl... *(Iese.)*

ELENA *(Domnicăi)*: Ce-i cu fata? Ce i-ați făcut? Era plînsă...

DOMNICA: Nu i-am făcut nimic.

ELENA: Barim acum ar trebui să vă mai astîmpărați, cît stă Alexandru aici.

DOMNICA: Potolește-l mai bine pe Dumitru al dumitale! M-a învinețit în bătaie...

ELENA: Dacă n-ai nici o rușine!

DOMNICA: Ce tot vrei de la mine?

ELENA: Să pleci odată din casa mea!

DOMNICA: Mi-o spui de ani de zile! N-am nici o vină că-mi place Vasile.

ELENA: Femeie de nimic! Și mie poate mi-au plăcut alții, dar bărbatu-i bărbat!

DOMNICA: Știu, am îmbătrînit auzindu-te!

ELENA: Am să ți-o spun pînă mor.

DOMNICA: E prea tîrziu ca să mai schimbăm ceva. Am răbdat atîtea, și, apoi, nu vezi, ne-am obișnuit cum te obișnuiești cu murdăria. Fii liniștită, viața o să meargă înainte. Ne vom certa și mîine, și poimîine, ca ieri, ca alaltăieri...

ELENA: Dar copiii ăștia? Ce-o să se aleagă de ei?

DOMNICA: Ca și noi, ei nu iubesc pe nimeni. Puțin o să le pese cînd vor afla ai cui sînt! Cred că Alexandru știe totul, Silvia a aflat azi dimineață...

ELENA: Cum?

DOMNICA: M-a văzut ieșind din odaia lui Vasile...

ELENA: Doamne, doamne...

DOMNICA: Doamne, doamne! Nu mai te-nchina atît. E mare, o să se obișnuiască!

ELENA: Toată viața n-ai avut rușine!

DOMNICA: O, rușinea voastră, a femeilor care nu v-ați culcat decît pe perna bărbaților voștri legitimi!

ELENA: Să taci, auzi, să taci, și să nu-mi vorbești ca o... *(Se îneacă.)* Dac-ar fi știut Enache pe cine aduce în casă!

(Intră Silvia, cu hainele lui Alexandru.)

SILVIA *(privindu-le)*: De ce vă certați?

DOMNICA: Nu ne certăm, vorbim...

SILVIA: Nu mă mințiți.

ELENA: Maică-ta e o femeie rea...

SILVIA *(rece)*: Această femeie rea nu mai e mama mea!

DOMNICA: Ai înnebunit și tu?

ELENA: Ce tot îndrugi acolo?

SILVIA: Ea știe mai bine ce spun...

(Domnica iese, trîntind ușile.)

ELENA: Fetița mea, fetița mea! *(Plînge.)*

CORTINA

Tabloul 4

(În aceeaşi zi, pe seară, acelaşi decor.)

VASILE *(din camera Elenei)*: Îţi aduc imediat sticluţa.

ELENA *(la masă)*: Nu mai pot, Vasile, nu mai pot şi nimeni nu mă crede.

VASILE *(aducînd bromura)*: Asta e?

ELENA: Da. Pune într-o linguriţă. *(Vasile toarnă într-o linguriţă.)* Gustă şi tu. *(Vasile ezită.)* Haide, haide. Am ajuns să mă feresc de copiii mei.

VASILE: Cum, crezi că noi...

ELENA: Nu cred nimic, dar gustă...

VASILE: Brrr! *(A gustat.)*

ELENA: Nu-i nimic, n-o să-ţi facă rău, linişteşte nervii...

VASILE *(toarnă din nou)*: Poftim!

ELENA: Aşa! *(Înghite cu lăcomie. Are în poală un ciorap la care împleteşte.)* Mă lasă şi ochii, Vasile, uite, abia mai văd...

VASILE: S-aprind lumina?

ELENA: Dacă scap un fir, nu-i pagubă mare.

VASILE: Dar ce tot meştereşti?

ELENA: Îi fac o pereche de ciorapi lui Dumitru. Nimeni n-are grijă de el.

VASILE: Nu-l plînge. E fericit! Ştiu eu ce ştiu!

ELENA: Şi ce ştii, mă rog?

VASILE: Că nu faci ce trebuie...

ELENA: Iar începi?

VASILE: Mamă, nu mai putem să-l lăsăm aşa! Nu-l vezi? E dator vîndut. Azi a venit domnu' Ionică şi i-a cerut banii. Îi datorează peste 200 000, plus dobînzile.

ELENA: Ştiu, ştiu, mi-a spus, dar tot n-are să ceară de la tine, pentru că tu asta aştepţi...

VASILE: Şi de unde-o să ceară, mă rog?

ELENA: Ticălos mai eşti! I-ai luat nevasta, vrei să-i iei totul? M-a ferit dumnezeu să încap pe mîinile tale!

VASILE: Cred că de mine n-ai de ce să te plîngi.

ELENA: Nu ţi-am cerut nimic şi nici n-o să-ţi cer. Mănînc cît o vrabie, rochii nu-mi mai trebuie, stau şi vă beau aerul, dar la atîta mai am dreptul în casa asta!

VASILE: Mamă!

ELENA: Mamă, mamă, ştiu că-mi doreşti moartea, că abia aştepţi să rămîi singur. Ţi-ai retras partea, lui Dumitru ai să-i dai un picior şi-o să-i spui: „Rămîi frăţioare cu prăvălia, că eu am plecat!" Şi el o să bea totul în şase luni de zile. Numai la averea Domnişorilor nu te gîndeşti, la firma de pe casă...

VASILE: Ba de gîndit, mă gîndesc, vezi bine, dar cine m-ascultă? Dumitale puţin îţi pasă! În loc să-i pui căluşul risipitorului, îi cauţi în coarne...

ELENA: E băiatul meu şi ţin la el, cît e de beţiv. Totuşi, trebuie să faceţi la un fel, aşa nu se mai poate. Vă certaţi, vă bateţi, casa asta e un balamuc. Ne vorbeşte lumea. Au aflat şi copiii...

VASILE: Sîntem nişte ticăloşi, nişte ticăloşi!

(Sus, pe uşa dinspre coridor, intră Silvia şi Bolocan. Au paltoanele pline de zăpadă, le scutură.)

SILVIA *(cu obrazul roşu)*: Nu mai ai lemne! Stai să cobor pînă în curte s-aduc un braţ... *(Iese repede.)*

(Bolocan, singur, îşi scoate paltonul, fluieră uşor. Şi el şi Silvia s-au întors apropiaţi sufleteşte, asta se simte din ce vor vorbi mai departe, au obrajii roşii de ger.)

SILVIA *(întorcîndu-se cu braţul de lemne)*: Să nu afle cineva, rămîne între noi. În casa asta toţi sînt zgîrciţi...

BOLOCAN: Aşa se fac averile...

SILVIA: Dacă ai ştiut asta, de ce n-ai făcut şi dumneata avere?

(Aprinde focul, după ce şi-a scos paltonul şi a căutat chibriturile.)

BOLOCAN: Nu stau banii în buzunarul meu. Fiind puţini, se plictisesc şi pleacă în altă parte...

SILVIA: Glumeţ mai eşti! *(Suflă în foc.)*

BOLOCAN: Nu se-aprinde, lasă-mă pe mine. La puşcărie am învăţat cum nu se risipesc chibriturile... *(O ajută.)* Ţi-a plăcut plimbarea?

SILVIA: Mi-au îngheţat picioarele, dar merita. Totdeauna umbli atîta pe jos?

BOLOCAN: Cînd am timp.

SILVIA: De obicei, cînd ninge, stau în casă şi mă plictisesc, dar astăzi a fost foarte frumos...

BOLOCAN: Poate mă înşel, dar presimt că ţi s-a întîmplat ceva neplăcut.

SILVIA: O, să nu mai vorbim! *(Se depărtează.)*

BOLOCAN: E un lucru atît de urît?

SILVIA: Da, cred că e un lucru foarte urît... *(Se uită la cărțile de pe raft.)* Mai îmi dai o carte?

BOLOCAN: Cum să nu? Dar tot cum ne-am înțeles....

(Jos, intră Alexandru. E îmbrăcat într-un palton, se scutură de zăpadă.)

ALEXANDRU: Ce mai ninsoare, și s-a pus și pe geruit. *(Se dezbracă.)*

VASILE: Stai jos, colea.

ALEXANDRU: Sînt mort de oboseală, dar nu puteam să mă culc. Am numai trei zile permisie și nu-s nebun să le petrec în mijlocul familiei. Și voi, ce-aveți aerul ăsta de înmormîntare?

VASILE: Ți se pare, stăteam de vorbă.

ELENA: E adevărat că au dărîmat bisericile pe acolo?

ALEXANDRU: Da' de unde! Dacă vrei să te rogi, n-ai decît. Icoane pe toate drumurile. Ăștia mai tineri s-au potolit cu dumnezeu, dar bătrînii...

VASILE: Un mușteriu care s-a întors de pe front mai demult și care apucase să vadă prin binoclu turlele din Moscova zicea că nu mai apucăm anul viitor.

ALEXANDRU: Întîi că se lăuda, n-a văzut el turlele Moscovei! Al doilea, frontul se mai poate întoarce. Așa-i la război. O dată le merge bine unora, altă dată altora. Pe urmă, nici nu e patriotic să vorbim așa...

ELENA: Lasă vorbele mari, că ești în familie. Ne-am dus pe copcă!

VASILE: Așa au făcut nemții și în războiul celălalt. Au înaintat ce-au înaintat, au băgat groaza în oameni...

ELENA: Și-odată, fiiis! Nu-i ține.

VASILE: Mi-au spus niște camarazi de-ai tăi că...

ALEXANDRU: Ce ți-au spus?

VASILE: Mamă, ia du-te nițel la dumneata în odaie și lasă-ne puțin singuri, ca între bărbați...

ELENA: Acum nu mai aveți loc de mine. Bătrînii sînt ca lemnul aruncat în mijlocul casei, toți se-mpiedică de el... Dacă aveți secrete... *(Iese.)*

VASILE: Măi băiete!

ALEXANDRU: Spune, ce mai aștepți? Ce-ai auzit?

VASILE: Cică tu, pe-acolo, pe front... Să știi că rușii nu iartă, te vor urmări și în gaură de șarpe.

ALEXANDRU: Dacă ajung pînă aici! Ce-mi place mie la voi, ăștia care stați acasă, este că vă temeți mai mult decît noi, cei de pe front. Mai ai puțină răbdare. Nemții îi vor întoarce în primăvară, de n-au să se mai vadă... Nu le place iarna, ca și nouă. Dar iarna trece...

VASILE: Nici tu n-o crezi!

ALEXANDRU: Cine ți-a spus chestia asta cu comandamentul?

VASILE: Niște ofițeri care te cunosc bine. Ziceau c-ai fost crud, c-ai participat la niște...

ALEXANDRU: Am executat ordinele. În război nu se șovăie.

VASILE: Oricum, avem o inimă, sîntem slabi.

ALEXANDRU: Sînteți slabi, voi cei ce nu vă gîndiți decît la bucata voastră de pîine. Mă cunoști. Nu m-am dus întîmplător pe front. Acolo se plămădește destinul Romîniei. Am două decorații...

VASILE: Știu eu cît fac tinichelele astea.

ALEXANDRU: Unchiule, nu vorbi așa...

VASILE *(în picioare, îl îmbrățișează)*: Băiatule, băiatul meu, ți-ajunge! În două zile pot să fac să rămîi aici, dau niște bani și gata. Ce-ți trebuie ție mizerie, și frig, și sînge?

ALEXANDRU: Nu e prea plăcut, dar m-așteaptă camarazii. Cîndva istoria țării va vorbi despre eroismul nostru legendar.

VASILE: Vorbe umflate. Ți-au împuiat capul în liceu ăia cu cămășile lor verzi.

ALEXANDRU: Nu vorbi așa despre ei!

VASILE: Eu sînt negustor și nu am 21 de ani, ca tine. Cînd o să înveți cît îți face pielea, atunci să vorbești! Vitejii au răzvrătit oamenii tăi la rebeliune? Au pus ovreii în cîrlig la abator și-au jefuit pe negustori...

ALEXANDRU: Unchiule!

VASILE: Nu te porni! *(Îl așază.)* Mă băiatule! Deschide ochii, mă băiatule!

(Intră Domnica, aprinzînd lumina.)

DOMNICA: Ce făceați aici, pe întuneric?

VASILE: Vorbeam.

(Alexandru îi privește pe amîndoi și iese repede, intrînd la el în odaie.)

DOMNICA: Ce-i cu el? Ce l-a apucat?

VASILE: Nu-mi place.

DOMNICA: Ce nu-ți place?

VASILE: Are mintea tulbure.

DOMNICA : Nu mai pot, nu mai pot, Vasile...

VASILE *(o apucă de umeri și o privește) :* De ce nu m-ai lăsat aseară să-l omor ?

DOMNICA : Să-l omori ? Ai fi un prost ! *(Vasile o îmbrățișează.)* Lasă-l să moară singur. Mai are puțin, și pe urmă tu nici n-ai curaj.

VASILE : Ce vrei să zici ?

DOMNICA : Sînteți slabi amîndoi.

VASILE : Nu-i adevărat.

DOMNICA : Ba-i adevărat. Altfel, unul din voi trebuia să fi crăpat pînă acum.

VASILE : Ți-am spus doar, cînd vrei...

DOMNICA : Nu-mi place sîngele. Unde-o s-ajungem ? Ar trebui să se întîmple ceva să ne scuture pe toți, să ne lovească...

VASILE : Taci, că ai o gură blestemată !

DOMNICA : M-am săturat, m-am săturat !

VASILE : Haide jos, în prăvălie.

DOMNICA : Unde-i Dumitru ?

VASILE : Doarme. *(Ies.)*

(Sus.)

SILVIA *(lîngă ferestruica ce dă spre coridor, cu o carte în mînă) :* Ce întuneric !

BOLOCAN : M-am obișnuit. Am stat și mai prost.

SILVIA : Vara, intră puțin soare prin luminator, dar acum se întunecă devreme...

BOLOCAN : Noroc că sînt plecat mereu.

SILVIA : Cartea asta seamănă cu alea pe care mi le-ai dat pînă acum ?

BOLOCAN : Oarecum.

SILVIA : Acolo am găsit scrise niște lucruri foarte adevărate. De ce le ții ascunse ?

BOLOCAN : Uneori lucrurile adevărate nu se spun în gura mare.

SILVIA : De ce ?

BOLOCAN : Supără unele urechi.

SILVIA : Și atunci ?

BOLOCAN : Atunci ? Atunci... cînd ai să mai citești cîte ceva, o să mai stăm de vorbă...

SILVIA : Ce om ciudat ești ! Vorbești foarte puțin și totdeauna de alții.

BOLOCAN : Viața mea nu a fost prea interesantă.

SILVIA : Bănuiesc că faci niște lucruri ascunse.

BOLOCAN : Arăt eu ca un răufăcător ?

SILVIA : Nu. Dar totul e misterios la dumneata. Stai aici, într-o cameră de servitori, citești lacom dacă ai vreme, apoi dispari cîte două zile cu trenurile. Ce-ți mai fac ceasornicele ? *(Se îndreaptă spre masa pe care stau mai multe ceasuri desfăcute în bucăți.)*

BOLOCAN : Dorm. Toate mecanismele astea, cînd se strică, tac. Mă bucur foarte mult cînd pot să le reînsuflețesc. Noaptea, uneori, mă trezesc și le ascult.

SILVIA : Și profesorii dumitale ce-ți mai spun ? *(Se îndreaptă spre scaunul pe care stă lada de ceferist a lui Bolocan.)*

BOLOCAN : Au amuțit și ei de multă vreme.

SILVIA : Le-am învățat numele pe dinafară. Cînd rămîn singură în casă sau în prăvălie nu sînt mușterii îmi aduc aminte de poveștile lor teribile. Cum și-a mîncat exploratorul bocancii și centura, cum s-a ridicat omul acela pînă în nori... Multă vreme am crezut că lucrătorii sînt niște bețivi care-și bat sîmbăta nevestele...

BOLOCAN : Și-acum ?

SILVIA : Să mă mai chemi să mă plimb cu dumneata. Casa asta e urîtă, urîtă, cu oamenii și lucrurile ei...

BOLOCAN : Cînd te-am cunoscut păreai mai resemnată. Nu așteptai decît să ți se întîmple ceea ce se hotărîse în familia dumitale...

SILVIA : Simt că m-am răit, că o să fac ceva nemaipomenit, că o să fug...

BOLOCAN : Unde să fugi ?

SILVIA : Undeva în lume. Am două brațe, vreau să le folosesc bine. Ai mei m-au crescut în religia banilor. Puteam să învăț și m-au oprit. Le trebuia mai curînd o slugă în plus decît o fată cu carte. Spun : lasă, ai să ai bani, bărbat îți găsim. Ce-ți mai trebuie ?

BOLOCAN : Cînd ai să știi o meserie, viața o să ți se pară altfel.

SILVIA : De cînd te cunosc am aflat o mulțime de lucruri. De ce mi le-au ascuns pînă acum ?

BOLOCAN : Pentru că le e frică de adevăr.

SILVIA : Dumneata ești un revoluționar ?

BOLOCAN : Poate că da...

SILVIA : Ai arme ? Conspiri ?

BOLOCAN: Am o singură armă, încrederea în viitor. Cred că ai citit prea multe romane.

SILVIA: Ce e un revoluționar?

BOLOCAN: Mi-e greu să-ți spun. Cineva îi asemăna pe revoluționari cu niște gropari.

SILVIA: Nu înțeleg prea bine.

BOLOCAN: Într-o revoluție totdeauna moare ceva și acel ceva trebuie îngropat.

SILVIA: Ce-l hotărăște pe un om să se împotrivească tuturor, chiar cu riscul de a fi ucis?

BOLOCAN: Nedreptatea. Vezi, și dumitale familia ți-a făcut o nedreptate și simți nevoia să fugi, să-ți schimbi viața.

SILVIA: Ai suferit foarte mult?

BOLOCAN: Cred că nu atît cît alții, dar destul. Viața e uneori urîtă. Dar cine a urîțit-o? Te-ai întrebat?

SILVIA: Și eu simt cîteodată cît de apăsător e totul în jur. Oamenii se vînează unii pe alții, se urăsc, se pîndesc, de ce?

BOLOCAN: Unii vor să trăiască ușor, să aibă prea mult, și nu-i iartă pe ceilalți.

SILVIA: De ce nu se fac legi care să-i oprească?

BOLOCAN: La prima vedere, legile par foarte frumoase, dar apără numai pe cîțiva. Ca să le schimbi, trebuie să te pui cu tîrnăcopul pe societate...

(În clipa aceasta se aud sirenele de alarmă.)

BOLOCAN: Sirenele. De aici nu se vede nimic în afară. Fac exerciții. A fost scris în ziarele de azi dimineață. Vor să verifice iar camuflajul.

SILVIA: Luminatorul nu e acoperit.

BOLOCAN: Ți-e frică de avioane? Iarna nu prea vin.

SILVIA: Cum de-ai scăpat de război?

BOLOCAN: Ceferiștii sînt scutiți de mobilizare. Trenurile trebuie să meargă. Pe urmă, pe mine nu m-ar trimite acolo...

SILVIA: M-am săturat să aud mereu bătînd cizmele soldățești spre gară. Cineva cară omenirea cine știe unde. Am văzut atîția sluți și nenorociți că m-a luat groaza. De ce se bat? Fratele meu spune că noi apărăm în Rusia crucea și creștinătatea...

BOLOCAN: Frumoase vorbe. Multă lume a murit pentru crucea asta... Poftim, stăm în întuneric, orașele dispar de pe suprafața pămîntului, parcă înghițite de o apă. Oamenii așteaptă cu frică să le vină moartea din cer. Ascultă ce tăcere s-a făcut! Nu mai merg nici tramvaiele, nici mașinile. Undeva, departe de aici, soldații se ucid unii pe alții.

SILVIA: Ei nu se întreabă pentru ce se bat?

BOLOCAN: Unii știu pentru ce se bat și aceia vor învinge.

SILVIA: Nu înțeleg.

BOLOCAN: Vor învinge cei care doresc pacea în lume, egalitatea și dreptatea.

(Jos.)

DUMITRU *(ieșind din odaia lui)*: Domnico, mamă! *(Cască.)* Nu e nimeni... Ați tras storurile? *(Se aud fluierături de jos.)* Lino! Lino! Camuflajul, că fluieră sergenții. M-au trezit...

LINA *(vine repede și trage perdelele negre peste geam)*: Uuu, că urît mai chelălăie...

DUMITRU: Lino, ce-i trebuie unui bărbat sănătos după ce se scoală din somn?

LINA *(aparte)*: Iar îi e sete! Să vă aduc vin?

DUMITRU: Vezi c-ai ghicit? Am să-ți dau un bacșiș. Lino, uite, ia de-aici! *(Caută în buzunare.)* Să nu știe nimeni. În casa asta numai eu dau bacșiș, ceilalți își mănîncă de sub unghii, niște nenorociți, fată!

(Lina ia banii și iese.)

DUMITRU *(singur, cască iar)*: Nu-i nimeni pe aici? Nimeni... Salonul parcă-i un cavou cu perdeaua asta...

LINA *(intrînd după un timp)*: N-am găsit decît vin roșu.

DUMITRU: Bun și ăla. Decît să cobor în prăvălie...

(Lina iese.)

DUMITRU: Mamă, mamă! N-aude. A ațipit bătrîna, doarme anapoda. Se scoală la miezul nopții, se culcă după masă. I s-o fi urît, săraca, cu viața...

(Intră Alexandru, îmbrăcat de plecare.)

ALEXANDRU: Ce făceai aici?

DUMITRU: Vorbeam singur.

ALEXANDRU: Trăim cu toții aiurea.

DUMITRU: De azi dimineață, nici n-am apucat să stăm de vorbă. Iar pleci?

ALEXANDRU : Da. Permisia-i scurtă...

DUMITRU : Te înțeleg. Bea un pahar cu mine, îmi face bine să beau cu cineva. Singur mă plictisesc.

ALEXANDRU *(ia paharul) :* Pari cam necăjit...

DUMITRU : Am greutăți. Vasile m-a dat pe mîna creditorilor. Voi veți fi niște copii săraci, tu și Silvia. Beau cam mult și nu mă pot opri.

ALEXANDRU : Nu crapă Domnișorii cu una cu două. Așa e în afaceri, azi merge, mîine nu...

DUMITRU : Vasile abia așteaptă să mă vadă la ușa lui, cerîndu-i. Vrea să mă umilească, dar n-o să reușească. Am să iscălesc polițe, am să plătesc dobînzi, dar de la el n-am să iau nici o lescaie... Mai bea un pahar ! *(Îi toarnă.)*

(Sus.)

BOLOCAN : Dumneata n-ai de unde să știi ce-i în țară. Stai aici în colivia asta și afară e viața, dar ce viață ! Țăranilor li s-a luat pînă și pielea. Au datorii. Muncitorii abia își trag sufletul... Pe front tot tineretul țării este ucis, pentru ce ?

SILVIA : Taci, mi-e frică de ceea ce spui... Într-o zi, agenții l-au ridicat pe unul din cîrciumă numai pentru că spusese că nu e bună pîinea cu mălai care se dă la brutării...

(Jos.)

ALEXANDRU : Eu am plecat, am băut destul.

DUMITRU : Și nu mai vine nimeni...

ALEXANDRU : Nu pot să sufăr pereții ăștia ! Mă-năbuș !

DUMITRU : De cînd erai mic fugeai de-acasă...

ALEXANDRU : La revedere...

DUMITRU : Nu mi-ai spus ce isprăvi ai făcut pe acolo.

ALEXANDRU : Destul m-am certat cu unchiul Vasile. *(Iese.)*

DUMITRU *(singur, bea, apoi cîntă) :* „Din tot ce este mai ales : din vin, din untdelemn, din grîu, pîrga pe care ei o aduc prinos Domnului, ți-o dau ție..."

(Sus.)

BOLOCAN : Tatăl dumitale cîntă popește. E un om trist.

SILVIA : Da, e un om trist. Îl roade ceva.

BOLOCAN : Nu seamănă de loc cu domnul Vasile.

SILVIA : Nu seamănă...

BOLOCAN : Cine știe ce are pe suflet... Omul este ca o mașinărie, dacă cea mai mică piesă s-a stricat undeva, totul merge anapoda. Dar tot nu mi-ai spus ce te-a supărat astăzi atît de mult.

SILVIA : Poate o dată am să-ți mărturisesc, dar acum e prea devreme. Ar trebui să cobor, acuși or să mă strige.

(Jos.)

DUMITRU *(privind sticla goală) :* Lino, Lino !

LINA : Da, conașule.

DUMITRU : Mai adu o sticlă, vezi tu, vinul ăsta-i ca sarea, face sete. O sticlă și o pîine...

LINA : O pîine ?

DUMITRU : Nu mai întreba atît !

(Lina iese și se întoarce cu vinul și cu o pîine. În acest timp se aude de departe strigătul lui Gică-hau-hau : Ai să mori ! Ai să mori !)

DUMITRU *(ascultă) :* Ba n-am să mor, cobe ! *(Se duce la dulap, de unde scoate patru lumînări, pe care le aprinde pe rînd, înfigîndu-le în pîine. După aceea stinge becurile. Lumina scade. Se aude tot mai distinct vocea lui Gică-hau-hau : Ai să mori ! Ai să mori ! Dumitru se clatină.)*

LINA : Conașule, o să dați foc casei...

DUMITRU : Măcar de-am arde cu toții ! *(Ia sticla și-și toarnă.)* Du-te și cheam-o pe Domnica, spune-i că vreau să beau un pahar cu ea, să-l mai lase pe Vasile, că se descurcă și singur, așa să-i spui, m-auzi ?

LINA : Numai să poată, că s-a umplut prăvălia, ciucure, de mușterii. *(Iese.)*

(Dumitru, singur, bea pahar după pahar. De jos se aude Gică : Moarte negustorilor ! Moarte pomanagiilor ! Hau ! Hau !...)

LINA *(reintră) :* Conița zice că nu poate să vină.

DUMITRU : Du-te și cheam-o ! Spune-i c-am zis eu, altfel am să strig de-am să scol casa...

LINA : Mă duc, dar degeaba... E atîta lume în prăvălie. Doamne, Măiculița Domnului, ce nebuni ! *(Iese.)*

DUMITRU *(singur) :* Nu vine tîrfa, nu vine... Stă toată ziua în botul lui !

ELENA *(intrînd de la ea) :* Ce-i cu tine, Dumitre ? Iar ai aprins lumînările ! De capul cui le-oi fi aprinzînd ?

DUMITRU : De capul meu, mamă ! Mi-e urît, tare urît... *(Plînge în poalele ei.)*

LINA *(intrînd)*: Nu vrea să vină, conaşule. Toată Griviţa, în loc să intre în adăpost, a intrat în cîrciumă...

DUMITRU *(sălbatic)*: Uite, mamă, nu vrea să vină, nu vrea să vină... *(Se repede spre uşa care dă în prăvălie.)* Domnico! Domnico! *(Se aude distinct zgomotul prăvăliei.)*

(Sus.)

SILVIA: Iar au început să strige. Mă duc, trebuie să-l potolesc pe tata. La revedere. Cînd ai să mai ai timp să mergem la plimbare, să deschizi uşa şi să fluieri, ca şi cînd ai fi singur. Am să te aud... Da?

BOLOCAN: Bine, ne-am înţeles...

SILVIA: La revedere.

BOLOCAN: La revedere...

(Se aud sirenele de încetare a alarmei. Silvia coboară încet, visătoare.)

DUMITRU: Domnico, Domnico! *(Către Elena.)* Nu vine, mamă, tîrfa, nu vine...

VASILE *(intrînd)*: Ce-ai cu ea, nebunule? Ce tot vrei de la ea?

DUMITRU: Am să vă... Am să vă... *(Schiaună aproape.)*

ELENA *(între ei)*: Dumitre! Vasile!

VASILE: Ce-ai să?... Spune!

ELENA: O să mi-i omoare pe-amîndoi tîrîtura asta...

DUMITRU *(laş, se întoarce, clătinîndu-se, spre uşa pe care intră Silvia)*: Uite-o, a venit! *(Rîde prosteşte.)* De ce mă necăjeşti atît?

CORTINA

ACTUL III

4 aprilie 1944. Foarte de dimineaţă. Acelaşi decor.

Tabloul 5

GICĂ *(de afară)*: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA *(de la ea din odaie)*: Silvia! Silvia!

DOMNICA *(ieşind din odaia lui Vasile)*: Ce-ai cu ea?

ELENA *(intrînd în salon)*: Nu-l auzi pe prostovanul ăla? M-a trezit. Da' tu unde pleci aşa de dimineaţă?

DOMNICA: La Obor, la un negustor.

ELENA: Şi nu se putea duce Vasile sau Dumitru?

DOMNICA: Ei au treabă.

ELENA: Dracu' a mai văzut negustor cu fustă?

DOMNICA: Te-ai sculat cu faţa la cearceaf?

ELENA: Ai o gură!

DOMNICA: Parcă a dumitale are dantelă de plapumă!

ELENA: Ce să le spui cînd s-or scula bărbaţii... dumitale?

DOMNICA: Nu trebuie să le spui nimic. Ştiu ei unde-am plecat, mă-ntorc la prînz. *(Iese.)*

GICĂ *(jos)*: Ai să mori! Ai să mori!

ELENA: Oooo! *(Gest de ameninţare.)* Silvia! Silvia!

SILVIA *(intrînd)*: Ce-i, bunico?

ELENA: Coboară şi dă prostului ăla ceva, că iar ţipă...

SILVIA: Numaidecît.

ELENA: Dar, mai bine, ştii ce? Cheamă-l sus, vreau să stau de vorbă cu el.

SILVIA: Acum?

GICĂ *(de jos)*: Moarte negustorilor! Moarte pomanagiilor! Trăiască cine ştiu eu, cu mama lui!

ELENA: O să-l scoale pe Alexandru din somn! Coboară repede şi adu-l aici. Spune-i că-i dau o sută de lei...

SILVIA: Bine, cobor. *(Iese.)*

ELENA: Unde s-o fi îmbătat atît de devreme?

(După o mică pauză, intră Silvia, urmată de Gică.)

GICĂ *(jerpelit, cu chelie, într-o haină, cu un pachet de ziare la subsuoară, neras şi pidosnic)*: Săru-mîna, coană mare...

ELENA: Stai jos!

GICĂ: Nu stau, coană mare, că am treabă...

ELENA: Stai jos, cînd îţi spun!

GICĂ *(puţin speriat, se aşază pe marginea unui scaun)*: Dacă zici dumneata, coană mare...

ELENA: De ce scoli lumea cu noaptea-n cap?

GICĂ: Care noapte, coană mare, că e 7 de dimineaţă.

ELENA: Şapte, şapte, dar de ce strigi?

GICĂ: Nu strig, coană mare, îmi fac meseria.

ELENA: Ce meserie? Asta-i meserie? Să strigi „moarte negustorilor!"?

GICĂ : Este, coană mare. Eu vînd ziare *(arată pachetul)* și decît să-mi răcesc gura cu toate prostiile — „Universul", „Timpul" — eu zic ce-mi place. Din asta mai iese cîte ceva.

SILVIA : Ce să iasă ?

GICĂ : Parcă matale nu știi ? Hau-hau...

ELENA : Uite, îți dau o sută de lei dacă nu mai strigi...

GICĂ : Păi nu mai strig, coană mare, săru-mîna.

ELENA : Nu, nu așa. Dacă nu mai strigi niciodată.

GICĂ *(mirat)* : Niciodată ? Și ziarele cum să le mai vînd ?

ELENA : Nu mă-nțelegi. Poți să strigi unde vrei, numai cînd treci pe sub ferestrele mele să nu te mai aud. Pentru asta îți dau o sută de lei.

GICĂ : Nu pot, coană mare. Ce să fac...

ELENA : Cum nu poți ?

GICĂ : Păi asta-i distracția mea. Dumneata nu ai de unde să știi. Acum vreo zece ani eram la Alexandria, nu se poate să nu fi auzit de Alexandria.

ELENA : Am auzit.

GICĂ : Cum zisei. La Alexandria i-am făcut odată pe negustori să strige în cor : Ai să mori ! Ai să mori ! Toată Strada Mare din Alexandria striga : Ai să mori ! Ai să mori !

ELENA : Taci, pentru dumnezeu !

GICĂ : Tac, coană mare, da' te costă !

ELENA : Și cu negustorii ce ai ?

GICĂ : Cum să n-am ? De ce sînt tîlhari ? De ce jupoaie lumea ?

ELENA : Cum jupoaie lumea ? Muncesc, ca fiecare.

GICĂ : Nu mai pot de-atîta muncă !

ELENA : Ia ascultă, doar nu te-am chemat aici ca să mă înveți tu pe mine cine și cum muncește. E vorba, ne-am înțeles ? Uite suta, dar să nu-ți mai aud gura.

GICĂ : N-o iau, coană mare. La urma urmei, dumneata ce ai cu mine ? E strada dumitale ? Strig și eu ce-mi trece prin cap.

ELENA : Ești beat.

GICĂ : Să fiu al dracului, coană mare, dacă am pus ceva pe limbă.

ELENA : Atunci de ce nu taci din gură ?

GICĂ : Nu pot, serviciul, coană mare.

ELENA : Îți dau 200 de lei numai să taci...

GICĂ : Bine, coană mare. Dă banii-ncoace, că am treabă, hau-hau... *(Elena îi dă banii. Gică îi freacă pe la barbă.)* Baftă ! Săru-mîna, coană mare ! Trăiască cine știu eu, cu mama lui !

ELENA : Bine, bine, du-te !

GICĂ : Da' ceva de halimandrosit pentru Gică, n-aveți ? Că e dimineață și n-a luat micul dejun...

ELENA : Silvia, du-l în prăvălie să-i dea o chiftea.

GICĂ : Două, coană mare, fără economie.

ELENA : Du-te de-aici, vorbă lungă.

GICĂ *(ieșind)* : Să vă las și-un ziar pentru treaba asta. Să nu fie de pomană. *(Lasă un ziar. Ies. Silvia se întoarce repede.)*

ELENA : Ăsta nu-i în mințile lui !

SILVIA : E flămînd.

ELENA : Și ce dacă-i flămînd ! Dacă aș avea eu grijă de toți flămînzii aș da faliment...

SILVIA : Într-o zi, toți flămînzii ăștia or să ne ceară socoteală !

ALEXANDRU *(intră pe ultima replică a fetei. E mai îmbătrînit, neras, are un braț în gips și o cicatrice pe obraz. Îmbrăcat în tunică de ofițer)* : Ce ? Și tu ai înnebunit ? Cine ți-a mai băgat în cap gărgăunii ăștia ?

SILVIA : Nu sînt gărgăuni !

ALEXANDRU : Ia te uită la ea, mucoasa, a prins glas ! Ce se întîmplă aici ? Nu cumva ți-a sucit capul ticălosul ăla de ceferist de sus ? O să chem poliția să vadă ce-i cu el...

SILVIA *(se sperie puțin)* : Ce-ai cu omul ? Nu ți-a făcut nimic.

ALEXANDRU : Îi cam cunosc eu p-ăștia ! De mult ar fi trebuit să terminăm cu ei !

ELENA : Ia mai tăceți și voi, vă certați de dimineață...

ALEXANDRU : Mai bine ați fi cu ochii pe ea, că a început s-o ia razna !

ELENA : Ce căldură, parc-ar fi vară...

ALEXANDRU : Cine-a adus ziarul ăsta ? *(Îl ia și citește nervos.)*

ELENA : Nebunul de Gică. L-am chemat ca să-i dau o sută de lei, să nu mai strige.

ALEXANDRU *(citind tare)* : Comunicatul din ziua de 3 aprilie 1944. Asta a fost ieri, nu-i așa ? De cînd cu concediul, am și uitat în ce zi sîntem.

ELENA : Da, ieri.

ALEXANDRU *(mormăind)* : Acalmie, acalmie ! *(Trîntește furios ziarul.)* Și rușii sînt la Iași. Am să-i văd eu ! Asta ascunde ceva...

ELENA : Lasă războiul ! Nu fac eu bine că nu citesc nici un ziar ?

ALEXANDRU : Nu faci bine de loc. Într-o zi ai să te trezești cu rușii în casă și habar n-ai să ai...

ELENA : Și ce dacă vin ? Ce, ei nu sînt oameni ? Dacă vrei să știi, eu i-am cunoscut în războiul trecut. Sînt foarte cumsecade. Decît nemții dumitale...

ALEXANDRU : Zău dacă nu-mi vine să spun c-ai îmbătrînit proastă !

ELENA : Ia să nu te obrăznicești !

ALEXANDRU : Păi atunci eram aliați, pe cînd acum, ehei...

ELENA : Mie n-au ce-mi face !

ALEXANDRU : Nu vin rușii, vin bolșevicii. Ai auzit dumneata de bolșevici, de comuniști ?

ELENA : Am auzit. Mare lucru...

ALEXANDRU : Tot ce ai în casa asta, prăvălie, avere, s-a dus...

ELENA : Și-așa s-a dus pe jumătate, a băut-o tac-tău, Dumitru. Și, la urma urmelor, cum o să se ducă ? Ce, a muncit cineva în locul meu ? Dumnezeu mă știe, pe mine și pe Enache, cît ne-am străduit ca să facem prăvălia asta. Ce lege din lume dă dreptul cuiva să-și însușească ce-i al altuia ?

ALEXANDRU : Și, adică, cum îți închipui c-o să fie ? Doamnă Domnișor, stimată doamnă Domnișor, uite, am venit noi, bolșevicii, și vă rugăm stăruitor să rămîneți în apartamentele dvs., să continuați să vindeți vinul dumneavoastră, să continuați să speculați carnea, în timp ce alții...

ELENA : Alții ce ?

ALEXANDRU : Alții stau pe front. De trei ani se luptă cu gerul, cu tancurile și cu tunurile rusești. Cine se luptă ? Niște proști ! Pentru cine se luptă ? Pentru dumneavoastră, care...

ELENA : Uite ce e, Alexandre : mie să nu-mi ții discursuri, auzi tu ?

SILVIA : Bunico, nu te enerva !

ALEXANDRU : Îi spun adevărul !

ELENA : Adevărul ? Ce, eu te-am trimis pe front, eu te-am rugat să-mi vii cu mîna ruptă ? Cu un bacșiș gras ai fi rămas colea în prăvălie și-ai fi vîndut mititei la grătar. Parcă Vasile n-a făcut așa ? Că puteau să-l ia și pe el. Parcă pe Dumitru nu trebuia să-l ia ?

ALEXANDRU : Îi privește.

ELENA : Păi sigur ! În vinele dumitale curge sînge de erou, mă rog. Ai vrut să te faci ofițer. Ce, nu-ți mai place ?

SILVIA : Terminați odată ! M-ați plictisit. Alexandre, de cînd ai venit în concediu, te cerți tot timpul cu cineva.

ALEXANDRU : De, că scăpați de mine. Peste cîteva ceasuri am plecat. La revedere și n-am cuvinte. Vă stau pe suflet.

SILVIA *(Elenei) :* Nu te mai supăra și dumneata atît.

ALEXANDRU *(Silviei) :* Ce-i fac ?

ELENA : Ce-mi faci ? Așa se vorbește cu un om bătrîn ? Cu o femeie care te-a legănat ?

ALEXANDRU : Nu mai pot răbda liniștea, mă înnebunește liniștea asta care ascunde ceva. Simt primejdia. Voi n-ați fost pe front, voi nu știți ce înseamnă tăcerea asta ! Poftim ! *(Ridică ziarul.)* „Comandamentul de căpetenie e liniștit, liniștit..."

VASILE *(intrînd) :* Aici erai, Alexandre ? Iar te-ai sculat de dimineață ?

ALEXANDRU : Nici dumneata n-ai dormit prea bine.

VASILE : M-am certat iar aseară cu Dumitru și n-am închis un ochi pînă spre dimineață.

ALEXANDRU : Dar ce s-a mai întîmplat ?

VASILE : Nu-i ajunge că nu face nimic, că bea toată ziua, dar se mai și amestecă în treburile mele. Are doi pîrliți de asociați : îi știi și tu. Au făcut o combinație păguboasă, cu restaurantul din Calea Victoriei, și nu merge, nu merge. Parcă Dumitru a fost pe lumea ailaltă, nu și-a băgat nasul în registre, și s-a trezit vîndut. Șmecherii l-au scos din afacere, acum vrea să-l iau eu juma-juma la capital.

ELENA : Prea-l credeți prost ! Nu uitați că v-a ținut în spinare pînă v-ați făcut mari. Muncea cot la cot cu Enache. Din cauza asta s-a și lăsat de școală, altfel era arhiereu acum.

ALEXANDRU : Și de ce nu-l iei jumate-jumate la capital ?

VASILE : Nu vreau să am de-a face cu faliți. Nu-i mai dă nimeni un sfanț. Îl cunosc toți ca pe un cal breaz, e dator vîndut. I-am spus încă de anul trecut : Mă, frati-miu, războiul e gata ! Scoate paralele pe care le mai ai și bagă-le în ceva, să nu se vadă. Ce crezi că mi-a răspuns ? După cum se știe, comerțul există de la fenicieni și n-o să i se pună capăt tocmai acum. Nebun de legat.

ELENA: Dumitru are dreptate. Războaiele se termină și ele și lumea o ia de la început. Principalul este că am scăpat cu ajutorul lui dumnezeu, uite, sîntem toți sănătoși...

ALEXANDRU: Războiul nu s-a terminat. De-abia începe pentru noi.

ELENA: Fleacuri. Or să mai tragă de două ori cu tunul și pe urmă se face armistițiu, parcă eu nu știu?

VASILE: O auzi? Uite și tu, Alexandre, cu cine am de luptat ca să vă țin averea, că mîine, poimîine, eu, taică-tău, plecăm, ne ducem pe cealaltă lume și cui lăsăm toate astea? Vouă: ție și Silviei...

ELENA: Ia nu te mai miorlăi! *(Cască.)* Tii, mă sculă nenorocitul ăla devreme, aș mai fi tras un pui de somn, că e abia șapte și jumătate și primăvara asta...

SILVIA: Du-te dincolo și mai ațipește puțin.

ELENA: O să mă duc, ce să fac? Adu-mi bromul... *(Se ridică și mai întreabă din ușa odăii ei.)* Și tu, Alexandre, unde ziceai că pleci?

ALEXANDRU: În Germania, la o școală de specializare.

VASILE: Nu știam nimic.

ALEXANDRU: Ia nu vă mai speriați atît! E foarte bine că plec. Aici situația e nesigură. Cine știe ce se mai poate întîmpla peste noapte. N-aș vrea să mă ia cineva din pat, ca pe un pui. Pe unde-am fost... n-am stat degeaba.

SILVIA: Nu-i adevărat! N-ai făcut nimic rău...

ALEXANDRU: Uită-te la ea! Dar ce crezi, domnișoară, că la război se joacă oamenii? Mai bine du-o pe bunica în odaia ei, că picotește...

(Silvia îl mai privește speriată și se duce după Elena.)

VASILE *(singur cu Alexandru)*: Chiar e adevărat? Ce școală mai e și asta?

ALEXANDRU: Dumitale pot să-ți spun. Toți legionarii se strîng, de pe unde sînt, în Germania.

VASILE: Nu citești ziarele? *(Ridică ziarul de pe jos.)* Bombardamente zi și noapte, la Hanovra, la Berlin, uite, scrie aici, negru pe alb. Ce cauți tu acolo? Nu e un loc liniștit.

ALEXANDRU: Parcă unde mai găsești liniște? Lumea s-a strîmtat ca o scîndură.

VASILE: Ți-am spus doar să te-astîmperi!

ALEXANDRU: E greu să te-astîmperi... Simt însă că începe să-mi fie frică și asta nu e bine.

VASILE: Ai păcate mari, măi băiete, nu-i așa?

ALEXANDRU: Cîteva mii de morți *(rîde sarcastic)*, ce-i de colea?

VASILE: Dar ce naiba ai făcut?

ALEXANDRU: Am mai împușcat, am mai păzit cîte un lagăr...

VASILE: La noi în familie nu s-a pomenit așa ceva.

ALEXANDRU: N-am avut de ales. Ori ei pe noi, ori noi pe ei. *(Face un semn de retezare a gîtului.)* Cale de mijloc nu există.

VASILE: Te-au otrăvit cu cărțile lor, cu prostiile lor.

ALEXANDRU: Dă-l dracului de război, vorba bunicii. Mai bine hai să bem cîte o gură de coniac, că mi s-a făcut sete.

VASILE *(îi așază mîinile pe umeri)*: Nu mai bea! Te-am rugat de atîtea ori să nu mai bei. Ai să ajungi ca Dumitru.

ALEXANDRU: Fleacuri!

VASILE *(încurcat)*: Vroiam de multă vreme să-ți spun ceva, nu trebuie să mai amîn.

ALEXANDRU: Și de ce nu-mi spui?

VASILE: Mi-e foarte greu.

ALEXANDRU *(aduce o sticlă din dulap și umple două pahare)*: Hai, dă-i drumul...

VASILE: Vezi, e un secret de familie.

ALEXANDRU: Secret de familie? La noi în familie nu există secrete. Ne spunem totul cînd ne certăm și, slavă domnului, ne certăm destul de des.

VASILE: Cîtă vreme erai mai tînăr, m-am gîndit că n-are rost să vorbesc. Dar acum? Ești bărbat în toată firea. Sînt și vremurile astea schimbătoare, dumnezeu știe ce se mai poate întîmpla. Noi, Domnișorii, alergînd toată vremea după bani, uităm de altele...

ALEXANDRU: Cam ocolit.

VASILE *(bea și el)*: Pe urmă...

ALEXANDRU: După cele ce ți-am spus...

VASILE: Îți place să ucizi?

ALEXANDRU: Nu știu, dar uneori era distractiv. În casa noastră m-am plictisit pentru trei vieți. Îmi trebuia ceva violent, tare, să mă zguduie, nici caii și nici femeile nu mi-au ajuns...

VASILE: Mi-e frică pentru tine, pentru viitorul tău. Voiam să-ți mărturisesc că eu...

ALEXANDRU *(oprindu-l)* : Nu-mi spune nimic, știu tot. De multă vreme.

VASILE : Am bănuit. Și-atunci ?

ALEXANDRU : Pentru mine n-are nici o importanță cine mi-e tată. De altfel, la drept vorbind, îmi place mai mult fratele dumitale, Dumitru. De-aia îi spun cu atîta convingere tată...

VASILE : Să știi că țin foarte mult la tine.

ALEXANDRU : În familia noastră, dragostea e un lux. Nu ne iubim, ne răbdăm. Oricum, nu-ți face nici o grijă.

VASILE *(în picioare)* : Acum sînt mai liniștit, dă-mi voie să te strîng în brațe.

ALEXANDRU *(îmbrățișîndu-l)* : Să nu-mi ceri să te iubesc. Haide mai bine jos în prăvălie, poate mai vine cineva. Amîndoi, singuri, n-avem nici un haz. *(Ies.)*

(Scena rămîne o clipă goală.)

LINA *(urmată de Aurica)* : Nu s-o fi sculat. Parcă poți să știi. În casa asta-i o zăpăceală !

SILVIA *(ieșind din camera Elenei)* : Bună dimineața, domnișoară.

AURICA : Vă deranjez ?

LINA : Pe dumneavoastră vă caută, vă las. *(Iese.)*

SILVIA : Nu ne deranjezi de loc.

AURICA : Azi e dimineața mea liberă. Lumea nu vine nici un client. Așa că prăvălia, să mă ierți, că ești mai tînără, e, ca să zic așa, goală...

SILVIA : Cu măritișul ce se mai aude ?

AURICA : Cînd ți-oi povesti, domnișoară...

SILVIA : Mai dai anunțuri în gazeta lui domnu' Ionică Pară ?

AURICA : De ani de zile...

SILVIA : Și ?

AURICA : Vine unul, vine altul. Toți se uită la cum te sulemenești, or, eu sînt femeie serioasă, curată am trăit, curată vreau să mor ; decît să fac un lucru degeaba, mai bine nimic...

SILVIA : Poate că ești prea pretențioasă...

AURICA : Așa spunea și domnu' Ionică : prea-i vrei pe toți cu stea în frunte. Dar ce să fac, domnișoară? Nu merg la altar decît cu sufletul ca laptele. Numai că trece timpul, bărbații s-au mai împuținat cu războiul ăsta... Dar să lăsăm necazurile, uite de ce am venit. *(Arată pachetul pe care-l are în mînă.)* N-ai să te superi, vreau să te rog ceva. *(Privind către odaia Elenei.)* Haide mai bine la dumneata, să nu ne-audă coana mare...

SILVIA : Abia a adormit.

AURICA : Atunci e bine. După masă aștept o clientă, care mi-a comandat o rochie de mireasă și coronița asta. Am probat-o pe manechin, dar nu știu dacă o să-i vină bine. E de statura dumitale, n-ai să te superi dacă o să te rog s-o încerci ? Vă potriviți tocmai bine la talie...

SILVIA : Cu plăcere...

AURICA *(scoate rochia și coronița)* : Dar să nu mă spui... *(Silvia se îmbracă.)* Unii zic că nu e bine să încerci rochie de mireasă înainte de a te mărita, dar eu nu cred în astfel de prostii. Rochiile mele poartă noroc.

SILVIA *(se uită în oglinda dulapului)* : Îmi vine foarte bine. Ce zici?

AURICA : Turnată...

SILVIA : Nu-i așa ?

AURICA : Acum, pune și coronița... *(Silvia o pune.)* Să nu uiți că la nunta dumitale mi-ai promis că eu am să te îmbrac.

SILVIA : Sîntem înțelese.

AURICA : Ah, domnișoară, să-ți fac un voal de Luxemburg, dar știi, așa ca pentru o prințesă, și o rochie...

SILVIA : Mai e pînă atunci...

AURICA : Chiar, zău, ce mai aștepți ?

SILVIA : În familia noastră, nunțile se fac cu capul, nu cu inima.

AURICA : Și chiar n-ai găsit pe nimeni care să-ți placă ?

SILVIA : Mirii nu intră pe fereastră, ca păsările. Stau toată ziua în cîrciumă și-n casă. Or, aici nu poți să întîlnești decît bețivi.

AURICA *(potrivindu-i cu ace rochia)* : Uite, la poale ar trebui s-o mai iau. E puțin prea lungă.

(După o bătaie scurtă la ușă, intră Bolocan. Are în brațe un buchet de flori de cîmp.)

BOLOCAN : Se poate ?

SILVIA : A, dumneata erai ? Poftim...

BOLOCAN *(văzînd-o îmbrăcată mireasă, ascunde florile la spate)* : Mi se pare c-am nimerit prost. Îl căutam pe unchiul dumitale să-i dau chiria... *(Aurica îl privește curioasă.)*

SILVIA : Și la spate ce ascunzi ?

BOLOCAN *(puțin trist)* : Niște flori. Primele din anul acesta. *(I le întinde.)* Mi se pare că au căzut bine, te măriți...

SILVIA : Da' de unde ! *(Rîde, stingherită.)* Probam o rochie a domnișoarei Aurica.

BOLOCAN : Chiar așa ?

AURICA : Să nu spui o vorbă bătrînei, că se face foc pe mine...

SILVIA *(ia florile) :* Mulțumesc. Miros a cîmp. Căldura încă nu le-a ofilit. O să le așez într-un vas. *(Caută o vază, o găsește.)* Sînt foarte frumoase, de unde le-ai cules ?

BOLOCAN : Trenul a fost oprit în fața unui pod aflat în reparație. A trebuit să întîrziem o jumătate de oră. Am coborît de pe locomotivă. Aș fi cules tot cîmpul. Nici nu-ți dai seama ce frumoasă este o cabină de locomotivă plină de flori. Uiți fumul, zgura și focul.

SILVIA : Miros într-adevăr puțin a fum, a drum...

BOLOCAN : Ai spus bine, miros a drum...

SILVIA : Ca și hainele dumitale.

AURICA : Domnișoară, să nu ne prindă coana mare...

SILVIA : Bine, așteptați o clipă să mă schimb. *(Se duce la ea în odaie.)*

BOLOCAN : A cui e rochia asta ?

AURICA : O fată de pe aici, de pe la Basarab, face nunta duminică. E înaltă cît Silvia...

BOLOCAN : Ai un magazin peste drum, nu-i așa ?

AURICA : Da. Magazinul de îmbrăcat mirese *La șicul elegant...*

BOLOCAN : Strașnic nume !

AURICA : Toate fetele de pe Grivița vin să se îmbrace la mine.

BOLOCAN : Se vede treaba că te pricepi la croitorie...

AURICA : Nu numai de asta. Le port noroc...

BOLOCAN : Chiar așa ?

AURICA : Sluții și cocoșații poartă noroc celorlalți oameni...

SILVIA *(intrînd) :* Poftim ! *(Îi întinde rochia, își potrivește încă părul pe frunte.)*

AURICA : Îți mulțumesc. *(Strînge rochia.)* Păi eu am să mă cam duc... Cînd lipsesc, să mă scuze dumnealui, că nu mă cunoaște prea bine, atunci se înghesuie mușteriii ca popa la turtă... *(Iese.)*

SILVIA : Mi s-a părut mie sau nu ți-a plăcut cum îmi stătea rochia de mireasă ?

BOLOCAN : De ce să nu-mi fi plăcut ?

SILVIA *(tristă) :* Adevărat.

BOLOCAN : Pari supărată, s-a mai întîmplat ceva ?

SILVIA : Nu, nimic. Mă gîndeam numai că nu e bine să încerci o rochie de mireasă înainte de nuntă...

BOLOCAN : Fleacuri băbești ! Și de ce nu ?

SILVIA : Pentru că nu e bine...

BOLOCAN : În curînd, familia dumitale o să-ți găsească un bărbat și ceea ce astăzi...

SILVIA : Nu-i adevărat. N-o să-mi găsească ei un bărbat. O să mi-l găsesc singură.

BOLOCAN : Silvia... Îmi dai voie să-ți spun așa ? *(Silvia încuviințează mut din cap. Bolocan o ia de umeri.)* Ți-a mai spus cineva pe nume ?

SILVIA : Numai ai mei.

BOLOCAN : Ai mai stat de vorbă cu cineva cum stai acum de vorbă cu mine ?

SILVIA : Nu.

BOLOCAN : Și te bucuri ?

SILVIA : Mă bucur.

BOLOCAN : Vrei să fugi, nu-i așa ?

SILVIA : Oriunde, numai să nu mai stau aici.

BOLOCAN : Ai mult curaj.

SILVIA : Cînd nu-ți mai place să stai într-un loc, curajul vine de la sine. Spune-mi, dar dumneata ai mai stat de vorbă cu alte fete ? Cu alte femei ? Așa cum stai acum cu mine ?

BOLOCAN : Cînd am să am timp am să-ți povestesc totul...

SILVIA : Vrea să zică...

BOLOCAN : Nu mă bănui. N-am prea avut timp să stau de vorbă cu femeile...

SILVIA : Te-am pîndit. Știu multe lucruri despre dumneata...

BOLOCAN : Ce știi ?

SILVIA : Te întîlnești cu niște oameni ciudați. Nu vin decît cîte unul. Se strecoară pe scara de serviciu, mai ales seara, nu-i așa ? Niciodată prea tîrziu, ca să nu bată la ochi... Vorbiți în șoapte și mie mi se pare că puneți la cale lucruri de care mi-e frică...

BOLOCAN : Sînt prieteni de-ai mei. Jucăm cărți. Le repar ceasornicele...

SILVIA : Nu poți să mă minți. Cărțile dumitale îmi spun multe lucruri.

BOLOCAN : N-ai vorbit nimănui despre asta ?

SILVIA : Știu să țin un secret.

BOLOCAN : Nici bunicii dumitale ?

SILVIA : Ce, eram nebună ? Nu știi ce gură are ?

BOLOCAN : Știu, știu, tocmai de-aceea mi-era frică...

(După o pauză.)

SILVIA : Totdeauna am crezut că n-o să se uite nimeni la mine, și uite, un om în toată firea ca dumneata mi-a adus un braț de flori. Nimeni nu mi-a adus pînă acum un buchet de flori...

BOLOCAN : Bănuiești de ce ți le-am adus ?

SILVIA : Nu.

BOLOCAN : Pentru că plec. M-au mutat la un depou în provincie. Venisem să lichidez cu chiria și să-ți spun la revedere...

SILVIA : Nu se poate, nu se poate... De ce te-au mutat ?

BOLOCAN : Nu acum o să afli. *(Se uită în jur.)*

SILVIA : Cînd atunci ?

BOLOCAN : Știu eu...

SILVIA *(deodată) :* Vreau să plec din casa asta, și încă azi. Spune-mi deschis : mă iei cu dumneata ?

BOLOCAN : Silvia ! E o nebunie ceea ce faci.

SILVIA : Nu e nici o nebunie.

BOLOCAN : Toată averea mea e compusă dintr-o ladă și două brațe.

SILVIA : Mi-ajung.

BOLOCAN : O să-ți vină greu. Nu cunoști sărăcia...

SILVIA : Parcă aici sînt altceva decît o slugă ?

BOLOCAN : Te vor căuta cu poliția.

SILVIA : Nu-mi pasă de poliție.

BOLOCAN : Îmi plac firile hotărîte.

SILVIA : Dar eu îți plac ?

BOLOCAN *(o ia în brațe) :* Dacă ochii ăștia vor rămîne toată viața curați, ai să-mi placi toată viața...

SILVIA : Ce faci ?

BOLOCAN : Ceea ce ar fi trebuit să fac de multă vreme. *(O sărută. O lasă.)* Ascultă aici. Nu sufli un cuvînt nimănui. N-ai să iei nimic din casa asta, în afara rochiei de pe tine. La 3 și jumătate pleacă un tren la Ploiești. Te urci în el și mă cauți la adresa asta. *(Îi scrie ceva pe o hîrtie.)* Acolo ai să mă găsești pe mine. Eu pornesc înainte. Am un tren peste o jumătate de oră. Ai înțeles ?

SILVIA : Am înțeles.

BOLOCAN : Și să nu te aud vreodată spunîndu-mi că-ți pare rău după ai tăi.

SILVIA : Niciodată ! *(Îl sărută.)*

BOLOCAN : Ah, blestemata asta de inimă, am îmbătrînit prost.

SILVIA : Nu ești prost de loc.

(De pe scări se aud voci. Intră Vasile și Alexandru.)

ALEXANDRU *(puțin amețit) :* Nu-mi mai găsesc locul. Aș umbla, și cu mîna asta în gips unde să te duci ?

VASILE : În prăvălie e zgomot, și pe urmă unui negustor nu-i stă bine să fie văzut cum își bea marfa... *(Îi vede pe cei doi.)* Și voi ce făceați aici ?

BOLOCAN : Am adus chiria. M-au mutat la depoul din Ploiești.

(Alexandru îl privește curios.)

VASILE : De ce te-au mutat ?

BOLOCAN : Serviciul o cere...

VASILE : Am auzit că te cam iei în gură cu ei pe la serviciu pe-acolo...

BOLOCAN : Mai vorbesc și eu...

ALEXANDRU *(Silviei) :* Și dumneata, domnișoară, îi țineai de urît ?

SILVIA : Ai putea să te bărbierești mai des...

VASILE : Măi băiete, iartă-mă că-ți spun așa, tatăl tău era un om cumsecade, l-am cunoscut bine, își vedea de-ale lui. Tu mi se pare că ai luat-o razna. Mă tot întreabă un agent ce faci... Unul, Nicolae Tilibașa, care vine des prin prăvălie, spune că ești suspect...

BOLOCAN : Uneori oamenii cinstiți devin suspecți celorlalți.

ALEXANDRU : Ce vrei să spui cu asta ?

BOLOCAN : Mai nimic. La mine la depou se muncește peste orele de serviciu și oamenii sînt ținuți cu sentinele în ateliere...

ALEXANDRU : Pentru că e război.

BOLOCAN : Muncitorii sînt osteniți pînă peste cap, nu sînt bine hrăniți și nu mai pot face față atîtor reparații. După 16 ore sau 24 de tăvăleală, nu visezi decît o pernă sub cap...

ALEXANDRU : Alții își dau viața pe front. Voi sînteți niște privilegiați.

BOLOCAN : N-a vrut nimeni războiul ăsta. Să-l poarte cine l-a vrut.

ALEXANDRU : Vorbești ca unul dintre aceia cu care dacă mă întîlneam pe front îl trimiteam pe lumea cealaltă fără multă discuție.

SILVIA : Alexandre !

ALEXANDRU : Nu te-amesteca !

VASILE : Alexandre, potolește-te !

ALEXANDRU : Cine ești, domnule ? Și de unde vii ? Ce cauți în casa noastră ?

VASILE : Alexandre !

BOLOCAN : Plecarea mea pică bine, n-o să vă mai încurc. *(Numără niște bani.)* Poftim ! *(Îi întinde lui Vasile.)* Mi se pare că atît îți datoram.

VASILE *(numărînd):* E bine. Du-te cu dumnezeu, și mai taci, c-o s-o pățești odată !

BOLOCAN : Fiecare poate s-o pățească vreodată !... Pot să urc pe aici, ca să nu mai ocolesc prin curte ?

VASILE : Cum vrei...

(Bolocan iese, urcînd scara cea mică. Silvia privește după el, lung.)

ALEXANDRU : Și tu, ce tot te uiți după el ca o găină beată ? Nu cumva ți-o fi căzut cu tronc ?

SILVIA : Vorbești ca un golan !

ALEXANDRU : Dacă mai scoți un cuvînt, te cîrpesc !

SILVIA : Încearcă numai și o să vezi ce-o să pățești. Crezi că mai sînt proasta aia de soră-ta, de pînă acum, pe care o puneați unde vreați și ea nu spunea nimic ?

ALEXANDRU : Ne-am emancipat ! Avem un iubit, jocheu de locomotivă ! *(Rîde.)* Uite la ea, caraghioasa !

VASILE : Ce v-a apucat ?

(Sus. Bolocan și-a luat lada de ceferist și coboară scările, deschide ușa, îi găsește certîndu-se.)

ALEXANDRU : Și dumneata, ce mai cauți aici ? N-ai scară pe unde să cobori ?

BOLOCAN : Nu v-am spus la revedere... *(Se apropie de Silvia.)*

ALEXANDRU *(stupefiat, se uită la Vasile)* : Ce îndrăzneală ! Am să-l dau pe mîna poliției...

BOLOCAN : Numai să mai ai timp ! *(Silviei.)* Ne-am înțeles, nu-i așa ? *(Din ușă, lui Alexandru.)* Domnule locotenent, te știu de cînd m-am mutat aici. Îți plac cursele de cai. Acum că n-o să ne mai vedem, pot să-ți spun : în viață ai pariat totdeauna pe cai proști ! *(Iese.)*

ALEXANDRU : În clipa asta mă duc să-l denunț, n-o să-mi scape !

VASILE *(oprindu-l)* : Toată viața ai făcut greșeli. N-am să te las să le înmulțești. *(Intră Dumitru, năuc, nedormit.)*

DUMITRU : Ce-i cu voi ? Ce faceți ? Plecați undeva ? Am visat urît. O să ni se întîmple ceva, presimt. Mi-e frică... Ce stați și vă uitați la mine atît de speriați ?

CORTINA

Tabloul 6

(În aceeași zi, peste cîteva ore. Același decor. Elena și Ionică Pară, la masă. Silvia, la fereastră, privind absentă strada.)

IONICĂ : Zici ca să-l aștept, coană mare ?

ELENA : Cum vrei dumneata, trebuie să se fi dus dincolo, la cîrciuma lui din Calea Victoriei. Nu-i mai ajunge cît bea aici...

IONICĂ : Nu mai mă suferă de cînd cu banii ăia.

ELENA : Îi trece lui. Bețivii nu țin minte nimic. Ia, mai bine, spune-mi cum merge ziarul ăla al dumitale.

IONICĂ : Prost, coană mare. Dacă mai ține așa o lună, trag oblonul.

ELENA : Păi spuneai că n-ai loc de atîția clienți.

IONICĂ : E greu cu războiul. Oamenilor nu le mai arde de însurătoare.

ELENA : Da' de unde ! De-abia acum li se aprinde pipota mai degrabă.

IONICĂ : Li s-o aprinde, dar nu mai dau anunțuri la gazetă.

ELENA : Nu te vait eu pe dumneata, ai ceva bănișori puși de-o parte.

IONICĂ : Aș ! Trăiesc din slănină, ca ursul. Am început să-mi mănînc capitalul și dumnezeu știe ce-o să urmeze...

ELENA : E adevărat că rușii stau la Iași și se pregătesc să vină încoace ?

IONICĂ : Stau, coană mare. Nu se grăbesc.

ELENA : Lumea zice că s-a dus cu negustorii dacă se ridică comuniștii peste noi.

IONICĂ : Asta cam așa e. Nu-i suferă pe bogați.

ELENA : Parcă eu sînt bogată ? Dumneata ești bogat ?

IONICĂ : Or să-ți spună că ai trăit pe spinarea altora. Eu cel puțin, cu gazeta mea, mi-am văzut de treabă...

ELENA : N-oi vrea să mă convingi că ești ușă de biserică. Pe cîte ai mințit dumneata, tot ar trebui să te tragă nițel de urechi...

IONICĂ : Păi eu mă duc, coană mare.

(Se ridică.)

ELENA : Da' ce-aveai cu Dumitru ?

IONICĂ : Ia, o afacere, ca între faliți.

ELENA : Nu mai face el afaceri cu dumneata, n-avea grijă...

IONICĂ : Vine urgia, coană mare, vine urgia, păi eu m-am dus, sărut-mîinile ! Sărut-mîinile ! *(Iese.)*

ELENA *(Silviei)* : Și tu ce stai acolo la fereastră și te uiți afară ?

SILVIA : Mă uit. *(Se întoarce și se uită la pendulă, care arată ora 13,30.)*

ELENA *(scoate cărțile și le întinde pe masă)* : Uite colea, cade petrecere în casă... Tot mută ai rămas. Parcă vorbesc cu un lemn. Cui oi fi semănînd ? Mă-tii, că ea tace și le face !

SILVIA : Ce-ai vrea să-ți răspund ?

ELENA : E adevărat că Alexandru s-a certat cu chiriașul și că ăsta a plecat la Ploiești ?

SILVIA : Nu din cauză că s-a certat cu Alexandru a plecat la Ploiești. L-au mutat.

ELENA : Păcat. Îmi plăcea. Curățel și isteț. Așa un băiat ți-ar fi trebuit ție. Nu cine știe ce terchea-berchea de fiu de negustor fonfăit, de-o să ți-l aducă în casă și-o să ți-l arunce în brațe.

SILVIA : Asta s-o crezi dumneata !

ELENA : Mi se pare, mi se pare...

(Intră Lina.)

ELENA : Măturași în prăvălie ?

LINA : Lună.

ELENA : Eu plec la „Sfînta Vineri".

LINA : Acuși, la prînz ?

ELENA : Trebuie să mă duc. Silvio, de-ai ști ce mi-a făcut intendentul !

LINA : Ce-a mai făcut, coană mare ?

ELENA : Monumentul îl știți...

LINA : Monumentul ?

ELENA : Monumentul ! Piatra aia de pe mormîntul lui Enache.

LINA : Am auzit.

ELENA : În jurul ei, pe mormînt, mi-a pus acum o săptămînă pămînt de flori, ca în fiecare an, și cîteva răsaduri de pansele.

LINA : Și ?

ELENA : Și s-a lăsat într-o parte.

LINA : Cine s-a lăsat într-o parte ? Mormîntul ?

ELENA : Proastă mai ești ! Monumentul !

LINA : Acușica mai vin de-acasă. Da' se îndreaptă el !

ELENA : Cine să se îndrepte ?

LINA : Monumentul.

ELENA : De-ndreptat se-ndreaptă el, dar cît l-o fi apăsat pe Enache...

LINA : Morții nu mai simt nimic, coană mare. Sînt ca plumbul.

ELENA : Și sufletul ?

LINA : Sufletul cine știe pe unde zboară acum...

ELENA : Iar te-ai întins la vorbă ! Du-te...

(Lina iese.)

ELENA : Uite ce bine cad cărțile astea...

(Intră Alexandru.)

ALEXANDRU *(cască)* : Ce plictiseală !

ELENA : Tot e mai bine decît pe front. Aici cel puțin e liniște, a venit primăvara...

ALEXANDRU : O să pomeniți voi primăvara asta !

ELENA : Ia nu mai cobi atît !

ALEXANDRU : Și dumitale, domnișoară, ți-au mai trecut prostiile din cap, de azi de dimineață ? *(Se apropie de ea, vrea să-i ia brațul.)*

SILVIA : Lasă-mă !

ELENA : Ce-ai, fată ?

SILVIA : Să-și vadă de-ale lui...

ALEXANDRU : Aprilie, bunico, aprilie...

ELENA : Ce vrei să spui ?

ALEXANDRU : Că o să jucăm în curînd la nuntă...

ELENA : Nu mai spune !

ALEXANDRU : Am găsit și un făt-frumos... de la calea ferată.

SILVIA : Și ce-i rușine să fie de la calea ferată ?

ELENA : Cînd spuneam eu ! Nepricopsitul ăsta de Vasile nu mai avea bani, îi trebuia chiriaș tînăr...

SILVIA : Parcă ziceai că-ți place și dumitale ?

ELENA : Una-i inima și alta mintea... Păi să mă fi luat eu după ce-mi spunea sufletul...

ALEXANDRU : Silvia. Trebuie să discutăm serios. S-a întîmplat ceva între tine și lucrătorul ăla ?

SILVIA : Și dacă s-ar fi întîmplat, ce era ?

ELENA : Ești nebună ? Să nu te-audă taică-tău, că te rupe-n bătăi !

ALEXANDRU : Ce vrei să spui ?

SILVIA : Cine-ți dă dreptul să te amesteci în viața mea ?

ALEXANDRU : Dar sînt fratele tău mai mare, nu cumva nenorocitul acela...

SILVIA : Nu e un nenorocit. E un om minunat.

ELENA : Auzi-o cum vorbește despre el, ca la cinema...

ALEXANDRU : Îl iubești ?

SILVIA : N-o să vă dau vouă socoteală pentru asta !

ALEXANDRU : Mai există poliție, mai există și alte mijloace...

SILVIA : Ele sînt neputincioase. *(Se uită la ceas.)* Stați pe o grămadă de gunoi și vă e frică ca nu cumva să vină cineva de afară și s-o răscolească. Nu vă trebuie în familie decît ticăloși și pentru asta umblați, așteptați, alegeți pe cei care să vă semene.

ALEXANDRU : Ce fel de vorbe sînt astea ?

SILVIA : Nu sînt nici un fel de vorbe, e adevărul adevărat.

ELENA : Cît mănînci la masa noastră, să ne respecți !

SILVIA : N-o să mai stau de multe ori, poate niciodată !

ALEXANDRU *(cu o blîndețe făcută):* Pe părinții noștri îi crezi mai ticăloși decît sînt. Au muncit, au făcut casele astea, prăvălia, care ne vor rămîne nouă, mai bine zis ție, pentru că eu, cine știe, soarta Belgiei...

SILVIA : Destul cu vorbele : au muncit ? Cine a muncit ?

ELENA : Că doar n-om fi furat ?

SILVIA : Ba bine că nu. Dumneata n-ai ridicat un lemn toată viața. Ai stat aici pe scaun și ne-ai spurcat viața la toți.

ELENA: Obraznico! Noi n-am furat, am strîns.

SILVIA : Dar cum ați strîns, v-ați întrebat ? De cînd vă știu vă servesc slugile. Aduceți băieți săraci de la țară, îi faceți băieți de prăvălie... Îi țineți cu te miri ce. Cu zeamă de lături și cu pîine uscată culeasă de pe masa mușteriilor...

ALEXANDRU : Că doar casa noastră nu-i orfelinat. Așa se învață o meserie.

SILVIA : Ție ți-ar fi plăcut să te scoale cineva în fiecare dimineață la 4, să te pună să mături, să cari, să te suduie, să te bată, și asta pentru o ciorbă puturoasă și o bucată de mămăligă ?

ELENA : Banii nu se fac ușor.

SILVIA : Și dumneata ai urcat vreodată în pod unde-i culcați, să vezi cum dorm plini de păduchi pe niște paie ? Știți cum se chinuie vara sub acoperișul încins și cum tremură iarna de frig, înveliți într-un țol ?

ELENA : Fiecare cu norocul lui !

ALEXANDRU : Astea-s vorbele lucrătorului dumitale... Îl reclam...

SILVIA : Și azi dimineață erai gata să te duci la poliție, dar nu te-ai dus.

ALEXANDRU : Pentru că m-a oprit unchiul Vasile.

SILVIA : Altceva te-a oprit. Ți-a fost frică, Alexandre. Simți că omul acela e mai puternic decît tine și că are dreptate...

ALEXANDRU : Ți-ar trebui o bătaie bună.

SILVIA : E cam tîrziu pentru bătaie.

ELENA : Fetițo, dacă nu ceri altuia nimic, dacă ai în casa ta tot ce-ți trebuie, poți să te uiți la ceilalți liniștit. Noi pentru asta am pregătit o altă viață fiilor noștri. Adică ce folos ai dacă te uiți în jur și mai înțelegi cîte ceva ? Lumea e strîmbă, asta o știe oricine.

ALEXANDRU : Omul pentru om e fiară. Cine are colții mai ascuțiți, acela supraviețuiește.

ELENA : Răposatul Enache știa mai bine ce-i pe lume. Eleonoro, zicea el : cînd auzi că-i merge prost cuiva, cum îl vezi, treci pe trotoarul celălalt. Avea și-o vorbă a lui : fiecare pentru sine croitor de pîine !

SILVIA : Ce fel de oameni sînteți ? Ce fel de oameni ? Nu înțelegeți nimic ? În jurul vostru lumea se pregătește de ceva, așteaptă ceva, și voi credeți mai departe că o să împărțiți într-una palme băieților de prăvălie și c-o să vindeți pînă la adînci bătrînețe vinul cu litra ?

ELENA : N-o să rămînem noi pe drumuri !

SILVIA : Nu se știe. Războiul vă mai apără deocamdată. Dar el o să ia sfîrșit, curînd, curînd. Lumea nu vrea să moară prostește ca să vă apere averile voastre. Legile sînt prea slabe pentru unii. Poporul ăsta răbdător s-a săturat s-asculte.

ELENA : Prostii ! Cine o să mă scoată din casa mea ? Stau de 50 de ani aici și n-o să mă clintească nimeni decît cu picioarele înainte...

SILVIA : Sînt și scadențe...

ALEXANDRU : Ehei, fetițo ! Într-adevăr ar trebui să-ți găsim un bărbat. Mintea ta a luat-o razna... Noroc că trebuie să plec, pentru că aș mai avea multe să-ți spun. *(Se uită la ceas și iese, ducîndu-se la el în odaie. Silvia merge la geam, privind din cînd în cînd ceasul.)*

ELENA *(dînd în cărți) :* Cînd îți spun eu c-o să se lase cu petrecere...

SILVIA : Parcă spuneai că pleci la cimitir...

ELENA : Nu mai ai loc de mine ! Sigur c-o să mă duc, dar mai încolo, să vină administratorul, că azi e plecat la Patriarhie. Și cimitirele au stăpîn... Ah, ce-am să ți-l frec. Știi ce mi-a făcut astătoamnă ? *(Silvia n-o ascultă.)* Mă duc la el, în cancelarie, și-i spun : Uite ce e, domnu' Stănică, dă-mi de la grădinarii dumitale niște sămînță de flori, să umplu mormîntu' lui Enache cu ele. M-auzi ?

SILVIA *(mecanic) :* Te-aud.

ELENA : Îți dau, coană mare, zice. Ce vrei ? Pansele, regina nopții ? — Regina nopții, că miroase frumos noaptea și lui Enache i s-o fi urît cu țărîna în gură, să mai tragă și el nițel parfum în piept. Am scos un pol, le-am plătit, uite așa un săculeț cu semințe. Cînd colo, ce să vezi, peste două săptămîni, cînd mă duc la cimitir, mormîntul verde ca marea. În loc de regina nopții, nenorocitul îmi dăduse, de unde-o fi cumpărat, sămînță de arpagic. Grădină de zarzavat pe pieptul răposatului, dacă ți-ar fi trecut una ca asta prin cap.

(Reintră Alexandru, îmbrăcat de drum, în uniformă, cu geamantanul făcut.)

ALEXANDRU : Tata e în prăvălie ?

ELENA *(ezitare)* : Tată-tu ? Da, e dus la grădină...

ALEXANDRU : Și mama ?

ELENA : A plecat de azi dimineață în Obor.

ALEXANDRU : Atunci să le spuneți că am plecat, n-am mai putut să-i aștept.

ELENA : Iar pleci ? De cînd te știu, tot pe drumuri, nu-ți mai ajunge, măiculiță ?

ALEXANDRU *(o sărută pe frunte)* : Sărut-mîna. *(Se îndreaptă spre Silvia.)* La revedere, sor-mea, și bagă-ți mințile în cap ! Sîngele apă nu se face...

ELENA : Vasile e jos, în cîrciumă...

ALEXANDRU : Să vă găsesc sănătoși.

ELENA *(plînge din obișnuință)* : Alexandre, tu vei rămîne stîlpul casei. Cruță-te pe-acolo pe unde te duci...

ALEXANDRU : Fără lacrimi, nu-mi plac lacrimile.

ELENA : Să ne scrii...

ALEXANDRU *(ieșind)* : O să vă scriu, o să vă scriu...

(Silvia, privind pendula, se retrage în odaia ei.)

ELENA : Lino, Lino, uite că iar m-a lăsat fata aia singură și la cimitir tot n-am mai plecat.

LINA : Ce-i, coană mare ?

ELENA : Ia te uită ! *(Îi arată cărțile.)*

LINA : Ce s-arată, coană mare ?

ELENA : E și de bine, e și de rău...

LINA : Nu mai spune...

ELENA : Uite aici, e necaz mare, stai să-l dau de-o parte. *(Se preface că aruncă o carte peste umăr.)* Pune și tu gramofonul ăla să cînte, că tare-i pustiu în casa asta.

(Lina îl pune, se aude placa, hîrîită.)

ELENA : Auzi, parcă-l văd pe Enache într-o duminică cum a pus placa asta și m-a luat de umeri și mă valsa, mă valsa... Închide fereastra aia, că strada miroase toată a obiele și a benzină. Acum, primăvara, casa se umple de praf. Camioane, mașini, s-a înmulțit lumea, Lino, și nu e bine... De-aia se fac războaie.

(Se aud sirenele de alarmă.)

LINA : Coană mare, magaoaia ! *(Elena așază cărțile mai departe.)* Coană mare, hai la adăpost !

ELENA : Sînt exerciții de-ale lor, nu lasă lumea liniștită.

LINA : De, cum vreți, dar eu zic să mergem la adăpost...

ELENA : Te sperii ! Ți-e frică de moarte !

VASILE *(intrînd)* : Mamă, haide la adăpost ! E groasă, auzi, dă cu tunul ! *(Se aud zgomotele respective.)*

ELENA *(ascultînd)* : De data asta e de-adevăratelea ! *(Intră la ea în odaie și iese cu o mică valiză.)*

VASILE *(de la el din odaie, tot cu o valiză mică cu lucruri)* : Haide, gata ?

ELENA : Dumitru nu s-a-ntors ?

VASILE : E jos în prăvălie. Bea. O să păzească cîrciuma !

ELENA : Cîine ce ești ! Nu-ți pasă de el, dacă ar muri ți-ar părea bine ! *(Servitoarei.)* Lino, Lino, haide cu mine ! Dar mai repede ! *(Zgomot de explozii.)* Silvia unde-i ?

LINA : Nu știu.

ELENA : Silvia ! Nu răspunde !

(Vasile și Lina o ajută pe Elena. În ușă se ciocnesc de Dumitru.)

DUMITRU *(beat)* : „Și-o să se dărîme Vavilonul..." *(Are o sticlă în mînă.)*

ELENA : Dumitre, tu n-auzi ce-i afară ? Haide cu noi în adăpost...

DUMITRU : Mie nu mi-e frică. Eu n-am să mor de bombe, eu am să mor de dropică. *(Vasile dă să iasă.)* Unde ți-e mireasa ? A plecat de azi dimineață... *(Vasile îl îmbrîncește și iese.)* De te-ar lovi o bombă ! Să te văd mort, mort !

ELENA : Lino, hai repede, că nu-i de glumit ! Dumitre ! Silvio !...

DUMITRU : Du-te, mamă ! Pe mine moartea mă ocolește !...

ELENA: Asta-i sfîrşitul pămîntului!

LINA: Hai, coană mare! *(Ies.)*

(Dumitru, singur, aude gramofonul şi ridică acul. Silvia intră după cîteva minute cu o bocceluţă în mînă şi cu florile aduse de Bolocan.)

DUMITRU: „Greşit-am ţie, mîntuieşte-ne ca odinioară pe Niniviteni, Hristoase, împărate, şi ne fă părtaşi împărăţiei cereşti, mult îndurate, curăţindu-ne cu ploile pocăinţei! *(Bea, turnîndu-şi din sticlă într-un pahar.)* Doamne şi stăpînul vieţii mele, duhul trîndăvirii, al grijii de multe, al iubirii de stăpînire şi al gurii în deşert, nu mi-l da mie. Însumi eu păcatului m-am făcut rob, însumi eu mi-am deschis uşa poftelor!“ *(Bea, trist de-odată, ascultînd bombele care cad, fără să o vadă pe Silvia, care-l priveşte din uşă cu un rest de milă.)* „Să se umple gura mea de lauda ta, Doamne...“ *(O vede pe Silvia.)*

SILVIA: Tată, se bombardează.

DUMITRU: Ceilalţi au fugit.

SILVIA: Ai rămas singur. Nu ţi-e frică?

DUMITRU: Nu mi-e frică. Nu mai sînt singur, sînt cu tine.

SILVIA: Eu am să plec chiar în clipa asta...

DUMITRU: Unde să pleci? *(Se repede la cele trei uşi, le deschide pe rînd, se uită dacă nu e cineva şi rîde sălbatic. Are o expresie feroce.)*

SILVIA: Auzi, auzi? *(Îşi pune mîinile la urechi ca să nu audă exploziile mai puternice, scăpînd bocceluţa şi florile pe jos.)* Eu trebuie să plec.

DUMITRU: N-ai să pleci! *(O priveşte fix, nebun.)*

SILVIA: Ce-i cu dumneata?

DUMITRU: Semeni cu maică-ta...

(Bombe tot mai aproape. Totul se cutremură, o plesnitură, geamuri sparte. Silvia cade, izbită de suflu.)

SILVIA *(de jos)*: Te-au lovit?

DUMITRU *(rîzînd absurd)*: Acum o să murim, nu-i aşa?

SILVIA: Unde să mergem? Unde să mergem?

DUMITRU: A trecut. A căzut undeva, aproape, o bombă. Uite, ne-a spart toate geamurile.

SILVIA: Ar trebui să fugim.

DUMITRU *(deodată cu ură)*: Vino, am să te adăpostesc eu! *(Hotărît, o apucă de mînă.)* Vino!

SILVIA: Unde? *(Tîrîtă spre odaia lui Vasile.)* Tată, ce faci?

DUMITRU: Nu-mi mai zice aşa, că nu sînt tatăl tău! De cînd vă spun că am să vă fac una mare, să mă ţineţi minte...

(Zgomot de explozii foarte aproape, geamuri sparte, ziduri năruite.)

SILVIA: Nu, nu!

DUMITRU: În patul mă-tii şi al lui frate-miu am să te spurc! Aşa cum mi-au spurcat ei inima.

SILVIA: Nu, nu... *(Se smulge, luptă scurtă. Dumitru se prăbuşeşte, o dată cu zgomotul unei explozii.)*

DUMITRU: Aaa, gîtul! Mi-au retezat gîtul! *(Se ţine de gîtul însîngerat.)* Mă-năbuş! Mă-năbuş!

SILVIA *(împietrită)*: Trebuia să aflu totul!

DUMITRU *(horcăind, de jos)*: O schijă! Mă-nec! Sînt numai sînge...

(Silvia nu-l ascultă. Dumitru moare încet, fără alte cuvinte, fără patetism. Tăcere cîteva clipe. Sirena de încetare a alarmei. Silvia, plină de var, cu rochia boţită, priveşte perdelele, dincolo de care se vede un început de incendiu.)

SILVIA: Să ardă! Să ardă totul! De sus şi pînă în pivniţă! *(Ia o bucată de hîrtie şi o aprinde de la focul perdelelor, urcînd scările spre mansardă.)*

ELENA *(intră jos, urmată de servitoare. E plină de var şi cu părul în dezordine)*: S-a dus dracului tot. Munceşte omul o viaţă întreagă şi uite...

LINA: Doamne, doamne, ce-a mai fost!

ELENA: Nu te mai boci! Scutură-mă, mai bine, că sînt plină de var. Acuma trebuie să pîndim să nu intre careva în prăvălie. S-au spart oblonul şi vitrina, cîtă pagubă! Tejgheaua e cu susul în jos! Şi băieţii de prăvălie unde naiba s-or fi ascuns? Vasile n-a venit? Că era cu noi... Ce praf, nu vezi la doi paşi. A căzut grinda! Du-te jos şi fii cu ochii în patru, să nu ne lase careva săraci!

LINA: Cum mai vorbiţi, coană mare! În loc să cădeţi la icoane şi să mulţumiţi lui dumnezeu c-aţi scăpat cu viaţă, vă căinaţi pentru un geam, acolo. *(Iese.)*

ELENA *(se împiedică de trupul lui Dumitru)*: Ei, da' asta ce-o mai fi?

(Dumirindu-se.) Dumitre! Dumitre! Ce ai? Te-a lovit? Sînge, sînge! Dumitre! E rece. Dumitre, Dumitre! *(Plînge.)*

VASILE *(de pe scări)*: Ce pagubă, ce pagubă! Unde-i mama?

LINA *(din prăvălie)*: Sus.

VASILE: Rămîi și păzește prăvălia! Ai venit, Domnico?

DOMNICA *(de jos încă)*: Ce urgie! Bombardamentul m-a prins pe drum! *(Intră amîndoi.)* Ce praf! Mamă, mamă! Unde ești? *(Auzind-o pe bătrînă plîngînd.)* Ce e?

VASILE: Ce s-a-ntîmplat, mamă?

ELENA: Dumitru e mort!

VASILE: Nu se poate! *(Se apleacă și-l vede.)* Nu se poate!

ELENA *(ridicîndu-se și privindu-i pe amîndoi)*: Dumitru e mort, pricepeți?

VASILE *(văzînd perdelele arzînd)*: Arde, arde casa noastră!

ELENA *(nu-l mai aude)*: Poate n-a murit, poate doarme puțin...

VASILE *(o vede pe Silvia, care coboară cu ochii goi)*: Arde! Domnico, Silvio, arde!

DOMNICA: Ce vrei să mai facem?

SILVIA: Lăsați să ardă totul!

VASILE: Sînteți nebuni? Puneți mîna. Lino, Lino! O găleată cu apă! Unde sînt băieții de prăvălie? Hei, ați paralizat cu toții? Puneți mîna! Puneți mîna! Mîine vom fi săraci! Mamă, arde casa noastră, mamă...

SILVIA: Nu mai e nimic de făcut! *(Iese, împietrită.)*

ELENA *(redevenind lucidă)*: Luați-l pe Dumitru. Vasile, Domnico! Aici nu-i crematoriu!

VASILE *(luîndu-l în brațe)*: Haide, Dumitre, măcar acum să te strîng în brațe!

(Iese, plîngînd mut, cu el. Domnica îl urmează.)

ELENA *(singură)*: Mulțumescu-ți ție, doamne, că ne-ai plătit după inima noastră! *(Face o cruce mare.)*

CORTINA

București, 1957—1962

SPECTACOLELE TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUDAPESTA

● VIAȚA LUI GALILEO GALILEI de Bertolt Brecht

● OEDIP-REGE de Sofocle

● CER ÎNTUNECAT de Darvas József

Am revăzut cu bucurie piesa lui Brecht și această nouă întîlnire a pus în lumină cît se poate de convingător marea actualitate a celebrului text. Ca și montarea inițială de la Berliner Ensemble, interpretarea aprofundată a Naționalului maghiar ne-a înfățișat acțiunea inspirată din istorie ca un colocviu viu și fierbinte angajat direct cu omul de azi.

Sentimentul de mereu nou, de actualitate inepuizabilă, pe care îl trăiești la lectura piesei și mai ales la vizionarea ei în spectacol, se explică multiplu. Brecht nu se lasă constrîns de nici o limitare în timp și spațiu; el amplifică mereu granițele problematicii puse în discuție, ajungînd să încarce faptele cu o infinitate de semnificații. (Nimic mai străin de naturalism decît scrierile sale — pentru că există, fără îndoială, și un naturalism istoric, care se mulțumește cu reproducerea riguroasă a faptelor și personajelor de demult, dar este incapabil să descopere un sens mai larg prin și dincolo de ele.) În spatele fiecărui eveniment relatat, marele dramaturg descoperă noi și noi orizonturi: pe măsură ce faptele se acumulează, se amplifică amețitor — s-ar putea spune, în progresie geometrică — cîmpul de gîndire cuprins în ele, ideile, reflectate neîntrerupt, ca într-un joc de oglinzi meșteșugit așezate, creează o viziune copleșitoare asupra universului. Nu numai acuzarea bisericii și a inchiziției, ca întrupări ale obscurantismului asupritor, nici doar cercetarea raportului, atît de complex și atît de acut contemporan, dintre știință și politică, ci analiza completă a raționalismului modern și descrierea tuturor luptelor pe care el trebuie să le ducă, parcurgînd toate nuanțele strădaniei de a învinge lipsa de gîndire și ignoranța și toate ipostazele conflictului cu inerția, constituie materia dramatică a piesei. Iată călugării care, în sala de la Collegium Romanum, țopăie grotesc, în sutanele lor cernite, prefăcîndu-se că și-au pierdut echilibrul din pricina rotației pămîntului (și scena este admirabil realizată în spectacolul maghiar). Biserica însăși își batjocorește în această scenă absurditatea; prostia rîde de inteligență, ignoranța ironizează cunoașterea, pe care tiparele ei înghețate nu o pot accepta. Scena este în același timp rizibilă și tristă. E tulburător să vezi oameni care au putut să-și bată joc, ca de o ipoteză nebunească, de ceea ce astăzi a devenit un adevăr banal printre adevărurile elementare curente. Matematicianul și filozoful de la curtea

Florenței invitați de Galileu să privească stelele de curînd descoperite și refuzînd actul acesta simplu și firesc — a constata cu propriii ochi — în numele unor argumentații întortocheate și lipsite de orice atingere cu faptul real înfățișează un dublu și desăvîrșit portret al pseudoideologilor care, existînd numai prin ceea ce au învățat, se justifică apărînd cu înverșunare vechiul. Desigur, și apariția lor este ilară, dar iarăși opacitatea nezdruncinată de rațiune și împotrivirea sălbatică față de nou înspăimîntă. Brecht nu-și subestimează de loc inamicii, el demonstrează necontenit cît de dăunătoare și de primejdioasă este inerția în gîndire.

Piesa își extrage actualitatea și din caracterul complex al eroului și al problemelor lui. Galileu nu este nici pozitiv, deși acționează în numele cunoașterii, nici negativ, deși se lasă învins de teamă. Furînd o invenție străină pentru a face rost de bani, dar perfecționînd-o în vederea investigațiilor astronomice; foarte sensibil la plăcerile nu tocmai înalte ale meselor îmbelșugate și ale traiului bun, dar neîntrerupîndu-și în nici o împrejurare cercetările (nici în timpul ciumei, tablou omis din spectacol, nici ca prizonier al inchiziției), eroul lui Brecht nu încape în vreo caracterizare comodă. El singur se disprețuiește pentru accesul de spaimă care l-a făcut să cedeze în fața amenințărilor, dar însuși Andrea, discipolul care îi condamnase cu cea mai mare asprime abjurarea, înclină să-l justifice în final. Dacă Galileu ar fi murit ca un erou, nu este sigur că oamenii de știință „ar fi adoptat și lărgit jurămîntul lui Hippocrat, obligatoriu pentru medici, legîndu-se să facă uz de cunoștințele lor numai spre binele omenirii" — așa cum îi plăcea să creadă descoperitorului — dar, neîndoios, el n-ar mai fi apucat să-și scrie neprețuitele „Discorsi". „Mai bine să ai mîinile mînjite, decît goale" — această deviză a bătrînului învățat nu are nimic înjositor pentru cel obligat să trăiască într-o societate în care compromisul era adeseori inevitabil (Galileu singur recunoaște că, dacă nu ar fi recurs la mijloace nu tocmai cinstite și dacă nu s-ar fi umilit cu ipocrizie în fața celor puternici, nu ar fi avut niciodată timpul și mijloacele necesare studiului). Cînd naiv, legănat de iluzii în care numai un intelectual rupt de viață se poate încrede (afirmația că Giordano Bruno a fost ars „numai fiindcă nu a avut dovezi" și credința că biserica poate fi convinsă prin demonstrații științifice); cînd șiret, luptînd cu abilitate în numele autoconservării; cînd înțelept, pătrunzînd cele mai ascunse legături ale lucrurilor, Galileu evoluează printr-o pluralitate de atitudini care se contrazic fără a se exclude. Există în atitudinea lui Brecht față de acest personaj o ambiguitate care nu are nimic comun cu confuzia, ci izvorăște din acceptarea lucidă, cu adevărat dialectică, a complexității vieții. Galileu este în același timp erou și om slab; important nu este să-l condamnăm sau să-l absolvim de greșeli, ci să reținem concluzia experienței lui — „singurul scop al științei este de a ușura viața neînchipuit de grea a omului" —, concluzie care nu lasă nici o îndoială asupra fermității ideologice a autorului.

Ca un corolar, trebuie să subliniem că piesa este autentic actuală și prin calitatea optimismului pe care-l emană. Nimic aici din acel optimism obtuz, care vrea ca eroii să nu aibă nici un moment de slăbiciune, oricît de grele ar fi încercările prin care trec. Dimpotrivă, o adîncă înțelegere și, s-ar putea spune, chiar toleranță față de fragilitatea naturii omului; Galileu sfîrșește umilit, pătruns de rușine, *dar nu încetează să lucreze;* tenacitatea este aceea care îl înalță la nivelul marilor personaje tragice și, prin ea, Brecht dovedește o înțeleaptă con-

Berek Kati (Virginia) și Bessenyei Ferenc (Galileo Galilei)

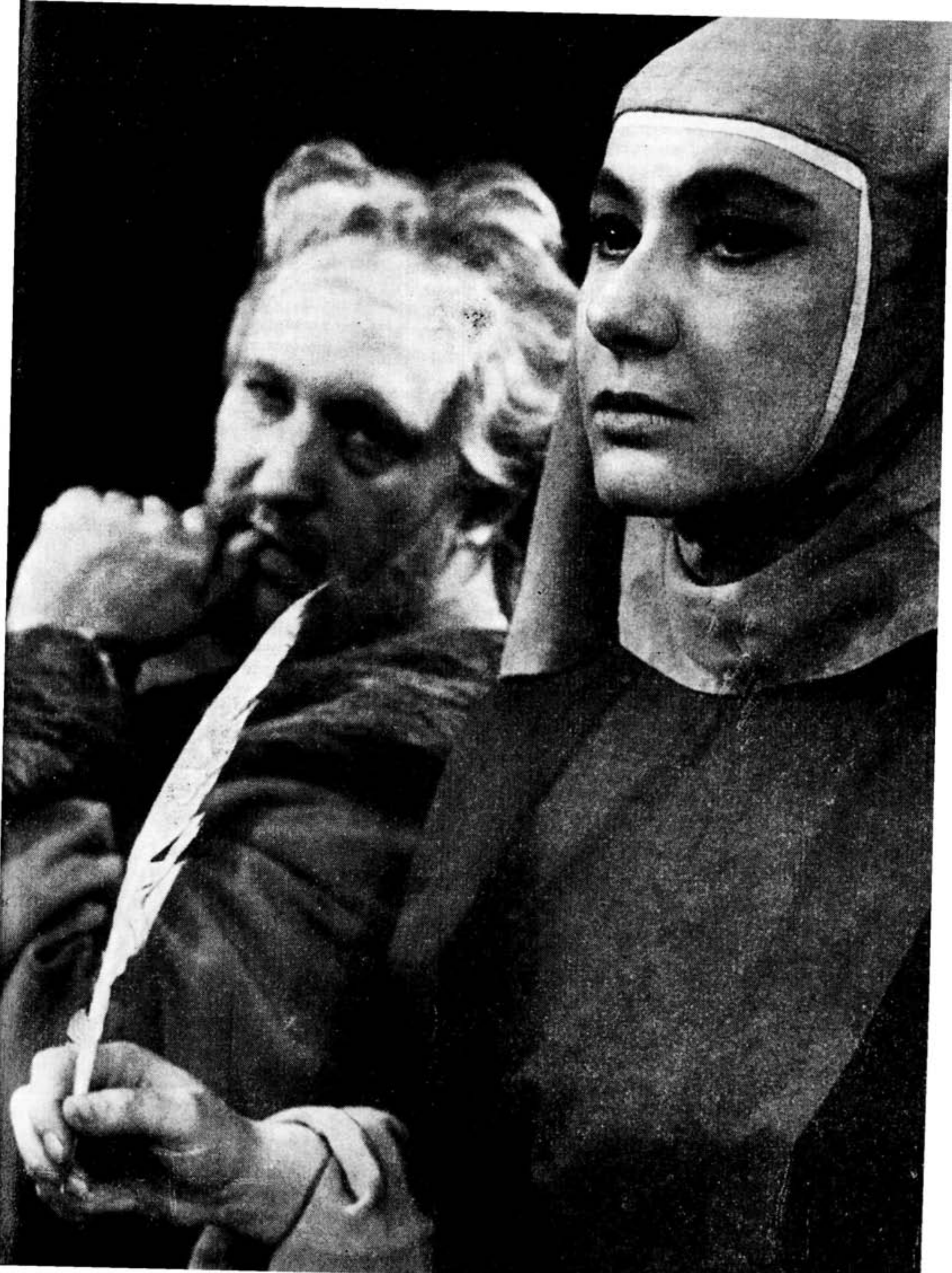

cepţie despre valoarea umană. Atît timp cît omul nu se opreşte în strădania de a folosi celorlalţi, el nu poate fi socotit înfrînt.

Spectacolul Teatrului Naţional din Budapesta, în regia lui Major Tamas, îşi fundamentează succesul pe înţelegerea aprofundată a textului, comunicată spectatorului mai ales prin calitatea interpretării actoriceşti. Se impune în primul rînd creaţia lui Bessenyei Ferenc în rolul principal. Acesta ne-a înfăţişat un Galileu plin de vitalitate, clocotind de patima căutării, iscodind neobosit lumea şi chipurile oamenilor cu acea privire intensă după care adeseori recunoşti marile inteligenţe. Dominantă în această viziune este bucuria: bucuria de a trăi revirimentul ştiinţei, bucuria de a gîndi frumos (adică precis şi eficient), bucuria de a afla, bucuria de a contempla universul. În interpretarea lui Bessenyei, avîntul geniului se împleteşte şi uneori se confundă cu acea raţiune practică, mereu efervescentă, care caută soluţii oricărei situaţii. Vigoarea bărbatului în plină şi bogată maturitate îşi găseşte expresia şi în neobositul simţ al umorului, care amplifică farmecul eroului prin desfătarea, întotdeauna nouă, a demascării prostiei.

De-a lungul întregului său calvar, Galileu-Bessenyei rămîne viu, foarte omenos (mult diferit de seninătatea olimpiană a lui Busch). Cînd Sagredo îl întreabă unde-şi găseşte loc dumnezeu în concepţia lui despre univers, el neagă, şugubăţ, existenţa divinităţii, numai din ochi. Cînd călugării de la Collegium Romanum ţopăie, închipuindu-şi că-şi bat joc de el şi de fapt batjocorindu-se ei înşişi, zîmbeşte nestingherit, bucurîndu-se copios de spectacolul prostiei dezlănţuite. În punctele de culminaţie are izbucniri violente, uneori pare copleşit de nedreptăţi. După renegare poartă pe chip rictusul ruşinii, pentru a izbucni apoi într-un disperat strigăt de revoltă. Bătrîn, chipul lui de apostol dintr-o pictură a Renaşterii (poate unul din *Cina cea de taină* a lui Da Vinci, cum spunea cineva după spectacol) începe să se îngreuneze, pierzîndu-şi mobilitatea, datorită vîrstei şi orbirii. Dar şi acum ghiceşti, în mişcări şi în atitudini, aceeaşi vioiciune a intelectului, aceeaşi nesecată energie. Măiestria acestui actor, care ştie să rostească cele mai lungi monoloage în aşa fel încît ele par scurte şi să-şi asculte

De la stînga la dreapta: **artistul poporului Major Tamas, regizor, Kállai Ferenc (Andrea Sarti), Siménfalvy Sándor (Dogele, Szél Richard (Cristofor Clavius), Balázs Samu (Tiresias), Mányai Lajos (Sagredo)**

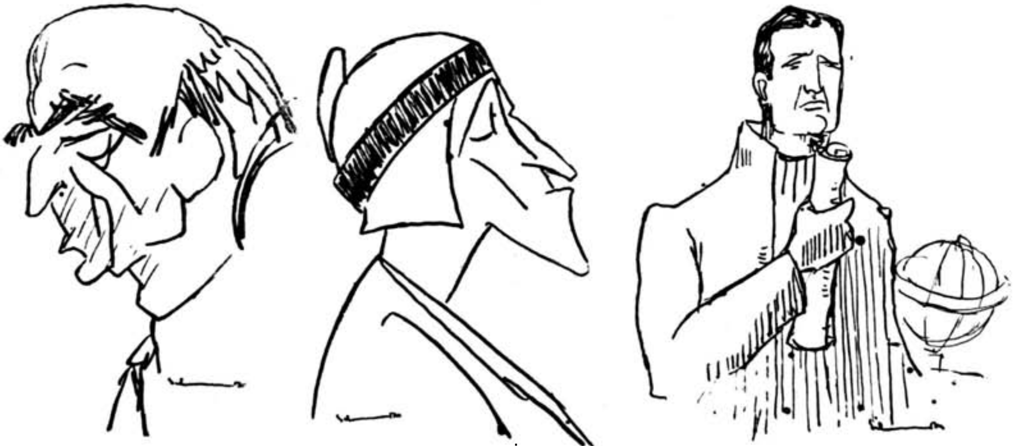

partenerii astfel încît tot ce spun ei să pară deosebit de interesant, este desăvîrşită.

În jurul acestei creaţii — cu adevărat demnă de opera marelui dramaturg — s-a construit evoluţia armonioasă şi expresivă a întregului ansamblu (şi trebuie să recunoaştem că puţine teatre posedă o trupă atît de egală, atît de omogen exersată). Excelentă Berek Kati, marcînd în descrierea Virginiei, fiica lui Galileu, trecerea de la o tinereţe inconştientă şi plină de farmec la maturitatea aspră, dizgraţioasă, dezumanizată — efect imediat al adoptării idealurilor bisericii ; o faţă prea albă, sprîncene negre şi ochi întunecaţi, imobili, o grimasă perpetuă a gurii, o voce stridentă, supărătoare — iată imaginea traiului cuvios zugrăvită de actriţă. Bun partener pentru Bessenyei a fost şi Mányai Lajos-Sagredo, un actor stăpîn pe tehnica pretenţioasă a dezbaterii de idei.

O atenţie aparte acordă regizorul actor Major Tamas galeriei de inamici ai raţiunii, care se împotrivesc lui Galileu. Garas Deszö, cardinalul Barberini, mai tîrziu Papă, şi Gelley Kornél, inchizitorul, au subliniat forţa destructivă a inteligenţei antrenate în apărarea iraţionalului. Iar Kemény László (Curatorul), Makláry Janos (Filozoful), Somogyvári Pál (Matematicianul), Gáti József (Cardinalul bătrîn) şi însuşi Major Tamas (Mareşalul palatului) au înfăţişat o serie de suculente caricaturi ale prostiei oficializate în variate ipostaze de falsă măreţie.

Decorul (Varga Mátyás) a rămas în urma concepţiei originale de joc, neizbutind să capete pregnanţă, şi unele scene care la Berliner Ensemble trăiau prin expresivitatea plastică şi mişcarea figuraţiei (carnavalul, îmbrăcarea Papei) au fost sărac şi chiar simplist realizate. În schimb, multe alte scene au căpătat o viaţă plină de dramatism datorită excelentei interpretări a actorilor : astfel, aşteptarea din faţa porţii dincolo de care Galileu răspunde inchiziţiei a dobîndit vigoare prin duetul dintre replicile discipolilor şi rugăciunea disperată a Virginiei. Frumos, de asemenea, a fost şi finalul, în care raporturile subtile dintre stările sufleteşti şi concepţiile eroilor s-au conturat limpede, creînd o atmosferă de severă înălţare.

Ana Maria Narti

Fără îndoială, pe textul unei mari tragedii antice, de milenii adînc răscolitoare pentru omenire, nu-ţi poţi îngădui să faci un oarecare experiment de montare scenică. În acelaşi timp, nu poţi să te rezumi la o simplă încercare de reconstituire arheo-muzeistică. *Oedip* nu este numai o piesă, una din multele piese mari din patrimoniul universal, ci a căpătat putere de simbol al unei întregi culturi pe care se sprijină gîndirea şi simţirea lumii ce i-a urmat. De aceea, nu tragicul luat în sine trebuie căutat azi, cînd încercăm s-o readucem pe scenă. Cele mai bine de două milenii — ce ne despart de vremea cînd atenianul, cetăţean crescut în spirit democratic şi educat în disciplinarea gustului, în urmărirea frumosului, vibra la desfăşurarea plina de tragism — au aşternut patina peste suferinţa imensă şi purificatoare a lui Oedip. Emoţionantă azi a rămas — asemenea unui templu pe care-l admirăm în frumuseţea şi armonia liniei lui, în desăvîrşirea sa ca operă a gîndirii — construcţia dramatică ce are la temelie nobila cauză a *luptei pentru adevăr*.

Teatrul Naţional din Budapesta ne-a oferit un spectacol cu sus-amintita tragedie a lui Sofocle, în montarea lui Marton Endre, într-o distribuţie de prima mînă, cu decorurile lui Varga Mátyás.

Un spectacol surprinzător în primul rînd prin omogenitate, prin linia sobră şi stilizată ce s-a dat imaginii scenice. Ideea de bază a montării a fost fireşte cea de care pomeneam mai sus. Slujirea ei — căutînd s-o preia, obligată de text şi de modalitatea de teatru în care se cere el valorificat — a urmărit o anume simetrie şi rigiditate în conturarea momentelor, situaţiilor şi caracterelor. Totul a căpătat sensul unei ample arii recitative, înălţătoare prin linia ei nobilă, emoţionantă prin arta sa (mai puţin poate prin ceea ce ar fi avut de sugerat pe plan afectiv momentele dramatice şi trăirile eroilor piesei) Oedip.

Básti Lajos (Oedip) şi Bitskey Tibor (Creon) regele Tebei (Básti Lajos), ni s-a înfățișat ca un caracter modelat cu mult meșteșug, parcă în marmură. Corifeul (Major Tamas) a avut darul să transmită căldura și rezonanța sufletească a unui om de azi, actorul conferind parcă personajului o calitate de raisoneur modern.

Distribuția Teatrului Național din Budapesta a cuprins actori ca Tökés Anna, care, urmînd de asemenea o linie de mare simplitate, n-a omis, în același timp, să păstreze o seamă de aspecte foarte umane ale Jocastei, soția regelui Tebei. Bihari József, păstrînd și el o linie de vibrație foarte omenească, ne-a redat chipul Păstorului, de o deosebită funcție tragică în piesă. Profetul Tiresias, în interpretarea lui Balázs Samu, vestitoarea Kohut Magda, preotul lui Zeus, Gelley Kornél, ca și Creon-Bitskey Tibor și, în sfîrșit, corul bătrînilor tebani au adus o contribuție bine determinată în acest spectacol.

Montînd tragedia *Oedip*, slujită de actori de frunte, Teatrul Național din Budapesta a dovedit cu prisosință posibilitățile colectivului artistic cu o tradiție veche de 125 de ani.

M. Al.

Piesa din dramaturgia maghiară contemporană pe care Naționalul din Budapesta a jucat-o la noi atacă problema intelectualului din unghiul celui mai dramatic eveniment petrecut în istoria recentă a Ungariei: contrarevoluția.

Spectacolul, regizat de Upor Tibor, poate fi caracterizat, fără șovăire, drept un spectacol „de actori": o distribuție solidă, în care aproape toate rolurile au revenit artiștilor emeriți și ai poporului, un decor cît se poate de tradițional (cu plafon, cum nu mai văzusem de mult), nici o dovadă a vreunei strădanii de originalitate regizorală. Se poate alcătui o listă destul de lungă de nume ale interpreților care și-au reconfirmat aici capacitatea și frumoasa pregătire profesională: Básti Lajos, în rolul scriitorului, jucînd reținut, nuanțat, fără efecte exagerate; din nou Bessenyei Ferenc, în rolul secretarului de partid, întruchipînd cu inteligență și vigoare pe omul simplu, pătruns de înalte răspunderi față de societate; Somogy Erzsi (Bătrîna mătușă), una dintre acele actrițe comice care stăpînesc sala prin firescul jocului lor; Major Tamas (Formin), izbutind să creioneze, în două scurte apariții, un caracter și o situație dramatică. Din nou, ansamblul și-a dovedit omogenitatea, convingîndu-ne că am asistat la rezultatele unei munci controlate cu severă autoexigență.

Această autoexigență se confirmă, de altfel, și prin alegerea pieselor reprezentate: *Oedip-Rege, Viața lui Galileo Galilei* — două piese din cel mai mare repertoriu universal, dacă se poate spune astfel — și *Cer întunecat*, o lucrare dramatică inspirată din problematica de primă însemnătate a vieții maghiare, definesc un repertoriu de ținută, în deplină concordanță cu profilul primei scene a unei țări.

A. M. N.

* * *

Piese mari, piesuţe şi psihologia succesului

Mi se pare foarte util să discutăm la început de stagiune despre programul artistic al teatrelor, întrucît există destul de mulţi regizori şi directori de teatru care nici nu s-au gîndit vreodată la un asemenea program. După campania purtată în urmă cu cîţiva ani pentru „profil“, timp în care teatrele au căutat să-şi încropească o personalitate, ideea a fost părăsită şi chiar uitată. Este necesar ca teatrele să încerce să-şi formuleze un program artistic, aş zice chiar un program cultural, căutînd să-şi lămurească ce anume pun în scenă şi de ce. Ce caracter caută să dea relaţiilor cu publicul? În ce fel speră să configureze, peste mai mulţi ani, activitatea colectivului? Abia aşa, definindu-şi foarte limpede obiectivele concrete de muncă, un teatru poate să obţină profilul mult rîvnit şi, mai mult, poate să-şi înzecească puterea de înrîurire şi formare a publicului.

Pe această linie se pot ridica mai multe probleme de alcătuire, aş zice chiar de „gîndire“ a repertoriului. Cred că programarea mai frecventă într-un teatru a unui nume mare din dramaturgia universală sau a unui dramaturg autohton nu numai că nu limitează orizontul teatrului, ci antrenează pe de o parte trupa cu un anume repertoriu şi, pe de altă parte, educă şi în public interesul pentru unul sau mai mulţi dramaturgi de valoare, putînd oricînd să prezinte un şir de piese semnificative din opera acestora. Asta nu înseamnă că un teatru se mulţumeşte exclusiv cu doi-trei autori şi că el respinge dramaturgii noi, refuzîndu-şi debuturile interesante. După părerea mea, asemenea pericol de închistare nici nu există. Să ne referim la exemplele clasice: Teatrul de Artă şi-a creat gloria jucînd cu perseverenţă Cehov şi Gorki. Dar, deşi s-a spus despre acest teatru că el ar fi „teatrul lui Cehov“, nimeni nu poate susţine că, în perioada de mare înflorire, MHAT a fost un teatru cu repertoriu rigid. Sau, pentru a ne referi la viaţa noastră teatrală, putem cita consecvenţa cu care Teatrul de Comedie, promovînd dramaturgia romînească, se adresează la intervale de doi ani aceluiaşi autor — Mirodan. Asta nu înseamnă că aici se joacă doar Mirodan, ci că acest teatru şi-a găsit autorul şi autorul şi-a găsit teatrul cu care lucrează mai bine... Intenţia lui Ciulei de a monta succesiv un ciclu de comedii shakespeareene ar fi deosebit de utilă şi regizorului, şi teatrului, şi publicului, dacă s-ar realiza, iar consecvenţa cu care acest director de scenă cercetează dramaturgia gorkiană s-a dovedit şi ea meritorie. Existenţa preocupărilor ample, proiectate în perspectivă asupra mai multor stagiuni, nu l-a împiedicat pe Ciulei să pună în scenă o piesă de Titus Popovici sau să-şi propună un text de Brecht.

Din nou în legătură cu repertoriul: foarte multe teatre îşi configurează activitatea pe o stagiune sprijinindu-se pe un singur spectacol aşa-zis mare (fie că e vorba de un succes de public, fie de un succes de presă), restul repertoriului dînd impresia că a fost alcătuit şi jucat numai pentru a îndeplini anume obligaţii. Din pricina asta întîlneşti atît de des piese romîneşti neinteresante sau nefinisate, puse în scenă numai pentru a îndeplini planul. Şi tot din pricina asta o sumedenie de piese mari din repertoriul universal nu se joacă pe scenele noastre, în timp ce publicul este asaltat de o avalanşă de „piesuţe“ de pretutindeni, în aşa fel încît un spectator neiniţiat ar putea să rămînă cu impresia că repertoriul mai multor ţări este alcătuit numai din piese uşurele. Trebuie să fac o precizare: în principiu nu am nimic împotriva comediilor uşoare şi a pieselor distractive. Dar părerea mea este că acei care socotesc piesuţele mai atractive decît piesele mari se înşală, şi pot să dau destule exemple de „succese“ realizate cu piese „grele“ pentru a o dovedi: *Orfeu în infern, Şvejk în al doilea război mondial, Poveste din Irkutsk, Citadela sfărîmată.* În nici un caz un repertoriu trainic nu poate fi alcătuit, în majoritate, din piese agreabile de mîna a doua.

Repertoriul unui teatru nu trebuie gîndit în așa fel încît să cuprindă într-o stagiune numai unul sau două evenimente artistice reale ; fiecare premieră trebuie să tindă să devină un eveniment. Faptul că multe teatre pun în scenă atît de multe piesuțe dovedește o înțelegere proastă a economiei ; în fond, în felul acesta facem economie la calitate. Noi înșine ajungem să alungăm spectatorii din fața marii dramaturgii de idei dacă îi învățăm să privească teatrul ca pe o distracție facilă. Afirmația mea nu are valoarea unei generalizări absolute (se pot cita multe exemple pozitive din practica ultimelor stagiuni) ; vreau numai să semnalez un fapt negativ care ar putea să devină, cu timpul, o frînă. Explicația este destul de simplă. Piesele mici trec mai puțin comentate pragul criticii, despre ele se discută mai puțin, și, de aceea, teatrul care le preferă trăiește, pe moment, o viață mai ușoară. Despre aceste piese ori nu se scrie de loc, ori se scriu niște cronichete mici, redactate de pe pozițiile unei indulgențe lesne de înțeles (ce poți să ceri de la un text minor ?), și astfel riscul unui eșec este mult micșorat pentru teatru. E mult mai ușor să „cazi“ cu o piesă de Shakespeare, cu *Oceanul* sau cu o piesă romînească bună, pe care îndrăznești primul s-o prezinți publicului. De aceea cred că ar fi interesant — este o sugestie pentru cronicari — ca presa culturală să nu se mulțumească a consemna — mai mult sau mai puțin sever, dar în orice caz fugar — piesuțele, ci să caute să-și explice de ce cutare teatru preferă aceste texte unor piese mari, ce gust se educă astfel, ce caracter capătă repertoriile alcătuite în majoritate din piese ușurele. Să fiu bine înțeles : nu susțin că orice montare nouă cu o piesă agreabilă dar nu prea profundă trebuie criticată, ci caut să atrag atenția asupra necesității articolelor de problemă legate de activitatea noastră teatrală privită în ansamblu.

Mai este un aspect al problemei „programului artistic“ pe care vreau să-l pun în discuție, deși l-am semnalat și în dezbaterile de la seminarul regizorilor. Vreau încă o dată să subliniez deosebirea mare de condiții de lucru care există între teatrele din afara Bucureștiului și teatrele capitalei. Problema programului se pune mai dificil și mai complex pentru teatrele din orașele mici. Fluctuația de cadre, contactul mult mai redus cu presa și, prin ea, cu nivelul cel mai înalt de exigență al vieții noastre teatrale, rutina, absența unor cadre cu calificare nouă ș.a.m.d. — toate acestea ridică greutăți deosebite în fața colectivelor teatrale amintite. Este mult mai greu să gîndești în perspectivă activitatea unui teatru instabil, lipsit de coloana vertebrală puternică a trupei fixe cu regizori permanenți. De aceea, repet, distanța dintre aceste teatre și cele mai bune teatre din București trebuie redusă prin contacte cît mai dese, prin verificări tot atît de riguroase ca acelea la care sînt supuse teatrele capitalei. Dacă nu vine Mahomed la munte, să vină muntele la Mahomed. Cronicarii și oamenii de teatru manifestă prea puțin interes pentru colectivele mici din orașe mai îndepărtate și publicul bucureștean știe prea puține despre teatrele din țară ; socotesc necesară, deci, crearea unei stagiuni permanente a teatrelor din țară la București, pentru ca și bucureștenii să știe ce se întîmplă la Baia-Mare ori la Turda, și actorii de acolo să poată vedea cele mai bune spectacole din capitală. Cred că o astfel de stagiune nu numai că n-ar da faliment, dar ar putea deveni o formă deosebit de eficientă de creștere a exigenței în munca teatrală și de nivelare, spre treptele superioare, a activității teatrelor din țară. Asta nu înseamnă însă că revistele și cronicarii trebuie să aștepte liniștiți ca teatrele să li se prezinte la domiciliu. Obligația presei de a discuta cît mai mult și cît mai cuprinzător viața teatrală din întreaga țară rămîne de mare actualitate. Articolele de tipul celui despre „profilul“ teatrului din Baia-Mare pe care l-a scris pentru „Contemporanul“ C. Paraschivescu mi se par deosebit de utile și cred că ar trebui să fie mai frecvente.

În general, cred că etapa actuală a muncii în teatru cere mult mai insistent decît înainte o critică de sinteză și niște discuții care să atace probleme mai ample. De pildă : aprecierea unei stagiuni în raport cu stagiunile anterioare, deslușirea perspectivelor pe care și le creează un colectiv prin repertoriu și stilul de joc adoptat ș.a.m.d. Aceleași probleme de ansamblu, de formare și dezvoltare cred că ar trebui să fie ridicate nu numai în raport cu unul sau mai multe teatre, ci chiar urmărind evoluția individuală sau pe grupuri a unor regizori și a unor actori. Adeseori cronicarii se mulțumesc să constate, cel mult, dacă un regizor, un actor sau un scenograf a crescut sau a dat înapoi de la piesă la piesă. Dar foarte rar ei se întreabă de ce actorul, regizorul sau grupul în cauză a crescut sau a pierdut teren ; cum s-a realizat această evoluție ; cum se explică succesele și căderile în activitatea oamenilor de talent ; ce perspective deschid ele. Cred că privind numai prin prisma actualității imediate munca unui om de teatru cronicarii favorizează crearea unor perspective false asupra actualității și promovarea modei. Regizorul cutare este la modă atît timp cît are succes, actorul cutare nu mai e la modă de îndată ce n-a mai fost distribuit sau nu a mai avut o realizare neobișnuită. Or, dacă ne lăsăm conduși de psihologia succesului imediat, nimeni nu mai gîndește în perspectivă, și a lucra în teatru fără a preconiza drumurile pe care vrei să mergi înseamnă, de cele mai multe ori, a lucra în gol.

Lucian Giurchescu

programul artistic al teatrului = afinități și exigențe

Personalitatea unui teatru se definește, cred eu, în primul rînd în raport cu dramaturgia originală ; „profilul“ se realizează pe baza unui repertoriu original profilat. La Teatrul de Comedie profilul există pentru că în acest teatru întreaga activitate a pornit de la ideea unei temeinice și perseverente promovări a dramaturgiei originale. Faptul că unii dramaturgi încep să se apropie de teatru, că între teatru și autori începe să se exercite un schimb destul de constant de exigențe (autorii știu ce anume urmărește teatrul, conducerea teatrului știe ce pot să-i dea autorii) este dovada cea mai sigură a unei profilări autentice.

Deși personalitatea unui teatru se configurează în primul rînd datorită repertoriului, și în special repertoriului original, alcătuit pe baza unei atitudini ferme, ea nu este mai puțin dependentă de modalitățile scenice de realizare a acestui repertoriu.

În această privință, adică în ceea ce privește realizarea concretă a programului, trebuie să reamintim mereu ce mare rol joacă configurația trupei. La noi s-a discutat foarte mult și se mai discută și acum, pe bună dreptate, despre cerințele opiniei publice față de teatru, și nu o dată se afirmă că un teatru este menit să joace piesele cele mai importante din punct de vedere ideologic și artistic din repertoriul original și universal și nu să aleagă textele cele mai propice trupei, ignorînd criteriile calității. Este sigur că publicul nu are de ce să suporte urmările unei alcătuiri defectuoase sau incomplete a colectivelor teatrale. Este neîndoios că un teatru trebuie în primul rînd să satisfacă necesitățile de cultură și de educație estetică ale maselor de spectatori. În aplicarea acestui principiu rațional și firesc teatrele se izbesc însă nu o dată de dificultăți organizatorice și de obișnuințe perimate. Tocmai acum, cînd asistăm la o tendință de profilare, de autodefinire a unor teatre din București și din regiuni, trebuie asigurate posibilitățile organizatorice care să întărească această tendință, dîndu-i posibilitatea să devină constantă. Programul care îndrumă activitatea diferitelor ansambluri teatrale nu se poate realiza continuu și consecvent dacă trupa de actori nu este armonizată cu principiile acestui program și cu înclinațiile specifice colectivului de regizori. Nu întîmplător Teatrul de Comedie, Teatrul pentru Tineret și Copii și Teatrul Regional București s-au manifestat mai viu pe linia afirmării unui program mai clar și mai bine susținut : aceste teatre au fost organizate sau reorganizate pe principii noi, în raport nemijlocit cu o serie de obiective concrete de lucru, și ele n-au avut de moștenit o tradiție artistică și organizatorică perimată. Repet deci : alcătuirea de multe ori întîmplătoare și haotică a unei trupe poate să devină o frînă în calea intențiilor creatoare și a programului artistic elaborat de conducerea unui teatru, și atunci, oricît de frumos și de bine armonizat va fi acest program, realizarea lui devine extrem de dificilă. Cred că momentul actual cere forme organizatorice, mai bine zis un sistem complex de măsuri de organizare care, fără să favorizeze fluctuația lipsită de sens a actorilor dintr-un teatru în altul, fără să alimenteze proasta tradiție a boemiei nomade, să dea totuși posibilitatea și actorilor și conducerilor teatrelor să se întîlnească pe drumuri de creație comune, în funcție de afinitățile lor firești. Măsurile de care vorbesc nu sînt simple. Dar cred că ele vor constitui unul dintre obiectele de studiu ale consiliului teatrelor. Nu este vorba doar să înfrîngem inerția unor forme organizatorice rigide; coeziunea unei trupe se realizează numai pe baza unor afinități reciproce între actori și regizori și prin armonizarea deplină a acestor afinități cu principiile de conducere din teatru. Or, tocmai despre aceste afinități mai greu de definit și care nu se consolidează dintr-odată pomenim prea rar.

Pentru realizarea în teatru a unui program artistic real mai este necesară o a treia condiție — în afară de posibilitatea de a regrupa din mers trupa și de obligația de a folosi cît mai bine forțele ei —, și anume aceea de a asigura creșterea continuă a calificării actorilor. O să dau cîteva exemple tot din activitatea teatrului nostru, pe care-l cunosc mai bine și în care s-au încercat cîteva modalități noi de antrenament al actorilor. Am introdus în programul nostru de activitate ore de mișcare scenică sub conducerea tovarășei Paula Sybill, cursuri prin care actorii au posibilitatea să-și perfecționeze pregătirea fizică și să-și dezvolte simțul plastic. Sperăm ca aceste ore să devină, cu ajutorul conducerii, un fapt obișnuit în viața teatrului, ceea ce ne va permite să dispunem oricînd de o trupă antrenată, din ce în ce mai bine pregătită pentru cele mai noi și mai dificile sarcini scenice. În această ordine de preocupări, cred că s-ar putea iniția și ore de dicție și de vocalize, ca factor permanent în programul zilnic sau săptămînal de lucru.

Spuneam mai sus că trăim un moment în care unele teatre încearcă și izbutesc, într-o măsură mai mare sau mai mică, să se „profileze", să-și găsească o personalitate proprie. Fenomenul ni se pare foarte însemnat și cred că se cuvine să ne oprim ceva mai mult asupra lui în discuția despre perspectivele stagiunii. Este foarte bine că presa a început să sesizeze procesul de care vorbeam, sprijinind teatrele care caută să-și cristalizeze un mod propriu de activitate artistică. Tocmai în funcție de aceste preocupări, principiul contemporaneității, de pildă, a încetat să mai fie o teză abstractă, o figură de stil retorică, o vorbă aruncată în ședințe, devenind preocuparea personalizată a unor oameni de teatru și a unor grupuri de creatori. De aceea, cea mai importantă dintre cerințele stagiunii care începe este aceea de a dezvolta și a consolida în munca de creație tot ceea ce s-a cucerit nou, cu adevărat original și viu. Cîteva modalități de a duce mai departe realizările stagiunilor trecute pot fi semnalate chiar acum.

În această perioadă interesantă și activă de viață teatrală mișcarea pentru spectacole bune și foarte bune trebuie să devină mai intensă în toată țara. Creațiile de valoare din București trebuie, cred eu, sistematic prezentate publicului din regiuni, spectatorii din capitală trebuie să cunoască cele mai interesante realizări ale teatrelor din regiuni. Această mișcare nu numai că va contribui la popularizarea creațiilor de valoare, dar va obliga pe fiecare om de teatru să opteze, să-și precizeze atitudinea, tocmai pentru că îl va confrunta constant cu multe opinii și multe atitudini.

Cred, de asemeni, că ar fi necesară și o lărgire a frontului dramaturgilor. Teatrele ar trebui să atragă spre scenă pe reporterii care au o mare experiență în cunoașterea faptului viu (de pildă, pe Eugen Mandric), pe poeții de valoare — și există o pleiadă de poeți romîni care, îmi închipui, ar putea să devină autori dramatici dintre cei mai interesanți (ca să dau un singur exemplu — Nina Cassian) — și pe tinerii prozatori care s-au remarcat în ultimii ani (T. Mazilu, N. Velea, N. Țic, D. R. Popescu, care a și scris cîteva piese într-un act, ș.a.m.d.). Poate că ar trebui încercată chiar modalitatea creării piesei în teatru sau foarte aproape de teatru. Și poate că ar fi util să căutăm și alte drumuri; în această muncă de descoperire a noilor dramaturgi și, aș zice, de lărgire a înseși noțiunii de autor dramatic, inițiativa trebuie să pornească din ambele părți. De aceea și teatrele ar trebui să fie mai pregătite pentru întîmpinarea noului. Poate că ar fi folositor ca actorii și regizorii să se documenteze pe teren o dată cu autorul. În general, teatrele ar trebui să apară mai des pe marile șantiere și în centrele muncitorești puternice. Aș dori foarte mult să merg — poate în cadrul unui turneu, dacă altfel nu se poate — acolo unde pro-

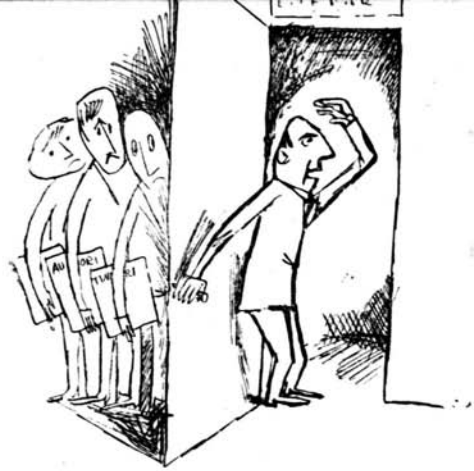

— Nu se vede nici un autor !...

blemele actualității se concentrează și se exprimă la cea mai înaltă tensiune, acolo unde se duce efectiv munca de construire a socialismului pe pozițiile cele mai înaintate. Cred că nu s-au găsit încă în teatrele noastre formele eficiente și vii de contacte și schimburi de idei între creatori și acei oameni — muncitori, tehnicieni, ingineri — care înalță noile orașe și noile complexe industriale. Noi simțim publicul nou în sala de spectacol, ne dăm seama că tot ce realizăm mai interesant și mai expresiv este imediat încurajat de un public cu gustul din ce în ce mai selectiv, din ce în ce mai îndepărtat de sentimentalismul mic-burghez, dar, dacă ne limităm la atît, riscăm să rămînem în urma vieții. Ar trebui să creăm posibilități de a cunoaște concret, direct, tot ce se întîmplă mai interesant în țară ; ar trebui să nu fim niciodată turiști plecați în turneu prin propria țară, ar trebui să înfrîngem pentru totdeauna această concepție turistică despre legăturile cu viața.

Pe linia acestor strădanii de a cunoaște noul și de a ține pasul cu el, cred că și formele de spectacol pot fi mult lărgite. Ar fi interesant să descoperim și alte modalități dramaturgice decît cele obișnuite. De pildă, eu aș încerca un spectacol cu piesele într-un act de Osvaldo Dragun pe care le-a publicat într-unul din numerele trecute revista „Secolul 20". Aș alege patru actori, aș selecta versuri din Neruda și Guillen, care să fie recitate între momentele jucate, aș căuta melodii populare sud-americane, pe care cei patru actori să le interpreteze în mici intermezzo-uri cîntate, aș întregi acest program despre America latină cu fragmente de proză și de comentariu politic și aș urca acest mic spectacol ambulant și foarte actual pe platforma unui camion. Totul numai cu patru actori.

Unele dintre piesele publicate de Casa centrală de creație, refăcute, prelucrate în funcție de exigențe mai înalte, ar putea să slujească drept bază pentru niște spectacole vii, operative, alcătuite din mai multe piese într-un act ; aceste texte conțin uneori anume observații care pot stimula fantezia regizorală tocmai pentru că o pun în contact cu faptele de viață. Dacă vrem să întărim legătura dintre teatru și public, dacă vrem să cucerim publicul pentru un teatru nou și îndrăzneț, dacă vrem să-i dăm acestuia cît mai multă vigoare, sîntem obligați să căutăm forme cît mai variate de spectacol, începînd de la lectura artistică, pe care, nu se știe de ce, teatrele nu o practică de loc, și mergînd pînă la improvizație. Teatrul modern nu poate să fie în accepția noastră decît un teatru agitatoric, mobil, orientat hotărît spre actualitate, prompt în reacția față de faptul viu contemporan.

D. Esrig

Teatrul Național „I. L. Caragiale"

„FEBRE" DE HORIA LOVINESCU

Marcela Rusu (Neli) și Septimiu Sever (Toma)

Fotografia : ION MICLEA

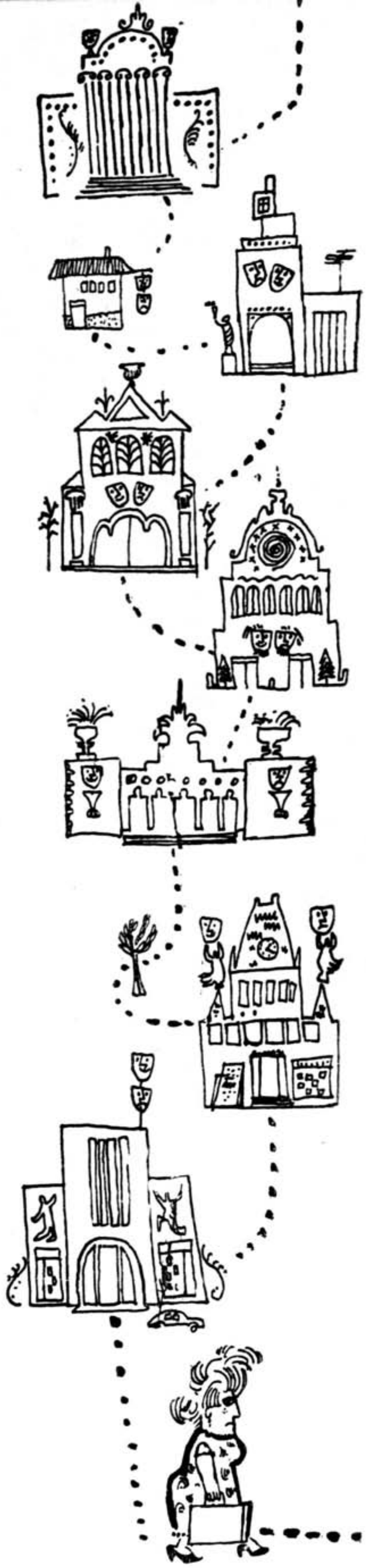

FOTOLIUL Nr. 14

SPOVEDANIA UNEI ACTRIŢE

Vara e anotimpul cînd se pleacă la mare, la munte, se organizează turnee, e anotimpul cînd se coc grînele şi unii actori trec de la un teatru la altul. Aşadar, în toiul verii, am întîlnit-o pe actriţa X pregătindu-şi bagajele. E o actriţă talentată. Multilaterală. Are un singur cusur: îi place să călătorească.

— Ştii — îmi spune — trec la Brăila. Nu mai pot să stau la Constanţa, mă ratez dacă rămîn acolo.

— Nu te înţeleg. Văd că ţi se dau roluri importante, joci, ai succes...

— Fleacuri, pur şi simplu fleacuri! Nu există în teatrul ăsta un regizor care să mă înţeleagă, să-şi dea seama ce posibilităţi am, să pună nişte spectacole pentru mine.

— Atunci de ce te-ai mutat la Constanţa? Că parcă jucai înainte la Petroşeni.

— Păi dacă m-au rugat! Vai, ce mult m-au rugat! A insistat şi sfatul. Ce era să fac? Mi-au dat apartament în centru.

— Aha, la Petroșeni n-aveai casă ?

— Ba da, și încă ce casă ! O frumusețe. S-au purtat frumos, n-am ce zice, dar era și normal, nu ? O actriță ca mine nu găsești pe toate drumurile. Ce ziceam ? A ! Ei bine, nu mai era trai acolo. Închipuie-ți, Ioneasca umplea tot teatrul că nu sînt destul de tînără ca s-o joc pe Desdemona. Și tot ea a luat primă la fiecare trimestru.

— N-am știut că s-a jucat Othello *la Petroșeni.*

— Ce să se joace ? Nici gînd. Îți spun numai așa, ca să-ți dai seama pînă unde poate să meargă. La Botoșani, tot așa, n-am putut să mă acomodez. Nu-i vorbă, că acolo am ajuns pe la jumătatea stagiunii, toate rolurile principale erau deja distribuite. Ce să fac, dacă mă certasem cu directorul de la Brașov ? Mai bine rămîneam de la început la Bacău.

— Și de ce n-ai rămas ?

— Trebuie să mă înțelegi. Pe atunci era un fund de țară. Cine putea să prevadă c-are să se dezvolte așa regiunea asta în numai cîțiva ani ?

— Pentru ce te-ai dus, totuși, acolo ?

— Ca să scap de Ploiești. Nu știi ce tararam a fost, acum e chestie veche, n-are rost să ți-o mai înșir. Și cînd te gîndești că mi-au promis marea cu sarea ca să vin de la Iași. De fapt, la Iași n-aveam ce căuta, acolo era Elena Cioleanu, de zece-cincisprezece ani în teatru, era normal s-o facă pe ea emerită *înaintea mea.*

— Ei, vezi ! Dacă te fixai într-un teatru aveai și tu acum zece-cincisprezece ani vechime, te făcea poate și emerită...

— Așa n-am eu noroc în viață. Acum, însă, s-a terminat. Mă stabilesc o dată pentru totdeauna.

— La Brăila ?

— Nu, dragă, asta e doar așa, o soluție provizorie. La anul mă transfer la Timișoara.

— Și acolo, cum spuneai, te stabilești o dată pentru totdeauna ?

— Absolut precis. Numai dacă nu se eliberează în doi-trei ani un post la Craiova. Aud că e vorba s-o pensioneze pe una. Și ăsta a fost visul meu cel vechi : să joc la Craiova. Ce vrei, e Teatru Național, cu tradiție... Dar ce te uiți așa ? O faceți toți pe moraliștii ! Parcă numai eu alerg din teatru în teatru ? Pînă și mulți dintre ăștia tinerii, chiar ieșiți de pe băncile școlii...

— Știu, sînt și tineri. Asta e cel mai regretabil. Ascultă, dacă ar fi după mine, te-aș face profesoară la Institut. Să-ți povestești viața în fața fiecărei promoții. Numai atît.

— Mai și rîzi. Să-ți fie rușine !

Și mi-a întors spatele, revoltată.

Arlechin

PREMIERE

Teatrul „C. I. Nottara"

„ZIUA DE NAȘTERE A TEREZEI" DE G. MDIVANI

Marga Butuc-Barbu (Amanda) și Geo Maican (Appolonio Selviro)

Scenă din spectacol

„STEAUA POLARĂ" DE SERGIU FĂRCĂŞAN

Ion Dichiseanu (Mocanu), Jules Cazaban (Bălăceanu) şi C. Brezeanu (Athanasescu)

PREMIERE

„BUCĂTĂREASA" DE A. SOFRONOV

Rodica Sanda Ţuţuianu (Pavlina Hutornaia) şi Cristea Avram (Stepan Kazaneţ)

Să scurtăm „distanțele"

Mă pregătesc astăzi, după un an de absență, să pun din nou în scenă cîteva spectacole. În mod firesc, îmi pun întrebarea : oare anul care s-a scurs rămîne pentru mine pur și simplu doar ca o absență de pe scenă sau, dimpotrivă, experiența și contactul cu filmul au adăugat ceva bagajului meu de cunoștințe, „armamentului" meu regizoral ?

Acum un an mă pregăteam cu mult entuziasm și curiozitate — dar și cu oarecare sfială — pentru prima mea realizare cinematografică. Știam că platoul de filmare respinge, după unii — mai ales în munca cu actorul — experiența scenei. Filmului nu-i convine teatralitatea, chiar luată în înțelesul cel mai bun al cuvîntului — ca modalitate specifică de expresie artistică teatrală. De aceea, grija mea permanentă a fost de a evita — și cred că am reușit — obișnuitul plan general (prin care regizorul de teatru își organizează spectacolele), îmbinînd viziunea de ansamblu cu planurile apropiate. Această familiarizare cu planuri apropiate m-a dus nemijlocit în mijlocul interpreților, mi-a creat o dimensiune nouă în colaborarea cu ei. Și iată că, într-adevăr, experiența cinematografică mi-a priit, sau cel puțin așa cred.

Dacă practica muncii scenice cu actorul — în ciuda teoriilor — mi-a slujit mult în film, recenta experiență cinematografică mi-a întărit convingerea că substanța, elementul de bază în activitatea mea de regizor în teatru se poate exprima numai prin formarea și utilizarea actorilor interpreți, celelalte artificii și experimente ale scenei căpătînd o valoare subsidiară.

M-am deprins, pe platou, cu cîteva lucruri bune, pe care mi-ar plăcea să le transform în obiceiuri și pe scenă. E vorba, înainte de orice, de îmbogățirea și activizarea regizorului în munca cu actorul. Trebuie să recunosc că munca regizorului de teatru e îndeobște, pentru mulți dintre noi, pe trei sferturi „sedentară". La început repetițiile se desfășoară... la masă, iar cînd trec pe scenă regizorul ia un loc mai mult sau mai puțin comod într-un fotoliu din sală. E adevărat, din cînd în cînd, nemulțumit de cîte o mișcare a actorilor, se mai ridică și se urcă pe scenă, spre „a arăta", spre „a corecta", spre a-i integra mai bine pe interpreți în ansamblu..., dar atît, sau aproape numai atît.

Incontestabil, există și în această ipostază un mare consum de energie din partea regizorului, dar e o energie mai mult cerebrală. Regizorul „trăiește" concomitent cu actorul o mică parte din rol și, mai mult, îi observă și supraveghează obiectiv rezultatele muncii de întruchipare.

În film, regizorul nu se poate mulțumi cu atît. Acolo e obligat să fie mereu lîngă actor, să se înscrie în spațiul de joc al acestuia, să-și însușească aproape permanent „unghiul lui subiectiv". Însuși locul de îndrumare și control al regizorului cinematografic e în inima platoului, în imediata apropiere fizică de interpret. De aceea, mult mai mult și mult mai des decît în teatru, regizorul „interpretează" și „trăiește" cu fiecare actor în parte, se cheltuiește integral.

Munca pe platou mi-a adus în minte o discuție purtată în urmă cu doi ani cu Grigori Ciuhrai, la „Mosfilm", cu privire la calitățile unui bun regizor. Răspunsul lui Ciuhrai m-a derutat ; el mi-a spus, aparent în glumă, dar nu fără seriozitate : „Sănătate, rezistență fizică, de asta are nevoie întîi și întîi un regizor". Așa și este. Se cere în film o omniprezență în procesul de creație artistică, în toată complexitatea lui, pe care numai o susținută putere de muncă și o participare activă o pot asigura. Și, așa cum spuneam, o prezență mai ales alături de actor, lîngă el, în imediatul lui cîmp de acțiune. Nu te poți mulțumi a-i cere, a-i arăta, a-l corecta, trebuie să „retrăiești" o dată cu el fiecare moment al rolului (dacă teatrul lasă în acest sens „mînă liberă" regizorului, filmul obligă). Oare regizorul e chemat numai să gîndească, să imagineze, să prefigureze acțiunea dramatică a textului, fie el piesă sau scenariu? N-ar fi bine, poate, în condițiile avîntate ale spectacolului contemporan, să-l parcurgem mai susținut decît pînă acum, prin propria noastră participare intelectuală și afectivă?

Părăsirea mai frecventă a fotoliului din sală nu poate fi, după părerea mea, decît utilă regizorului de teatru. Observarea scenei din sală în timpul repetițiilor e desigur strict necesară pentru concepția generală a spectacolului, pentru obținerea unei viziuni complete a imaginii scenice. Dar în ceea ce privește mult vînturata teorie a muncii cu actorul, îndrumarea din fotoliu mi se pare acum insuficientă. Regizorul nu poate fi numai un spectator — fie el un „spectator profesionist“ și avertizat — oricît de mult ar varia unghiul lui de observație, mutîndu-se din rîndul întîi în fundul sălii sau la balcon (vorbind cinematografic, planurile rămîn tot generale). Pentru a obține noi sporuri de expresivitate pentru interpret, regizorul e chemat pe scenă, deci trebuie să cunoască, să-și asimileze și să aplice în țesătura spectacolului planurile apropiate. Această sugestie mi-a fost imprimată și de spectacolul *Aristocrații* al lui Ohlopkov, care, în anumite momente-cheie, cu mijloace specific teatrale, sugerează prim-planul cinematografic, și anume prin golirea ostentativă și convențională a scenei pentru a releva o anume replică sau un gînd al unui personaj.

Într-un anumit fel, regizorul repetă munca sculptorului: modelează personaje, dă viață unor figuri umane; or, se știe cît de judicios își împarte sculptorul munca pe materialul plastic, cu „luările de distanță“, cînd își contemplă de la cîțiva pași rezultatul de ansamblu. Același lucru, socotesc, trebuie să-l facă și regizorul, bineînțeles în felul lui. Așa cum sculptorul simte tot timpul în nări umezeala lutului cu care lucrează și așa cum distinge treptat bătăile de inimă ale statuii pe care o însuflețește, tot așa regizorul trebuie să simtă, din imediata apropiere, bătăile de inimă ale actorului-personaj, trezirea lui la viață.

De multe ori se iscă controverse între regizor și actori pentru o mișcare, pentru un gest, pentru o intonație a actorului. Acesta din urmă nu simte totdeauna organic indicațiile, ba le consideră uneori nefirești, improprii personajului sau situației date. Dacă regizorul are de partea sa argumentul viziunii generale, fundamentale, actorul invocă, în schimb, trăirea particulară, subiectivă. O verificare din partea regizorului a argumentului actoricesc poate folosi mult mai mult decît încăpățînarea, intransigența „a priori“. În privința aceasta, trebuie să recunosc că noi ne situăm adesea pe poziții de suficiență, de deținători ai unor adevăruri scenice absolute. Dar, dacă e așa, atunci unde e colaborarea cu actorul, lucrul cu el, „cointeresarea“? Numai în indicații, în jalonări ireversibile? Comunicarea cu actorul, în procesul de elaborare a spectacolului, trebuie să fie reciprocă, prin verificarea practică a regizorului-actor.

Filmul m-a învățat că e bine să scurtez distanțele față de actor, că și în teatru e necesar „să mă întrebuințez“, să desfășor același volum de activitate ca și pe platou, și în primul rînd să fiu mai aproape de interpret. A trăi personajul împreună cu actorul, a simți scena și a măsura spațiul de joc împreună cu el, avînd mereu în vedere atît unghiul meu — de organizator al întregului — cît și unghiul lui — subiectiv, parțial —, din această apropiere ar putea să rezulte, cred eu, o mai mare adîncire a textului și a expresiei sale scenice. Poate că nu tot ceea ce am spus are darul convingerii. Nici nu am asemenea pretenție. Cred însă că există în aceste gînduri un sîmbure fertil de dezvoltat pe linia unei activizări accentuate a regizorului spre condiția unui regizor-actor, condiție pe care am cam părăsit-o în ultima vreme, spre regretul multor interpreți.

Ținem cu toții minte și vom fi încă multă vreme sub impresia spectacolului *Poveste din Irkutsk* al lui Ohlopkov. Mă gîndesc, bunăoară, la senzația extraordinară pe care mi-a lăsat evoluția lui Viktor în sală, pe „puntea de flori“: personajul a căpătat dintr-o dată proporții statuare. Contactul imediat cu actorul, cu fața lui, cu plastica lui — fără bariera rampei — e covîrșitor. Mă gîndesc că experiența aceasta, trăită într-o seară ca spectator, se poate reface pentru mine la fiecare repetiție. La fiecare repetiție, apropierea imediată de actor m-a stimulat spre crearea împreună cu el a unor personaje statuare. Nu știu dacă toate piesele și toate rolurile cer lucrul acesta. Poate că nu, dar mie asemenea piese și asemenea personaje îmi plac.

În felul acesta voi căuta să revalorific, în activitatea mea concretă, conceptul de „muncă cu actorul“. Practica îmi va confirma sau infirma ipotezele. Asupra lor îmi rezerv însă dreptul de a reveni după aplicarea concretă.

Horea Popescu

MAREA BUCURIE DE A JUCA

O trăsătură caracteristică a actorului contemporan, a actorului de tip nou, este aceea că, parcurgînd în timp drumul de la instinct la rațiune, el încetează să apară în fața publicului numai ca un intermediar — oricît de virtuos — al operei dramatice; el încetează să înfățișeze numai situații, caractere, sentimente; scopul său nu mai este doar acela de a amuza sau emoționa. El este chemat, în plus, să înfățișeze *idei*, să dea viață ideilor în spectacol și să le transmită. Actorul devine, astfel, un mesager al celor mai înaintate idei ale contemporaneității, un militant activ pe tărîm social și cultural, fapt care ridică arta actorului — în cadrul realismului socialist — pe o treaptă calitativ nouă, superioară.

Dar, pentru ca oamenii să te înțeleagă și să te urmeze, trebuie tu însuți să înțelegi ceea ce vrei ca ei să înțeleagă. Astăzi, în sala de spectacol se află sute de oameni deștepți, însetați de cultură, dornici să pătrundă în miezul celor mai arzătoare probleme ale contemporaneității, care nu se mulțumesc numai cu coaja, oricît de strălucitoare ar fi (în aparență). Unui public cu un nivel intelectual ridicat trebuie să i te adresezi ca actor, ca artist, de la un nivel intelectual ridicat. De aceea, actorul epocii noastre, oricît de talentat ar fi, nu poate face față cerințelor spectatorului contemporan și devine anacronic atîta vreme cît talentul său nu este dublat de cultură și de gîndire științifică. Este pe cale de dispariție tipul actorului (indiferent de vîrstă și categorie de salarizare) care își mai închipuie că arta actorului este o meserie comodă ce trebuie să te preocupe numai cît ești în incinta teatrului, dar pe care trebuie s-o practici de obicei în afară. Cea mai mare parte dintre aceștia sînt și vor rămîne în continuare profund revoltați că nu joacă roluri principale și, dacă îi întrebi ce vor să joace, nu știu să-ți răspundă, iar după un efort de memorie izbutesc să pronunțe două-trei titluri de piese, printre care desigur și *Hamlet* (pentru că aici eroul principal vorbește cel mai mult!) Cît despre piesă, deși au început-o de cîteva ori, nu au izbutit să o citească pînă la capăt, dar au văzut-o la cinematograf!

Aș fi curios să știu cu ce se ocupa acest actor pe pămînt, în timp ce, în cosmos, colonelul Pavel Popovici își făcea ora de limba engleză.

* * *

Se vorbește deseori de necesitatea — pentru artist — de a cunoaște și observa viața, iar toată lumea se declară de acord cu acest principiu. Uneori, cîte un colectiv de actori, scenografi și regizori aparținînd unui teatru care practică metode de lucru oarecum științifice se deplasează pe un șantier sau într-o gospodărie colectivă (asta în funcție de mediul în care se desfășoară acțiunea piesei — și numai în funcție de asta), stă acolo cîteva ore sau chiar cîteva zile și apoi se întoarce în teatru, încîntat de această acțiune care, desigur, va fi popularizată în fel și chip, cu convingerea că a cunoscut și observat viața, realitatea.

Dar de la aceste impresii de excursionist care se pot solda cu amintiri trainice și chiar cu clișee reușite ale actriței X, zîmbind fotogenic în compania unei mulgătoare fruntașe, și pînă la adevărata cunoaștere și observare a vieții este o cale care poate fi măsurată în distanțe astrale. Acest proces este un proces zilnic, care pretinde artistului o mare receptivitate față de tot ceea ce îl înconjoară. Numai astfel el va putea sesiza întreaga complexitate a vieții, pînă la cele mai ascunse amănunte, aparent neînsemnate, dar care îi pot dezvălui semnificații profunde și esențiale în detectarea poeziei și măreției faptului cotidian. Numai astfel, observînd viața și oamenii, actorul se va îmbogăți cu o serie întreagă de elemente de viață, care, prelucrate la rîndul lor în mod creator, îi vor da posibilitatea dezabstractizării artei actoricești (abstractizare manifestată îndeosebi fie prin platitudine, fie prin șabloane interpretative), și va înțelege că nu este neapărat necesar să-și ducă mîna la frunte pentru a arăta că este concentrat, să pufăie dintr-o țigară pentru a demonstra că e nervos, sau să poarte ochelari pentru a ne convinge că este un intelectual.

***

Am văzut mulți actori entuziasmați în fața noilor construcții arhitectonice care s-au ridicat și se ridică în întreaga țară. O foarte mare parte dintre oamenii de teatru locuiesc în aceste clădiri zvelte, luminoase, colorate. Vizitîndu-l pe unul dintre aceștia, am rămas surprins cînd am întîlnit cu privirea, pe pereții noii sale locuințe, vechile tablouri de gang, reprezentînd cochete florărese sau naturi moarte cu pepeni verzi, am rămas surprins cînd mi-a vorbit entuziasmat despre filmul „Carmen de la Ronda“ și cînd, însfîrșit, la plecare, mi-a sugerat o piesă care, după părerea sa, ar face un succes formidabil, *Cele două orfeline*, dacă, bineînțeles, regizorul ar trata-o „mai contemporan“.

Acestui actor, cu o posibilitate de percepție a frumosului rămasă în urmă, îi va veni desigur greu să se exprime la nivelul de percepție al omului contemporan, căruia el este obligat să i se adreseze. În arta sa se va strecura ceva din zîmbetul fals al florăresei de gang, care-i atîrnă zilnic deasupra capului.

* * *

Este evident că, în raport direct cu realitatea, teatrul, dramaturgia au evoluat pe linia îmbogățirii conținutului tematic, pe linia înfățișării unor oameni noi, a unor noi raporturi între ei, a unor noi conflicte, deschizîndu-se perspective noi de dezvoltare noțiunilor de tragic și comic, atît în viață cît și în artă. A apărut, astfel, noțiunea optimismului în tragedie, romanțiozitatea edulcorată a cedat locul unui romantism de tip nou, unui romantism revoluționar, avîntat, bărbătesc, lirismul sentimentalist mic-burghez a cedat locul, prin desuetudine și inconsistență, unui lirism autentic. Apariția unor oameni noi a dus la apariția unor noi eroi care, prin complexitatea lor, au dărîmat vechile „emplois“-uri: amorez, ingenuă, cochetă, tată nobil etc., statornicite în 1812 de Comedia Franceză.

În dorința de a înfățișa realitatea în mod dinamic, dramaturgul, influențat și de dinamismul imaginii cinematografice, a făcut ca acțiunea să treacă cu repeziciune de la un plan la altul, de la un loc de acțiune la altul, din prezent în trecut și chiar în viitor, făcîndu-l pe erou să treacă în mod direct de la un sentiment la altul sau să treacă de la personajul propriu-zis la un comentator lucid al evenimentelor, care se adresează direct spectatorului. În teatrul brechtian, de exemplu, din necesitatea înfățișării cît mai pregnante și mai expresive a ideii, personajele vorbesc, se mișcă, cîntă, dansează, fac scene pantomimate.

Toate aceste noi modalități de expresie din dramaturgia contemporană, determinate de conținutul operelor dramatice, au determinat, la rîndul lor, eliminarea încărcăturii și balastului decorativ din scenă, lăsînd întreaga greutate pe actor și pe arta acestuia, căruia decorul laconic, reducerea elementelor de mobilier și recuzită, sau chiar lipsa decorului, îi solicită în permanență creșterea continuă a măiestriei artistice, acesta nemaiputînd să-și ascundă lipsa de măiestrie în spatele spetezelor scaunelor.

Actorul contemporan evoluează, astfel, către actorul complet, capabil să facă față cu succes oricăror condiții de joc.

Actorul contemporan trebuie să fie multilateral înzestrat și să-și cultive cu perseverență o mare mobilitate atît interioară cît și exterioară, să poată trece cu ușurință și rapiditate de la un sentiment la altul, de la maximum de încordare și tensiune dramatică la comedie, fiind, în același timp, dansator, cîntăreț, mim, acrobat. El trebuie să dobîndească o mare precizie în execuție, fără de care nu va putea atinge limitele superioare ale expresivității scenice. Lipsit de măiestria artei sale, care a încetat de mult să se reducă la știința de a „spune frumos“, actorul nu-l va putea convinge pe spectator cu ideile sale și va fi silit să recurgă la efecte exterioare, care nu fac decît să sufoce ideea, înăbușind-o. Ajunge, deci, la o falsă virtuozitate, fie printr-o coloratură excesivă și gratuită a textului, fie printr-o alternanță gratuită de la șoaptă la strigăt, în dramă, sau prin tendința evidențierii, prin alternanță de ritmuri, a poantei, în comedie. Acest așa-zis meșteșug actoricesc este, în esență, o rămășiță a spiritului lăutăresc, a diletantismului în arta actorului. Numai printr-o luptă susținută împotriva diletantismului se poate ajunge la adevărata măiestrie artistică.

Teatrul naturalist, în tendința sa de a fotografia realitatea, cerînd actorului să se comporte întocmai ca pe stradă, a făcut să pătrundă pe scenă gestul inexpresiv, bîlbîit, după cum academismul a cultivat poza, grandilocvența, manierismul, teatralismul (vizibile și astăzi la unii actori tineri ai Teatrului „C. I. Nottara"), iar teatrul de cameră, psihologismul, tonul minor, vătuit, intimist, lipsit de stridențe, dar și de vigoare. Toate acestea au ținut în loc dezvoltarea multilaterală a artei actoricești.

Pe de altă parte, lipsa de antrenament și condiție fizică, ca și lipsa de preocupare pentru dezvoltarea armonioasă din punct de vedere fizic a actorului fac ca o bună parte dintre aceștia să fie greoi, lipsiți de suplețe și agilitate, să li se întretaie respirația, să gîfîie, să facă eforturi disperate în interpretare, eforturi vizibile spectatorului și care stîrnesc compătimirea acestuia, scoțîndu-l din sfera artei. Să ne amintim de regretatul Marcello Moretti, care, la vîrsta sa, făcea o demonstrație de virtuozitate acrobatică cu o mare dezinvoltură, peste care se simțea — ca, de altfel, la întreg ansamblul de la Piccolo Teatro — *marea bucurie de a juca,* fapt care dădea vervă și strălucire spectacolului, contaminîndu-l cu această bucurie pe spectator.

„Lucrul pe care actorul trebuie să-l voiască din tot sufletul este pur și simplu *să voiască să joace*. Principiul acesta ar trebui să fie tot atît de important și de categoric ca și «foc» în armată: cortina s-a ridicat. Du-te și joacă!" (M. **Redgrave**).

Actorul-vedetă, „steaua" proclamată de teatrul secolului al XIX-lea, a dispărut. Spectacolul format dintr-un actor și un număr variabil de replicanți a fost înlocuit de spectacolul omogen, rod al unui colectiv de interpreți, fiecare avînd un rol și un loc bine determinate în arhitectura spectacolului.

Acest nou tip de spectacol a impus regizorului utilizarea unor actori valoroși în roluri de mai mică întindere, dar importante în economia piesei, a obligat, în sfîrșit, la omogenizarea interpretării actoricești în cadrul spectacolului.

Datorită faptului că unele colective teatrale (mai ales în capitală) sînt supranumeroase, iar alte colective (mai ales în regiuni) sînt destul de instabile, cît și datorită prezenței diferitelor personalități regizorale în cadrul aceluiași teatru, sarcina omogenizării interpretative a colectivului actoricesc, în general, a rămas o problemă dificilă și deschisă, regizorul încercînd să ajungă la omogenitate cel puțin în cadrul spectacolului pe care-l montează. Dar, pentru că timpul de montare a unui spectacol este relativ scurt (în orice caz determinat), regizorul nu izbutește să se ocupe îndeaproape de fiecare interpret în parte, el lucrează în special cu actorii care dețin rolurile principale și obține, în cel mai bun caz, omogenizarea colectivului actoricesc din respectivul spectacol prin despersonalizarea și estomparea celorlalți. Aceasta este o metodă, preferabilă, desigur, aceleia în care fiecare actor joacă după capul lui, într-un spectacol făcut după capul nimănui. Așa se nasc o serie de spectacole în care ideea regizorului este clară, unul sau doi actori, buni, iar restul „nu supără". Aceste spectacole pot fi foarte limpezi, corecte (am fi tentați să le spunem chiar bune), dar sînt drepte. matematice, lipsite de strălucire.

Spectacolul contemporan necesită un colectiv actoricesc omogen, în care omogenitatea să fie dobîndită printr-un *limbaj artistic comun,* dar în care personalitatea actorului să nu fie știrbită sau amputată, ci să se manifeste din plin. Spectacolul contemporan necesită, așadar, o echipă de actori virtuoși, în care fiecare să poată fi un solist excepțional, o echipă care să lucreze un timp îndelungat cu același regizor sau cu regizori apropiați ca structură artistică.

Aceasta duce, implicit, la o unitate stilistică a teatrului, determinată, în primul rînd — după cum arăta Liviu Ciulei la ultimul seminar republican al regizorilor de teatru — de unitatea colectivului regizoral. Aceasta duce implicit la determinarea personalității teatrului, la crearea mult discutatului profil al teatrelor noastre.

Valeriu Moisescu

Ion Lucian (Bătrînul Popescu) şi Nicolae Pomoje (Tînărul Popescu)

Teatrul Tineretului ↑

,,O FELIE DE LUNĂ''
DE A. STORIN

PREMIERE

Teatrul Muncitoresc C.F.R.

,,BĂIAT BUN, DAR... CU LIPSURI''
DE NICUŢĂ TĂNASE

Ştefan Bănică (Vasile Fărîmiţă), Sergiu Demetriad (Miron) şi Cornel Vulpe (Dan Gîrjoabă)

despre actorul contemporan

de G. TOVSTONOGOV
Artist al Poporului
conducătorul artistic al Teatrului Mare
de Dramă „Maxim Gorki" din Leningrad

Nici una dintre ideile regiei contemporane nu capătă valoare artistică reală dacă nu se exprimă prin actor. De aceea, problema muncii regizorului cu actorul în procesul de realizare a spectacolului, problema stilului contemporan al jocului actoricesc sînt cele mai însemnate, cele mai temeinice probleme în practica creatoare a teatrului.

K. S. Stanislavski ne-a lăsat legi imuabile ale stilului realist în arta actorului, legi ale existenţei organice a actorului, o metodologie de realizare a adevărului scenic. Dar asta nu înseamnă că pe această bază putem să ne considerăm scutiţi de căutări, că nu mai avem nimic de descoperit, că în faţa noastră nu mai stau nici un fel de probleme.

Un asemenea punct de vedere este profund dăunător, pentru că el transformă legile sistemului într-o dogmă lipsită de viaţă. Marele geniu al teatrului a lăsat o moştenire uriaşă, dar descoperirile lui vor fi scolastică moartă, abstracţie raţională dacă noi, în dorinţa de a căpăta totul într-o formă finită, gata preparată, nu vom transforma această moştenire în propria noastră practică de zi cu zi, dacă nu o vom privi cu ochii vii ai contemporaneităţii.

Timpul trece şi însăşi noţiunea de adevăr în artă nu rămîne neschimbată, statică. Nu poate exista un adevăr universal pentru toate timpurile. Legile formulate de Stanislavski se află într-o necontenită mişcare şi dezvoltare şi ni se cere o uriaşă cheltuire de forţe creatoare, pentru ca de fiecare dată să le descoperim din nou. *Nu este suficient să cunoaştem aceste legi, ci trebuie neapărat să le facem să fie ale noastre, actuale, să încercăm să pătrundem atît de adînc în esenţa lor încît să ne închipuim cum le-ar fi interpretat astăzi însuşi Stanislavski, cum le-ar fi aplicat el în practica actuală**.

Numai aşa sistemul lui va fi de fiecare dată viu, nou, aşa cum a vrut să-l vadă Stanislavski. Asta cerea el de la elevii şi adepţii săi. Sistemul nu trebuie să fie o reţetă de-a gata, ci o armă în acţiune, în practica creatoare cotidiană. În caz contrar, oricît am jura credinţă lui Stanislavski, măreaţa lui descoperire nu va avea nici o valoare reală. Şi aşa s-a făcut destul de mult pe linia dogmatizării învăţăturii lui, destul de mult pentru a ucide respectul faţă de sistem, gustul de a-l descoperi din nou şi de a-i traduce în viaţă legile în teatrul contemporan. O asemenea atitudine discreditează învăţătura lui Stanislavski, duce la nimicirea forţei ei vii, eficiente, şi oferă posibilitatea de a se face tot felul de declaraţii nihiliste.

Teza lui V. I. Lenin despre moştenire — a cărei păstrare înseamnă înainte de toate dezvoltare — trebuie să reprezinte astăzi pentru noi un îndreptar în acţiune. Trebuie ca fiecare regizor să-şi aducă propria contribuţie la dezvoltarea și aplicarea creatoare a sistemului, în practica teatrului contemporan. Repet, nimeni nu poate face asta acum în mod individual. În artă, ca și în știință, perioada descoperirilor individuale a fost înlocuită de cea a dezvăluirii noului numai în urma eforturilor colective ale unui grup de oameni care gîndesc la fel.

---

* Sublinierile aparţin redacţiei.

Este necesar să descoperim pentru noi înșine legile lui Stanislavski în noua lor calitate, în noile lor manifestări ; nu există un mijloc universal de abordare a operei artistice cu ajutorul căruia totul să fie ușor de determinat, după cum nu există nici un mijloc universal de joc contemporan. După părerea mea, există doar anumite elemente care, în etapa actuală a teatrului, hotărăsc dacă arta actorului este contemporană sau nu. Nu am pretenția de a formula în mod teoretic aceste caracteristici ale modului de interpretare contemporan. Ceea ce voi relata mai jos sînt propriile mele observații, care pot fi subiective și pot să nu reflecte toată complexitatea problemei. Nu pot spune că în asimilarea caracteristicilor stilului nou, contemporan, am o metodologie proprie. Mă consider elev al M.H.A.T., deoarece am învățat de la maeștrii lui și utilizez mijloacele lor. Sînt aceleași legi ale sistemului care capătă astăzi o importanță deosebit de mare, *dar desigur întregite* cu propriile mele concepții, cu propria mea practică în munca cu actorul. Eu am descoperit pentru mine cîteva dintre aceste caracteristici noi, probabil că alți regizori vor găsi altele, într-o măsură mai mare, iar eforturile noastre colective vor duce la faptul că pe baza învățăturii lui Stanislavski vom putea descoperi însușirile esențiale ale artei actorului, care să confere spectacolului, în etapa actuală, eficiență și combativitate. Încă o dată voi reaminti că tot ce voi expune va fi foarte relativ ca terminologie. Aceste caracteristici nu au luat naștere în mod întîmplător, ci reprezintă o acțiune a noii concepții despre spectatori, pentru că noul în artă se naște în urma noilor cerințe ale sălii de spectacol. Nou în înțelegerea adevărului este, înainte de toate, noul spectator. Arhaismul, acontemporaneitatea artei noastre pornesc de la neîncrederea față de spectatorul sovietic, față de intelectul lui în plină dezvoltare, față de concepția lui înaintată despre lume, față de noile lui cerințe estetice.

De multe ori ne orientăm după nivelul mediu al sălii de spectacol, în timp ce evenimentele mărețe care au avut loc în viața noastră, descoperirile științei și tehnicii, tot ceea ce a dat omului nostru secolul XX l-au transformat pe spectator, și astăzi oamenii sovietici, care trăiesc în perioada unor minunate realizări și a unor mărețe perspective, cer o zugrăvire mai perfectă, mai precisă, mai subtilă a vieții și a omului. Pe acest spectator îl subapreciem. În loc să adresăm arta noastră spectatorilor înaintați, păstrăm o imagine simplistă a celor care vin la spectacolele noastre.

După părerea mea, calitatea esențială care conferă contemporaneitate artei actorului este intelectul, încordarea minții. Dacă înainte această calitate era o particularitate individuală a talentului unui număr mic de artiști cu adevărat mari, acum ea trebuie să devină elementul principal și determinant în stilul jocului actoricesc al fiecărui interpret. În etapa actuală a dezvoltării teatrului, dintre toate caracteristicile descoperite de Stanislavski, aceasta capătă o importanță deosebit de mare.

În esență, în teatrul contemporan, particularitatea fundamentală a caracterului scenic trebuie să devină stilul deosebit, individual de gîndire, atitudinea eroului față de lume exprimată printr-un mod specific de reflecție. Iată de ce, astăzi, capătă o importanță atît de mare așa-numitele „zone ale tăcerii“ (utilizez terminologia lui A. D. Popov). Actorul poate să nu pronunțe nici un cuvînt pe scenă, dar spectatorul trebuie să simtă fizic fiecare secundă a acestei „zone de tăcere“, să simtă gîndirea activă a actorului, să înțeleagă la ce se gîndește el în acest moment. Fără această capacitate de a gîndi intens pe scenă, arta actorului contemporan nu poate exista.

Unii dramaturgi simt necesitatea unei astfel de construcții a personajului. Nu întîmplător A. Stein, în piesa sa *Oceanul*, într-una din scenele foarte importante pentru evoluția caracterului lui Platonov — scena „kilometrului 8“ — îl aduce pe erou pe scenă, fără să-i dea însă nici o replică, nici un cuvînt. Mulți regizori, lucrînd la acest spectacol, au fost atrași de efectul superficial care poate fi realizat prin demonstrarea imaginii „descompunerii“. Sarcina este însă cu totul alta. Regizorul și actorul trebuie să-și concentreze atenția asupra lui Platonov, care tace. El este personajul principal, și important nu este numai ceea ce se petrece în jurul său, ci mai ales procesul lui lăuntric din acest moment. Important este să se arate cum cele ce se petrec îl fac să înțeleagă *altfel* multe lucruri, să vadă într-un chip *nou* oamenii pe care i-a cunoscut de mult. Platonov trebuie să devină punctul central al acestui tablou, restul fiind în funcție de el. Și numai un artist care știe să gîndească este capabil să rezolve această sarcină. Un asemenea actor este în cinematografie Jean Gabin. În „Marile familii" și în „Strada Preriilor", cu aceeași față și aproape cu același costum, el obține efecte uimitoare. De fiecare dată vedem un om cu totul diferit. În primul caz, este un membru al „marilor familii", care simte și înțelege tragedia eșuării clasei sale. În celălalt caz, este un om din popor, care simte îngrozitoarele contradicții ale lumii burgheze, în care trăiește, tragicul impas moral și etic în care se află azi această lume. Aceste două tipuri, foarte asemănătoare prin caracteristicile lor fizice, în interpretarea lui Jean Gabin, sînt polar diferite, contrastează puternic prin esența lor, și acest contrast apare limpede spectatorilor.

Prin ce mijloace obține artistul aceste efecte?

Înainte de toate, își schimbă modul de gîndire. Acești doi oameni gîndesc într-un chip diferit. Nu despre lucruri diferite — ceea ce se subînțelege — ci gîndesc *într-un fel deosebit*. Și tocmai pentru că simți dorința de a pătrunde taina gîndurilor lor și pentru că te găsești tot timpul în acest proces de percepere, ai o satisfacție estetică.

Stilul contemporan de interpretare actoricească presupune în mod obligatoriu o solicitare maximă a spectatorului la desfășurarea spectacolului, fiindcă îi oferă „hrană" pentru intelect. De îndată ce spectatorul nu are la ce să se gîndească, jocul actorilor devine necontemporan, cu toate că poate fi bun și de calitate din punct de vedere al altor criterii. Dar spectatorul *nu participă* la spectacol, în sensul că gîndirea lui rămîne pasivă.

Spectatorului nu trebuie să i se ofere posibilitatea să ghicească ce va săvîrși actorul, nici măcar cu o secundă înainte. *Trăirea* constă astăzi în crearea unui „mister" actoricesc, pe care spectatorul trebuie să-l descopere într-un anumit moment al spectacolului. Artistul trebuie să-l ducă pe spectator după sine, dirijîndu-i emoțiile.

În acest sens, cel mai contemporan actor a fost N. P. Hmeleov în *Ana Karenina*. Era o scenă în care Karenin-Hmeleov, întîlnind reprezentanții înaltei societăți, îi salută, și anume într-un mod diferențiat, conform rangului. S-ar fi părut că Hmeleov nu săvîrșea nimic pe linia unor manifestări exterioare. El era la fel de politicos și de amabil cu toți. Și totuși, în chip aproape inefabil, el varia aceste strîngeri de mînă astfel încît ne dădeam imediat seama ce situație are omul respectiv în societate, dacă pe scara ierarhică el se găsește mai jos decît Karenin, alături sau mai sus decît el.

Toată forța acestei interpretări consta tocmai în identitatea deplină a expresiei exterioare cu un joc scenic aproape imperceptibil, identitate dublată de fiecare dată de un conținut emotiv nou, prin care artistul sublinia diferența dintre oameni. Ar fi fost elementar, primitiv, dacă unora le-ar fi dat numai două degete, iar în fața altora s-ar fi înclinat. Nu. În cazul etichetei de salon, Hmeleov prezenta în fața spectatorilor un „mister" pe care aceștia nu-l puteau ghici.

Pentru ca jocul actorului să fie contemporan, acesta trebuie să se arate întotdeauna mai înaintat decît spectatorul. În momentul cînd gîndirea spectatorului o ia înaintea gîndirii actorului, arta acestuia din urmă devine învechită. Dacă artistul încetează să mai prezinte în fața spectatorului noi „mistere", creația lui își pierde interesul. Mă refer acum nu la acțiune, nu la ceea ce se întîmplă literalmente cu eroii, ci la acel proces lăuntric, la acea perspectivă de care spectatorul este astăzi mult mai interesat decît de rezultatul final, de faptul în sine.

Din punctul meu de vedere, principalul dușman în jocul actorului este indicarea sentimentelor în locul întruchipării lor autentice. Așa cum la sfîrșitul secolului trecut se formase la Teatrul Mic o anumită metodă de joc actoricesc, caracterizată printr-o manieră declamatorie de interpretare, împotriva căreia s-a ridicat cu toate forțele sale M.H.A.T., așa s-a creat acum o nouă tendință, s-a ivit un nou inamic — artistul „care lucrează à la M.H.A.T.": o manieră de joc în care sentimentele omenești sînt doar indicate. Trebuie spus că mulți au atins pe această linie o anume „măiestrie", în multe teatre se joacă, ca să spun așa, „conform adevărului" și aparent veridic. În ultimii ani, această manieră a devenit o adevărată calamitate. Dacă în epoca apariției și înfloririi M.H.A.T. lozinca lui era lupta împotriva teatralismului, a pseudopatosului, a declamației, cu tot ceea ce aducea cu sine reacțiunea acelor timpuri în teatrul rusesc — după părerea mea, săvîrșind, dacă nu o revoluție, în orice caz o reformă în arta dramatică a timpului —, astăzi așa-numita veridicitate a M.H.A.T. a devenit o frînă în dezvoltarea artei noastre. Nu principiile artistice elaborate de marii maeștri ai scenei și în primul rînd de Stanislavski domnesc de cele mai deseori pe scena noastră, ci imitarea exterioară a manierei M.H.A.T.

Asta mi se pare foarte periculos, deoarece în orice imitație gîndirea vie și adevăratele sentimente lipsesc, fiind înlocuite cu o așa-zisă indicare obținută prin intermediul unor obișnuite mijloace de expresie.

Teza lui Stanislavski — „sentimentul nu poate fi jucat“ — este interpretată în mod practic de mulți ca o absență, o renunțare la emotivitate în general. Astfel, într-o anumită etapă de dezvoltare a teatrului nostru au apărut spectacole foarte veridice ca aspect exterior, dar care îl lăsau pe spectator indiferent ; realizate cu inima rece, ele nu puteau nici să emoționeze și nici să pasioneze.

Astăzi, cînd se vorbește despre discreția sentimentului, unii o consideră ca un atentat la natura emotivă a teatrului, ca o dorință de a alunga de pe scenă simțirea. Este o eroare profundă, fiindcă discreția sentimentelor presupune o uriașă încordare emotivă, care numai ea permite simțămintelor să fie reținute ; pentru a le reține, acestea trebuie în primul rînd să existe. Nu aș vrea însă ca teza cu privire la „discreția“ sentimentelor să ofere o justificare unor actori goi pe dinăuntru ; regizorul și actorul trebuie să obțină o temperatură înaltă a emotivității scenei cu mijloace de expresie minime.

Cînd vorbim despre reținerea sentimentelor trebuie să ne gîndim la modul de expresie și nu la prezența sau absența acestora. Dacă nu înțelegem asta, discuția noastră se va transforma într-o jonglerie stearpă cu termeni teatrali și nu vom ajunge la nici un fel de rezultate practice.

În acest sens și trebuie să discutăm despre laconismul mijloacelor de expresie. Nu știu de ce, acest cuvînt îi sperie pe mulți, deși laconismul este o lege pentru orice artă. Laconism înseamnă minimum de mijloace cu maximum de expresivitate. Laconismul nu este o caracteristică a modernismului. Laconici au fost și A. P. Cehov, și A. S. Pușkin, și L. N. Tolstoi. Dacă vom lua manuscrisele lui Tolstoi sau ale lui Cehov vom vedea că procesul muncii asupra operei consta la acești scriitori în principiul selectării unor minime cantități de mijloace, cu condiția expresivității lor maxime. Rodin spunea că ia o bucată de marmură și înlătură tot ce e de prisos. De prisos ! De ce regizorul și actorul pot să se considere eliberați de obligația de a urma această lege, care a fost și rămîne întotdeauna legea artei adevărate, întrucît ea cere de la omul de artă intransigență față de excesul de mijloace, față de imprecizie, față de prea multe cuvinte ? În jocul actorului, laconism înseamnă reținere, un minimum de mijloace pentru dezvăluirea sentimentelor.

În această lumină capătă o mare importanță o asemenea calitate ca tensiunea situației, dramatismul care nu se manifestă de-a dreptul, fățiș și neîntrerupt, ci numai printr-un anume context.

Spectatorului i se creează senzația că ceea ce se petrece este neînsemnat, obișnuit, și deodată un amănunt, confirmat de desfășurarea scenelor precedente sau viitoare, dezvăluie o uriașă forță de încordare existentă în scena respectivă. Dar, în spectacolele noastre, artiștii ori există „simplu“, conform așa-numitului adevăr, și vorbesc „simplu“, și atunci nimeni nu poate fi învinuit de falsitate, ori joacă necontenit dramatismul. Cînd artistul începe să aibă tot timpul grijă să fie cît mai „dramatic“, neliniștit, ca nu cumva spectatorul să piardă „ceva“, el îl lipsește pe acesta de posibilitatea unei receptivități active, și, drept rezultat, dispare orice interes pentru jocul lui.

Un model de precizie artistică în acest sens este pentru mine I. Tolubeev în *Tragedia optimistă*. În decursul întregii scene a demascării Căpeteniei, Căpetenia-Tolubeev este foarte concentrat și preocupat, deși înțelege că acesta este sfîrșitul. Artistul nu joacă sentimentul fricii în fața morții. Numai cînd este scos din scenă el se întoarce deodată și, cu o voce neomenească, strigă : „Trăiască revoluția !“ În acest strigăt deznădăjduit, artistul exprimă acea teamă animalică a Căpeteniei în fața morții, teamă pe care a trăit-o în tot timpul scenei. Astfel, un singur detaliu luminează retrospectiv întreaga scenă precedentă și dezvăluie uriașa tensiune a sentimentelor încercate în acest timp de actor.

În legătură cu toate aceste elemente caracteristice stilului contemporan de joc actoricesc se ridică din nou, în chip firesc, problema întruchipării — o problemă foarte serioasă, esențială și care are o mare importanță practică. De cele mai multe ori, întruchiparea este concepută într-un mod primitiv, simplist, chiar de către profesionişti. Deseori ea este identificată cu neidentificarea. Vine cineva la spectacol şi spune: „Ştiţi, aseară nu v-am recunoscut".

Mare bucurie pentru actor: n-a fost recunoscut! De fapt, la un bal mascat asta se obţine mai simplu. O astfel de înţelegere izvorăşte dintr-un punct de vedere meschin, cotidian şi nu are nici o legătură cu teatrul. Cînd cel care gîndeşte astfel este spectatorul de rînd, nu-i nici un pericol. Uneori însă aşa gîndesc acei critici şi actori care înlocuiesc caracterul prin caracteristici exterioare. Un bagaj de „culori", plus schimbarea mersului, tot felul de ticuri, bîlbîială — nu despre acest gen de „întruchipare" trebuie să vorbim astăzi.

Întruchiparea este răsplata unei munci uriaşe, încordate, a artistului, în urma căreia întruchiparea se realizează sau nu. De altfel, eu personal nu sînt înclinat să reproşez ceva artistului dacă acest proces nu se realizează pînă la capăt, cu condiţia ca munca asupra caracterului să decurgă organic şi precis. Asta fiindcă întruchiparea ţine de domeniul inspiraţiei, de domeniul unei explozii subconştiente, care trebuie să aibă loc dar poate şi să nu aibă loc — pentru că ea depinde în mare măsură de distanţa dintre individualitatea artistului şi caracterul creat de el, de particularităţile psihofizice ale firii actorului.

Noţiunea de întruchipare este legată de căutările aşa-numitului „sîmbure al rolului". Ce înţelegea Stanislavski prin această noţiune?

„Sîmburele rolului" este acea particularitate care permite actorului să trăiască nu numai situaţiile propuse de autor, ci orice împrejurări de viaţă, în noua lui calitate. Se spune că „sîmburele" rolului lui Tartaglia în *Prinţesa Turandot* era pentru B. Sciukin „fetiţa de 12 ani", şi acest „sîmbure" putea fi descoperit foarte precis în spectacol, în desfăşurarea întregii vieţi scenice a artistului. Acest „sîmbure" a fost căutat de artist foarte mult timp şi datorită lui actorul a reuşit să se manifeste uşor şi liber, în orice împrejurări.

Acesta şi este acel „trouvaille" în creaţia artistului care conferă unicitate personajului şi contribuie la procesul de întruchipare. Cu cît este mai mare distanţa între însuşirile artistului şi rol, cu atît este mai mare acest salt calitativ.

Deseori există o apropiere între caracteristicile individuale ale actorului şi caracter, există şi relaţia justă cu lumea şi s-ar părea că a fost găsit şi caracterul, dar lipseşte ceea ce în pictură constituie ultima trăsătură de penel care învie şi luminează cu o lumină aparte întreaga operă.

Şi dacă artistul se opreşte la etapa „eu în împrejurările propuse" şi nu merge mai departe, reducînd totul la propriul său eu, pentru teatru asta este o nenorocire. Desigur, există şi cazuri excepţionale, dar noi trebuie să găsim legitatea, legile, şi nu excepţii la ele.

Ştim din istoria teatrului că nu toţi marii artişti trăiau procesul întruchipării. În astfel de cazuri, spunem de obicei: cutare are o personalitate atît de puternică, încît pentru el întruchiparea nu este obligatorie. De pildă, ne interesează însăşi personalitatea Verei Komisarjevskaia, deşi aceasta nu a fost o artistă de întruchipare.

Dacă actorul se subordonează primei legi a trăirii, dacă, pornind de la el însuşi, trăieşte just în condiţiile propuse şi săvîrşeşte timp îndelungat fapte care nu-i sînt caracteristice, ci ţin de personaj, şi îşi asimilează aceste fapte, atunci într-o anumită etapă are loc un uriaş salt calitativ şi apare ceva nou, necesar pentru aprofundarea caracterului. Actorul încetează să mai fie el însuşi şi se contopeşte cu chipul creat.

Ce se schimbă în actor? Se schimbă modul de a gîndi, atitudinea faţă de lumea înconjurătoare, ritmul de viaţă al omului.

Aceşti trei factori determină actul întruchipării. Dacă ei lipsesc, nici un fel de caracteristică exterioară nu va salva rolul.

(Sfîrşitul în numărul viitor)

UN NOU LIMBAJ teatral

ÎN LEGĂTURĂ CU SPECTACOLUL „LANTERNA MAGICĂ"

Am fost unul dintre acei pe care spectacolul *Lanterna magică* i-a entuziasmat şi — de ce să nu o recunosc ? — am avut la acest spectacol un sentiment de împlinire, de satisfacţie artistică deosebită.

De la început am fost cucerit de ineditul, de neobişnuitul acestui eveniment. Emoţia s-a amplificat, a crescut pe tot parcursul spectacolului şi am rămas, pînă la căderea cortinei pe final, sub farmecul, sub „magia" lanternei.

În programul de sală, organizatorii şi-au propus să facă biografia lanternei magice şi să arate rolul ei în Pantheonul artelor. Născută acum trei ani (1959), la Praga, din părinţii J. Svoboda, pictor scenograf şi arhitect, A. Radok, regizor, şi Z. Radok, pictor şi chimist, ea este urmaşa fantoscopului lui Robertson (sec. XVIII), a lanternei magice a iezuitului Kircher, a experienţelor lui Leonardo da Vinci şi ale pionierilor cinematografiei, a reuşitelor unor oameni de teatru ca Mayerhold, Burian, Piscator, Ohlopkov, Brecht (integrarea filmului în teatru). Îşi face primii paşi la Bruxelles, unde atrage şi obţine adeziunea entuziastă a zecilor de mii de spectatori.

Lanterna magică este o dezvoltare a mijloacelor tehnice, o închegare într-un moment de artă a experienţelor teatrale din ultimele decenii (proiecţii, decoruri

Imagine din spectacolul „Lanterna magică"

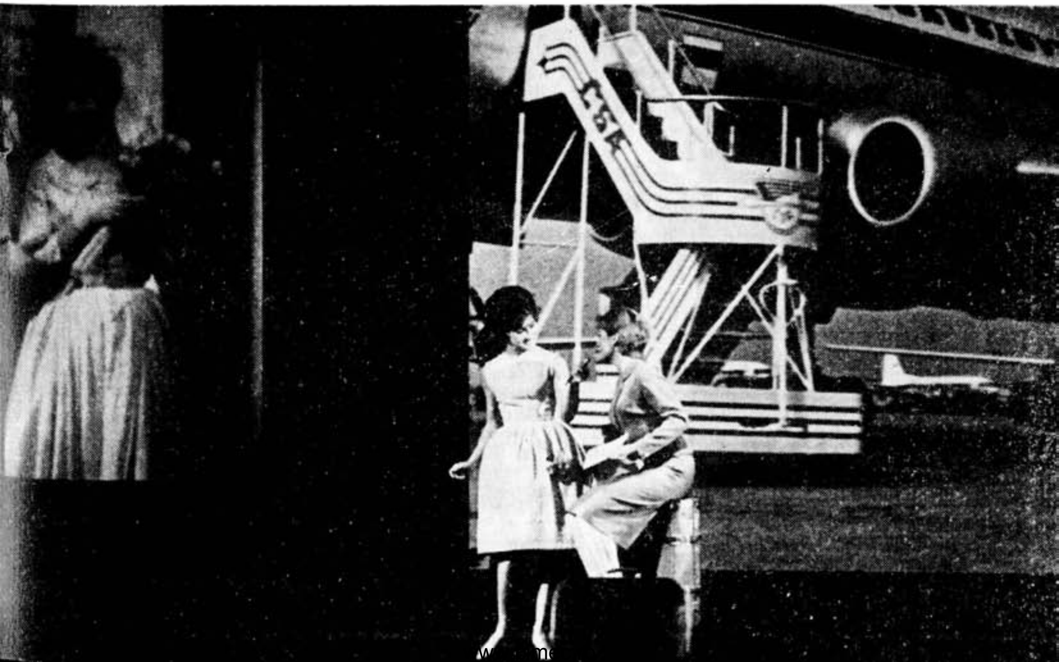

din lumini, scene turnante și culisante); așa cum se afirmă în program: „Din îmbinarea mijloacelor teatrului cu ale filmului, din aparițiile simultane ale actorului în timpuri și locuri diferite s-a tins către realizarea unei calitativ noi modalități artistice. Poliecranul constituie un mijloc sigur de a reflecta concomitent toate dimensiunile vieții interioare, ca și ale acțiunii". Artiștii cehi subordonează toate procedeele tehnice rezultatelor artistice, transmiterii emoțiilor, descoperind totodată noi funcții regizorale.

Realitatea este scotocită, disecată, cercetată sub diverse fețe și multiple planuri. Spectacolul prezentat acum este un început, un prim pas, se limitează la folosirea într-un *spectacol de estradă* a experiențelor, a formulei, născute din noul procedeu. Urmează ca acest alfabet, prezentat cu mult succes la Moscova, Leningrad, Londra, Viena, Varșovia, Berlin, să fie exploatat la maximum. Dovadă: „Povestirile lui Hoffmann" în pregătire în studioul experimental din Praga, care are mari perspective și se bucură de sprijinul cel mai atent.

Aceasta trebuie înțeles și căutat în spectacolul *Lanterna magică*, care nu este titlul unui spectacol, ci *denumirea unei noi modalități artistice*.

Abstracție făcînd de ideile noi, de elementele de surpriză, de „uluială" chiar, cum se exprimă organizatorii spectacolului, colectivul artistic a impresionat prin excepționale calități profesionale. Din punctul de vedere al preciziei, al promptitudinii și al științei spectacolului, *Lanterna magică* se întîlnește cu Berliner Ensemble, cu Piccolo Teatro și cu teatrul lui Ohlopkov. Ceremonialul *Lanternei magice* se desfășoară cu precizia și rigurozitatea celor mai perfecționate laboratoare științifice, toate efectele sînt realizate „printr-o sincronizare pînă la miimi de secundă a relațiilor de mișcare și sunet între scenă și ecran". Există o sincronizare între toate sectoarele, lumini, proiecții (este vorba de cinci aparate care funcționează concomitent), sunet, mișcare, o coeziune între creatori și tehnicieni. *Lanterna magică* folosește un colectiv tehnic de o mare capacitate, de o mare inventivitate, îndrăzneală, fantezie. Regizorul, scenograful, scenaristul merg mînă în mînă cu entuziasmul și știința executanților. Întrebați-i pe regizorii și scenografii noștri la cîte idei și soluții au trebuit să renunțe din cauza lipsei de calificare a unor tehnicieni cu care au lucrat cîndva într-un teatru. În sistemul lor de lucru trebuie descoperit graiul teatrului nou, factura modernă de spectacol. Trebuie descoperite materialele, uneltele pe care ei le pun la dispoziția oricărui creator din teatru pentru a putea exprima cele mai îndrăznețe, cele mai profunde gînduri artistice.

Cehii ne dau un limbaj teatral tentant, variat și divers. Regizorul capătă astfel o armă puternică pentru a trage la ținta intențiilor sale. Dar, ca orice armă, trebuie mînuită cu pricepere și prudență. Cu sistemul „lanternei", gama de expresii se lărgește, se multiplică. Fiecare idee regizorală poate fi subliniată, susținută, dezvoltată pe poliecran. Ceea ce în teatru se poate face foarte greu și numai cu deosebite calități actoricești, devine simplu și la îndemîna regizorului, permițîndu-i să obțină efectele dorite, să-și marcheze intențiile sale prin comentarea jocului cu ajutorul ecranului. Un exemplu din cele mai clasice, chiar didactic prin notorietatea lui: tirada lui Tartuffe în scenă, dublată de adevărata lui față, cea de mincinos, pe poliecran, spectatorii urmărind concomitent cele două aspecte ale personajului.

În teatrul obișnuit, mizanscena, mișcarea scenică dau posibilitatea expunerii pe podeaua scenei a unor raporturi numai între un actor și un grup de actori, mai multe grupuri de actori și ansambluri (coruri), apoi între actori și ansambluri, pe de o parte, și decor sau elemente de decor, pe de altă parte, toate avînd însă aceeași unitate de măsură, același numitor comun, și anume statura omului (1,70 m.). Totul se raportează, deci, la silueta omului, fie el așezat în prim-plan sau în ultimul plan, jos în fosă sau sus, pe cel mai înalt practicabil. Dar și atunci diferențele rămîn destul de relative, de neesențiale. Imposibil de obținut intensitatea de expresie, puterea de subjugare a unui gros-plan sau plan-detaliu de film.

Cît de mult ar putea accentua noul procedeu dramatismul unei scene, bruscarea, diferențierea brutală a proporțiilor, reliefînd esențialul, punînd punctul pe *i*-ul momentului dramatic! S-a încercat în teatru, cu mijloace simple (vezi Yves Montand — proiecții de față pe cortina de tul, spectacolul *Millo director* — umbre pe ecran, sursa de lumină fiind în spate) care au atins din plin țelul propus. Unii vor spune că ajung deci și mijloacele actuale ale teatrului și că o tehnicizare dusă mai departe ar dăuna calității spectacolelor. Dar orice mijloc artistic sau tehnic, folosit judicios, cu talent, nu poate fi decît un argument în plus al demonstrației artistice.

De aceea, închipuiți-vă ce va reieși din confruntarea unui detaliu semnificativ (un gros-plan de ochi, mînă, floare) cu un ansamblu de personaje sau cu un singur actor monologînd, — ori, invers, o multitudine de personaje, dialogînd cu eroii piesei. Nu trebuie uitat că tot timpul imaginile se mișcă, se succed amplificînd acțiunea.

În scenografie ar fi o dezvoltare a căutărilor de pînă acum. Decorul a plecat de la un simplu cadru convențional (templu, grotă, piață, stradă) pentru a ajunge astăzi să fie o ilustrație plastică a trăsăturilor esențiale, filozofice, poetice, umane ale piesei, să se situeze pe o poziție militantă, agitatorică, contribuind din plin la transmiterea către mase a mesajului ideologic. Tocmai de aceea *Lanterna magică* deschide porțile, ferestrele, trapele și podurile cutiei scenice, punîndu-l pe scenograf alături de actori și făcîndu-l să „joace" în piesă. Decorul va deveni o adevărată „partitură plastică", ilustrînd continuu cu subtilitate desfășurarea acțiunii și expunerea ideilor piesei. Se va găsi formula cea mai adecvată, cea mai apropiată exprimării fiecărei intenții regizorale, fiecărui gest actoricesc.

Există precedente în montările noastre. Regretatul Toni Gheorghiu în *Prima intîlnire* folosea ca decor fotografii proiectate pe un număr de ecrane (mereu aceleași ca număr și poziție) fixate cu dibăcie de la începutul spectacolului. Fotografiile se schimbau o dată cu schimbările de decor la fiecare tablou, rămînînd însă neschimbate pe parcursul tabloului. Foarte bine, dar se poate mai mult! Se pot schimba, pe unele momente ale spectacolului, atît proiecțiile cît și forma și numărul ecranelor, scoțînd în evidență și momentele de calm, dîndu-le intensitate și obținînd efectul invers.

Astfel, posibilitățile scenografiei ar fi mult lărgite, de exemplu raportul dintre elementele reale și elementele proiectate pe poliecran ; aducerea unui singur element de decor în scenă, urmată brusc de apariția unui oraș cu mii de case ; multiplicarea unui element sau personaj din scenă ; trecerea în revistă, în timpul scurt al unei scene, a unui număr foarte mare de cadre plastice de joc.

În felul acesta s-a terminat cu obligația de a se limita acțiunea unei scene la un singur loc de joc. Problema schimbărilor, a cortinei dintre tablouri, a mașiniștilor ar dispărea. În atenția contabililor : un astfel de decor nu ar costa aproape nimic. Desigur, exagerez. Nu trebuie trecut de la o extremă la alta, dar posibilitățile oferite de împletirea imaginii pe poliecran cu elementele reale depășesc cu mult pe cele oferite de scenele teatrului obișnuit.

Pe plan scenografic, aș îndrăzni să spun chiar ca expresie de teatru, *Lanterna magică* echivalează în dramaturgie cu căutările unor autori dramatici ca Vs. Vișnevski, Șvarț, Arthur Miller, sau ale unor arhitecți, scenografi ca Akimov, Gropius și alții. Firește că la prima vedere tentația mare o are scenograful, și nu întîmplător creatorul principal al „lanternei" este J. Svoboda, unul dintre cei mai interesanți și inventivi scenografi cehi. *Lanterna magică* duce mai întîi la rezultate și satisfacții vizuale, plastice, fiind prin esență un „Schauspiel", un „spectacol". Ochiul este primul excitat, el transmite emoția creierului. Dar faza aceasta este un început care trebuie și poate fi depășit, imaginea slujind credincios orice idee, orice mizanscenă.

Pentru actor, experiența *Lanternei magice* ar dezvolta, ar cizela calitățile sale inițiale. Studierea pe mai multe fațete a unui rol, disecarea unui monolog, de exemplu, pe două sau trei planuri (jucînd fiecare), de la gros-plan la mișcarea întregului trup, ar avea o atracție deosebită pentru orice actor.

Imaginați-vă un dialog cu propriul personaj sau dublarea, triplarea acestuia. S-ar putea obține și intense momente dramatice, ca cele oferite de film prin supraimpresiune (scenele de dragoste din filmul „Stele"). Actorul trebuie să aibă calități de teatru, îmbinate cu cele de film (fotogenie, expresie, sobrietate). În același timp, actorul ar fi obligat să păstreze în tot șirul de spectacole ritmul impus de regizor și — forțat de proiecția cinematografică — să nu altereze cu nimic linia inițială a rolului, ajungînd astfel la o corectitudine și la o ținută profesională nu întotdeauna respectate pe scenele teatrelor noastre. Actorul ar căpăta o gamă largă de modalități de exprimare, devenind multilateral și generos față de public. Încerc să-mi imaginez factura unor spectacole de dramă, balet sau operă. Încerc să-mi imaginez succesul deosebit al unui astfel de spectacol pentru copii, combinat cu păpuși, marionete, umbre chinezești, balet.

Exemple și idei se pot da la nesfîrșit, fie că ne gîndim la *Hamlet*, fie la un Goldoni sau la orice alt clasic; dar cel mai corespunzător și organic legat de căutări tehnice contemporane ar fi un text original și idei contemporane. Aici autorul, ieșind din tiparele teatrului „clasic", ar putea, nestînjenit, îmbogățind mesajul de idei, să aducă în scenă de la Vostok-urile 1—4 pînă la cele mai năstrușnice peisaje interplanetare. În balet, plecînd de la datele sugerate de cehi, și anume o balerină în primul plan, secondată pe ecran de un grup de fete dansînd, se poate ajunge la un număr nelimitat de soluții. Pe ecran apar imagini sinonime cu dansul solistei, ca: flori, păsări, desene geometrice, apoi linii și culori în continuă schimbare. Se poate repeta la infinit piurueta balerinei, acompaniind-o cu imaginea inspirată a unui joc de apă, de foc, sau pur și simplu cu o spirală colorată. Pasul următor de balet își va găsi altă ilustrație, care subliniază sentimentele eroilor (zig-zaguri, joc de cercuri, de culori). Elementele de pe ecran vor „dansa" și ele.

Tot așa s-ar putea monta un spectacol agitatoric de masă, închinat unui eveniment istoric sau unei victorii însemnate a poporului nostru. Fiecare vorbă, fiecare vers ar fi comentat, susținut cu imagini vii, combative, luate din jurnale de actualități sau din filme cu caracter documentar.

S-ar putea realiza un spectacol mobilizator, conținînd un profund mesaj uman, de larg suflu dramatic, pornind, de pildă, de la poemul lui Jebeleanu „Surîsul Hiroshimei", un spectacol susținut cu proiecții ale picturilor celor doi artiști japonezi distinși cu Premiul Lenin pentru pace, sau cu fragmente din emoționantul și zguduitorul film artistic documentar „Copiii Hiroshimei", completat cu fragmente din scenariul de păpuși al creatorului ceh Pavlik. Un astfel de spectacol ar putea avea, într-adevăr, un caracter popular, un caracter de masă (cred că ideea prelucrării dramatice a textului poemului lui Jebeleanu merită să fie examinată cu toată atenția).

Lanterna magică s-a născut din căutările rodnice ale teatrului realist-socialist. S-a născut într-o republică socialistă; este firesc că s-a născut tocmai într-o republică socialistă, acolo unde viața a rupt tiparele vechi și unde, implicit, reflectarea artistică a vieții a căutat și a găsit exprimări noi, revoluționare. (Teatrul burghez, bulevardier, intimist, nu ar fi descoperit astfel de exprimări artistice, nu le-ar fi rezistat, ci s-ar fi pierdut, s-ar fi dizolvat în ele.)

Lanterna magică nu se limitează la prezentarea realizărilor sale, ci, mai mult, ne invită să pornim la drum împreună cu ea.

În program se citează cuvintele lui Ohlopkov, Georges Sadoul, Ernst Fischer, care afirmă că „ne aflăm de fapt în fața unei arte noi cu vaste posibilități poetice". Cehii ne solicită să continuăm această formă de artă, să încercăm ca, pe specificul nostru, să creăm spectacole folosind instrumentul lanternei magice.

Ecranul dezvoltat, înmulțit (pînă la cinci imagini proiectate), poliecranul care se mișcă, se schimbă la cerință, oferă cinematografului un vast cîmp de cercetare.

De aceea, cred că interesul pentru realizarea unei eventuale *Lanterne magice* ar trebui să pornească din ambele sensuri. Deci, la drum cu curaj: la început, teatrul s-ar putea folosi de secvențe, de fragmente din filmele existente, în special din cele documentare (*Lanterna magică* a făcut la fel, folosind în parte filmele studioului din Barandov-Praga), care, printr-un montaj nou, „ar juca" în spectacolul viitor. Pe de altă parte, cinematografia, în colaborare cu un colectiv de teatru, ar putea încerca să pregătească un spectacol, executînd filme de scurt metraj la cererea unui regizor comun.

Aceste posibilități există în mod concret la noi, la Teatrul Regional București, unde s-ar putea construi o instalație asemănătoare lanternei magice; aici s-ar putea experimenta, chiar în stagiunea aceasta, la unele spectacole, făcîndu-se acel început de care vorbeam mai sus, continuînd, în felul acesta, șirul căutărilor și al rezultatelor obținute în stagiunea trecută. Începutul contează. După primele rezultate sperăm să cîștigăm entuziasmul majorității oamenilor de teatru și că se vor alătura strădaniilor noastre și unii autori și cronicari dramatici, susținînd eforturile începutului.

Într-adevăr, cred că un spectacol apropiat stilului *Lanternei magice*, montat în același spirit tineresc, ar putea confirma practica inovatoare, dragă colectivului acestui teatru, ar însemna o formă de expresie nouă pentru publicul nou, căruia cu toții îi închinăm eforturile noastre.

Camillo Osorovitz

600 km cu Graham Greene

PERSONAJE :

Graham Greene	*Romancier, scenarist, autor dramatic. Înalt, slab, englez. Ochi foarte albaştri, adeseori naivi sau visători, dar îngrozitor de ironici alteori. Trăsăturile feţei — viguroase, îndulcite de colorit şi oval. Se remarcă mîinile frumoase, prelungi, cu gesturi reţinute. La prima vedere pare convenţional şi distant. De fapt, e puţin timid şi foarte prietenos. Vîrsta : oricare între 50 şi 55 de ani. Anul naşterii : 1904.*
Însoţitorul	*Mai puţin înalt, mai puţin slab, vorbeşte englezeşte, dar nu-i englez. Figură de intelectual, cu ochelari şi expresie nefericită. Căci e un impostor. Scopul său final şi secret e „interviul". Pentru asta, el, gazetar, se dă drept însoţitor. Vîrsta : 35 de ani.*
Gazetarul	*Simpatic, dar îngrozitor de intimidat. Vîrsta : 27 de ani.*
Tovarăşul Ionică	*Şofer, mereu bine dispus, singurul care n-are inhibiţii, căci nu se teme de nimeni. Înfăţişare plăcută, voioasă. Vîrsta : 40 de ani.*

Decorul
Prolog : Barul de la Athenée Palace.
Tablourile 1 şi 2 : Interiorul unei maşini în mers.

Notă. Replicile celorlalte personaje au fost mult scurtate în favoarea celor rostite de primul personaj, pentru că acestea sînt cele mai interesante şi pentru că două din celelalte personaje fiind gazetari e de la sine înţeles că replicile lor sînt doar nişte întrebări convenţionale.

Faptele povestite sînt reale. Autorul cere iertare pentru orice eventuală abatere de la realitate.

Prolog

(La o masă, Graham Greene, singur, gînditor, în faţa unui pahar cu whisky. Pe masă mai e un pahar ; lîngă masă, două scaune neocupate. În stînga, uşa barului, în pragul căreia Însoţitorul, vrînd să iasă, se întîlneşte cu Gazetarul. În fund, rafturi cu băuturi şi barul. Barmanul — un figurant netrecut în lista personajelor — pregăteşte nişte băuturi.)

GAZETARUL : Bună-seara. Ești exact omul pe care îl căutam. Trebuie să iau un interviu lui Graham Greene și vreau să mă ajuți.

ÎNSOȚITORUL : M-ai și găsit ! Am aranjat la Uniunea Scriitorilor să mă trimită cu el la Cluj și pe Valea Bistriței tocmai ca să iau și eu un interviu. Detestă gazetarii, nu suportă cuvîntul interviu, și nici nu ne cunoaștem încă. De-abia ne-am întîlnit. Dacă totuși ții, hai la masa noastră.

GAZETARUL : N-am încotro. Hai ! *(Se îndreaptă spre masă. Graham Greene se scoală ; urmează prezentările.)*

ÎNSOȚITORUL : Să vă prezint un prieten...

GRAHAM GREENE : Îmi pare bine, luați loc.

GAZETARUL : Mulțumesc. *(Se așază toți. Tăcere. Nimeni n-are nimic de spus.)*

GREENE : Ce vreți să beți ?

GAZETARUL *(vrea să prindă curaj) :* Ceva tare. Tot whisky !

GREENE *(fără să cunoască motivul real) :* Perfect. Am găsit, în sfîrșit, omul să mă înțeleagă. *(Arătînd spre însoțitor.)* Lui nu-i place. *(Face semn barmanului să mai aducă un pahar de whisky, care sosește uimitor de repede.)*

GAZETARUL *(bea o înghițitură, care parcă îl frige ; dar a prins puțin curaj) :* La urma urmei, de ce îi urîți pe gazetari ?

GREENE *(tot nu bănuiește nimic) :* Pentru că sînt niște hoți. Pentru că nu fac decît să vîneze lucruri senzaționale, nu spun decît prostii, nu scriu decît minciuni. De fapt, mi-e milă de ei, pentru că și eu am fost gazetar. Știu că ei fac toate astea numai fiindcă dacă nu descoperă ceva senzațional nimeni nu-i publică. Și trebuie să-și cîștige existența. Dar, ce vreți, m-am săturat să mi se tot pună în seamă fapte pe care nu le-am făcut, cuvinte pe care nu le-am spus.

GAZETARUL *(situația e disperată. Mai bea o înghițitură fierbinte) :* Da' nu se întîmplă așa chiar peste tot. La noi, de exemplu, gazetarul nu trăiește vînzîndu-și articolele bucată cu bucată. Are un salariu și existența sa e asigurată. El scrie pentru niște cititori care vor să se informeze, să știe cît mai multe. Acești cititori sînt avizi de cunoaștere, nu de senzațional. Și, în funcție de ei, și gazetarii...

GREENE *(vădit neconvins) :* Mă rog, poate. Nu i-am cunoscut încă pe gazetarii dumneavoastră.

GAZETARUL *(încă o înghițitură. Se hotărăște) :* Știți... și eu...

GREENE : Să nu-mi spui că ești gazetar !

GAZETARUL *(stringîndu-și toată îndrăzneala) :* Ba da ! *(A marcat totuși un avantaj, pentru că Graham Greene n-ar fi vorbit chiar așa dacă ar fi știut.)*

GREENE *(totuși, e firesc să fie ironic) :* Și vrei să mă întrebi care sînt impresiile mele asupra...

GAZETARUL : Dacă vreți și dumneavoastră...

GREENE *(îi pare rău de ce a spus, dar nu poate ascunde că-i pare rău și de ce a aflat) :* Bine, sigur că da, numai că nu prea știu cînd. Acum trebuie să iau masa cu Marcel Breslașu, iar mîine dimineață plecăm la Cluj.

ÎNSOȚITORUL : Am o idee : să vină cu noi.

GREENE *(în fond, e simpatic tînărul) :* Sigur ! Și vorbim în mașină.

GAZETARUL *(fericit) :* Vin, cum să nu. Înainte, însă, vă rog să-mi spuneți că nu mă urîți.

GREENE : Nu, cel puțin pînă citesc ce ai să scrii despre mine. Iar după aceea, cine știe, poate mă convingi că și voi gazetarii sînteți băieți buni.

ÎNSOȚITORUL *(de bucurie că situația e oarecum mai favorabilă, e gata să se dea de gol) :* Nici nu știți ce băieți buni sîntem... vreau să spun sînt.

Tabloul 1

(Ora 10 dimineața, a doua zi. Interiorul unui automobil albastru „Volga". Lîngă șofer, însoțitorul. În spatele șoferului, Graham Greene. Alături, gazetarul. Mașina a ieșit din București și se îndreaptă spre Valea Oltului.)

TOVARĂȘUL IONICĂ *(însoțitorului) :* Întrebați-l (pe Greene) dacă n-a uitat nimic. Să nu pățim ca ieri dimineață, cînd am plecat de la Mamaia și a trebuit să ne întoarcem de la jumătatea drumului ca să-și ia bagajul. *(Se vede că incidentul din ziua precedentă l-a amuzat.)*

GREENE *(după ce i se traduce)*: Nici o grijă! Și chiar dacă am uitat ceva, n-are să aibă satisfacția să afle, ca să rîdă iar pe socoteala mea! Deși azi mi-ar fi iertat, căci ieri seară discuția cu Marcel Breslașu a devenit atît de pasionantă, încît aproape am uitat să ne culcăm. Și acum mi-e cam somn.

GAZETARUL *(care, de fapt, n-a dormit toată noaptea, dar nu-i e somn)*: Și eu m-am culcat foarte tîrziu. Scriu o piesă și...

GREENE *(nu știe că Gazetarul lucrează la revista „Teatrul")*: Și dumneata scrii piese?

GAZETARUL *(minte cu nerușinare)*: Da!

GREENE: Plăcută îndeletnicire. Eu mă consider încă un amator în această meserie, deși piesele mele au avut succes. Dar îmi place foarte mult să lucrez pentru teatru. Vezi dumneata, romancierul e obligat să lucreze de unul singur și consideră un adevărat noroc cînd găsește pe cineva cu care să discute o problemă, sau pe care să încerce efectul vreunui pasaj. Scenaristul are un tovarăș, dar unul singur: regizorul filmului. Și din clipa în care scenariul e gata nu i se mai îngăduie să ia parte la procesul de creație. În afară de cazul cînd regizorul — din cauza unor dificultăți survenite pe platou — îl roagă să mai refacă cîte o scenă, autorul este un om uitat, care mai apare o singură dată să vadă filmul gata. Și atunci are un sentiment de vinovăție: căci el e singurul spectator care știe ce s-a petrecut „odată". Se află în situația celui care a fost cîndva martor la o crimă și, pentru că a tăcut, a devenit complice. Ca scenarist, am avut satisfacții și succese, dar, ori de cîte ori terminam cîte un scenariu, cu cîtă plăcere mă reîntorceam la munca mea singuratică de romancier! Îmi imaginasem că a scrie o piesă e cam același lucru cu a scrie un scenariu; că autorul, chiar dacă îi este îngăduit să asiste la repetiții, rămîne un străin ascuns în fundul sălii, încercînd să se facă neobservat. Pe platourile de filmare, atunci cînd ai voie să pătrunzi, găsești atmosfera gălăgioasă și camaraderească pe care munca în comun o creează într-o mare fabrică. Cît m-a surprins intimitatea și căldura atmosferei din timpul repetițiilor în teatru! Cît am fost de fericit să descopăr că actul creației nu s-a încheiat pentru mine o dată cu sfîrșitul piesei, că mai continuă în timpul repetițiilor și — cîteodată — chiar în timpul spectacolelor, cînd mai poți schimba un pasaj în timpul căruia publicul tușește, sau o replică la care se rîde inoportun. Iar viața mi s-a părut atît de incoloră, de monotonă, după ce emoțiile premierei au trecut! Cred că este un sentiment comun tuturor autorilor dramatici și că tocmai acest sentiment îi face să scrie piesa următoare.

Pentru mine, teatrul a fost ca o băutură nouă: am gustat din ea și mi-a plăcut. Primul pahar a fost *Living Room*. M-am grăbit să gust paharul următor. Poate prea repede. Aveam o idee care nu se copsese încă de ajuns. Am scris *Sera grădinarului*. Actul I a mers bine. De celelalte două nu sînt mulțumit. Aveam să reușesc mai tîrziu în *A Burnt out Case (Anotimpul ploilor)* să înfățișez un „om golit". Am încercat să modific actul al III-lea, dar tot nemulțumit am rămas. Cred că una din greșeli a fost prea grava abatere de la unitatea aristoteliană. Am dat peste un regizor care mi-a spus: „Scrie ce vrei, în cîte scene și decoruri vrei. Transpunerea pe scenă, las-o în grija mea". Mie, însă, nu-mi plac piesele în care regia e prea evidentă, după cum nu mă împac cu regizorii despoți. Am lucrat odată cu Peter Brook, care a pus în scenă, cu enorm succes, *Putere și glorie*, dar tiranismul său m-a speriat. În schimb, cu cîtă emoție mi-aduc aminte de săptămînile de sfătuire cu Jouvet, care a murit punînd în scenă o dramatizare după același roman! Sau de munca în tovărășie cu John Gielgud, care a montat a treia și ultima mea piesă, *Complaisant Lover...*

GAZETARUL: Dar v-ați apucat tîrziu de teatru, nu-i așa?

GREENE *(nu-și dă seama că se află în plin interviu)*: *Living Room* a fost jucată în 1952. Nici acum nu-mi explic cum de n-a fost o cădere. Probabil, Dorothy Tutin și Eric Portman au salvat-o. Ți-am spus că, pînă acum, mă consider încă amator, n-am devenit dramaturg profesionist. Totuși, prima piesă am scris-o la 16 ani; și n-a fost singura pînă în 1952!

GAZETARUL: Dumneavoastră voiajați foarte mult. În timpul călătoriilor scrieți?

GREENE: Nu. Pentru lucru am nevoie de multă liniște. Casa în care locuiesc la Londra e istorică și situată într-un cartier liniștit. În ea a locuit cîndva Byron. Pe vremea lui, prin aceste locuri nu trăiau decît bărbați neînsurați. Femeilor nu le era îngăduit să înnopteze. Bineînțeles că această regulă nu prea era respectată. Intrări dosnice și misterioase îmbiau la încălcarea ei. Azi, aceste intrări sînt folosite în văzul lumii de toți locatarii. Eu circul aproape numai prin ușa prin care, cu atîtea precauții, Caroline Lamb, îmbrăcată băiețește, a reușit să ajungă la Byron, ca să-l roage să n-o părăsească! Azi, femeile ne-au invadat în mod legal și acest ultim refugiu. Am mai păstrat totuși o precauție de dragul liniștii: de cîte ori apare perspectiva vreunui copil, viitorii părinți trebuie să se mute.

Totuși, nici la Londra n-am destulă liniște. Telefonul, amicii și inamicii mă deranjează prea des. Pînă acum mă retrăgeam la Brighton, în apropierea Londrei, unde mă simțeam foarte bine. Eram însă obligat să stau la hotel. Și viața de hotel e prea plictisitoare. Am avut norocul să descopăr un mic apartament la Paris — o cameră de lucru, un dormitor foarte mic, o bucătărioară și o baie. Și cum Parisul e orașul pe care-l iubesc cel mai mult pe lume, aici mi-am mutat reședința de travaliu. Dimineața mă așez la masa mea de scris și scriu cam cinci sute de cuvinte pe zi. Sînt foarte atent la numărul cuvintelor, căci lucrul care m-a torturat în toată viața mea de scriitor a fost obsesia „lungimii". Editorii cer ca un roman să aibă cel puțin 75.000 de cuvinte, număr pe care nu reușesc decît cu mare efort să-l ating; piesele de teatru trebuie să dureze două ore. Mi-aduc aminte că pentru a juca *Living Room* a trebuit să „furăm" un sfert de oră, începînd spectacolul mai tîrziu și prelungind pe cît posibil pauzele. Îți explici acum de ce număr cu atîta grijă cuvintele! Și cîtă satisfacție am cînd pot face semnul meu obișnuit care indică încheierea unei sute! Masa o iau în casă. De fapt, la Paris trăiesc aproape numai din brînză și vin. Trebuie să mărturisesc că o fac nu numai pentru că nu mi-aș putea permite să mănînc zilnic la restaurant, ci mai ales pentru că îmi plac foarte mult și brînza și vinul.

O rugăminte: nu pomeniți nimănui de Paris. Vreau, cît va fi posibil, să nu-mi cunoască nimeni noul refugiu. De altfel, totdeauna mi-a plăcut să pot scăpa, măcar din cînd în cînd, de oamenii pe care trebuie să-i întîlnesc prea des. Cînd plec nu spun niciodată unde. Și cîte nu mi s-au întîmplat din cauza asta! O dată a apărut în presă că am fost arestat în Nepal din cauza traficului clandestin de arme!

GAZETARUL: Și nu erați în Nepal?

GREENE: Nu, acolo era un alt Graham Greene, căci mai există unul, a cărui existență e foarte tumultuoasă. Acela — nu eu — fusese arestat. Și tot el — nu eu — ceruse ziarului în care a apărut știrea suma necesară — și mare — ca să fie eliberat. N-aud nimic de el doi-trei ani, apoi aflu din nou ceva inedit despre mine, adică despre el. Într-o zi, cineva mi-a spus: „Aș vrea să te pot admira ca romancier cît te admir ca jucător de tenis". Eu n-am pus în viața mea piciorul pe vreun teren de tenis. Văzîndu-mă mirat, a precizat: „Te-am văzut la Cannes, în timpul ultimului festival de film." Nu fusesem nici la Cannes... Evident, era „celălalt". Odată m-a chemat o fată la telefon. Graham Greene — nu eu — fusese iarăși arestat. Mă implora să-l salvez. După ce am închis telefonul, am început să visez: se făcea că îl salvasem, că fata venise la mine să-mi mulțumească, că s-a îndrăgostit de mine. Și așa, în vis, am reușit, în sfîrșit, să mă răzbun pe celălalt Greene, care mă face să apar, în ochii lumii, cînd pușcăriaș, cînd tenisman.

GAZETARUL: Vă opriți la *Complaisant Lover*, sau mai aveți de gînd să scrieți piese?

GREENE: Sigur că am de gînd să mai scriu piese. Pot să spun că una o am aproape gata în minte. Se va numi *Guets of Honour (Invitați de onoare)*. Am — tot în minte — cîteva fragmente soluționate. De exemplu, actul I: un restaurant în care, în seara respectivă, membrii unui club dau o masă festivă și au diverși invitați. În cursul actului se descoperă că membrii clubului sînt foști pușcăriași, iar invitații — personalul închisorii. Atmosfera e prietenească și convivii discută între ei, povestindu-și crimele și păcatele. Directorul închisorii, gardienii, preoții încep să vorbească și ei despre viața lor, mărturisind fiecare că au existat momente cînd erau gata să fie închiși, au avut numai norocul de a nu fi descoperiți. La sfîrșitul actului apare un tînăr evadat din închisoare, hăituit și îngrozit, căci atunci cînd a evadat a săvîrșit, apărîndu-se, un omor. Nimerește aici pentru că, înainte de a părăsi închisoarea, a căpătat niște scrisori de recomandație de la pușcăriașii mai bătrîni către cîțiva din cei care se aflau la această petrecere. Foștii pușcăriași, reintegrați societății, oameni respectabili, alături de reprezentanţii ordinei publice — directorul închisorii, paznicii etc. —, care numai cu cîteva minute înainte mărturisiseră crime grave, revoltaţi de a se afla în faţa unui ucigaş nepedepsit, vor să-l dea pe mîinile poliţiei. Intervine decanul clubului, care cere înţelegere pentru tînăr şi vorbeşte despre injustiţia justiţiei engleze. Căci el, care îşi otrăvise cu încetul nevasta, scăpase după nişte ani de muncă silnică — moartea prin otrăvire lentă nefiind socotită crimă capitală —, pe cînd pe acest băiat, care, vrînd să se apere, a lovit un om care a murit, îl aşteaptă moartea, omorul prin lovire fiind pedepsit cu moartea. Ameninţînd că va chema reporterii, care, astfel, vor afla secretele musafirilor respectabili, decanul reuşeşte să obţină un răgaz în care tînărul să se poată ascunde.

GAZETARUL: Deşi spuneţi că sînteţi doar un dramaturg amator, piesele dumneavoastră sînt deosebit de bine construite. Şi apoi, au marea calitate de a fi clare. În dramaturgia şi literatura apuseană e azi foarte la modă ca autorii să scrie cît mai pe neînţeles.

GREENE: Pe mine, drept să-ţi spun, lipsa de claritate, ca să nu mai vorbesc de abuzul de obscuritate, mă face să privesc opera cu neîncredere. Numai atunci cînd n-au nimic sau au foarte puţin de spus, autorii recurg la astfel de subterfugii. E părerea mea.

GAZETARUL: În Anglia aveţi cîţiva dramaturgi valoroşi.

GREENE: Noul val al tinerilor dramaturgi e într-adevăr promiţător. Tinereţea, experienţa lor de viaţă şi problemele pe care le pun au împrospătat teatrul englez. Toţi sînt progresişti şi, chiar dacă nu ştiu încă precis care le sînt idealurile, spun răspicat care le sînt dezamăgirile. Unii sînt de origină muncitorească: Wesker şi Pinter; alţii, ca Doris Lessing, sînt comunişti. După John Osborne — cel care a scris *Look back in Anger (Priveşte înapoi cu mînie)*, dar a cărui ultimă piesă, *Luther*, m-a decepţionat —, Arnold Wesker şi Harold Pinter sînt cei mai apreciaţi. Primul a scris pînă acum *Chicken Soup with Barley (Supă de pui cu ovăz)*, *I'm talking about Jerusalem (Vorbesc despre Ierusalim)*, *Roots (Rădăcini)* şi piesa *The Kitchen (Bucătăria)*, cea mai bună din toate. S-a remarcat, îndeosebi, prin activitatea sa de organizator de teatru şi prin dorinţa de a culturaliza muncitorii. Îmi displace totuşi atitudinea sa cam dispreţuitoare faţă de muncitorimea incultă. Harold Pinter — cel care a scris *The Caretaker (Purtătorul de grijă)* — e poate cel mai talentat dintre toţi. E preocupat, mai ales, de lipsa securităţii vieţii omului de azi. Mie personal îmi place foarte mult piesa lui John Arden *Sergeant Musgrave's Dance (Dansul sergentului Musgrave)*, în care imaginea războiului e terifiantă. Foarte bune sînt şi piesele Annei Jellicoe *(The Knack)* şi Shelah Delaney *(A Taste of Honey* şi *The Lion in Love)*.

GAZETARUL: Care este trăsătura care îi caracterizează pe toţi?

GREENE: Între anii 1933—1939, autorii scriau apăsaţi de sentimentul inevitabilităţii războiului. Aş spune că, acum, se simte în literatura noului val conştiinţa lor — şi a oamenilor — de a fi în stare să evite războiul care îi ameninţă.

(În acest moment, tovarăşul Ionică, care căuta muzică la radio, a dat peste o romanţă americană.)

GREENE: Ce stupide cuvinte şi ce muzică dulceagă! Prostul gust al muzicii uşoare sentimentale americane mă deprimă!

GAZETARUL: Am impresia că nu îi prea iubiţi pe americani...

GREENE: Nu.

GAZETARUL: Totuşi, au cîţiva dramaturgi buni.

GREENE: Pentru că critică viaţa americană. De exemplu Arthur Miller, sau Tennessee Williams. Deşi pe mine morbiditatea operelor lui Tennessee Williams mă sperie. Este efectul pe care l-a avut totdeauna asupra mea dezechilibrul. Şi găsesc că un autor n-are voie să-şi infecteze literatura cu propriul său dezechilibru.

GAZETARUL: Credeţi că ar influenţa cititorii?

GREENE: Arta influenţează şi schimbă oamenii. Nu spunea Oscar Wilde că e capabilă să schimbe chiar natura? Dar mi s-a făcut foame. Nu vreţi să oprim puţin şi să mîncăm ceva?

CEILALŢI: Ba da.

GREENE *(ironic)*: Și poate că-mi iei și interviul.

GAZETARUL: L-am și luat. Știți... eu lucrez la revista „Teatrul".

GREENE: Și eu care, după o conversație despre un subiect atît de drag mie, mă simțeam gata să înfrunt interviul...

ÎNSOȚITORUL: Mi-l puteți acorda mie. Și eu sînt gazetar.

CORTINA

Tabloul 2

(A doua zi, seara. Plimbare cu mașina prin Cluj și pe dealul Feleacului. Ora 10 și jumătate — după terminarea spectacolului Celebrul 702 *al Teatrului de Comedie, în turneu la Cluj.)*

GREENE: Neapărat să-mi faceți rost de textul piesei în englezește; sînt sigur că la Londra ar avea mare succes. M-am și gîndit la ce teatru ar putea fi jucată: fie la Stratford East, în teatrul condus de Mrs. Joan Littlewood, fie la Arts Centre Club, unde repertoriul, necontrolat de Lordul Șambelan, e mai liber. În acest din urmă teatru, nici nu cred că ar fi nevoie de tăieturi. Dincolo poate că replicile privindu-l pe părintele Davis ar mai trebui îndulcite.

GAZETARUL: Deci v-a plăcut piesa. Dar spectacolul?

GREENE: Convenisem doar dinainte să nu stăm decît un act. Ai văzut că n-am putut pleca. Decorul este ingenios și frumos. Jocul actorilor — admirabil și foarte modern. Regia, de asemenea. Și mă surprinde faptul că un spectacol care a fost jucat de 300 de ori poate fi atît de proaspăt.

O dovadă că spectacolul mi-a mers la inimă: de cîte ori văd o piesă proastă îmi vine să mă las pentru totdeauna de scris piese. Cînd văd însă una bună, abia aștept să mă regăsesc la masa mea de scris. Pe mine viața mă face să trăiesc; un lucru viu, reușit, e un imbold la treabă. Și, în seara asta, grozav m-aș apuca de piesa mea, cea de care ți-am vorbit, de altfel. Poate și faptul că am văzut pe scenă niște pușcăriași mi-a făcut dor de eroii mei. Parcă m-a ajutat că mi-i imaginez mai precis, mai clar.

(Mașina coboară în goană dealul Feleacului. O mașină din spate îl deranjează, cu farurile, pe tovarășul Ionică.)

TOVARĂȘUL IONICĂ: Mama lui, ăsta cu farurile din spate. Vrea să-l las înainte, dar nu-și dă seama că el e „Moskvici" și eu „Volgă".

GREENE: Lasă-l să treacă și fă la fel. *(Întrecere între mașini. După cîteva minute e vădit că soluția lui Greene a fost bună. Moskviciul a rămas cuminte în urmă.)*

GREENE *(nu mai e nevoie de întrebări)*: M-a impresionat și clădirea teatrului. Cred că e una din cele mai frumoase din cîte am văzut vreodată. Poate Josefstheater din Viena să-mi fi plăcut tot atît. E în același stil. Îmbinarea albului cu culoarea roșie și cu aur degajă atîta căldură!

GAZETARUL: Teatrele noi, moderne, vă plac mai puțin?

GREENE: Arhitectura ultramodernă se potrivește fenomenelor moderne: fabricile, stabilimentele industriale, laboratoarele științifice clădite în ultima vreme sînt frumoase. Dar teatrul e o artă mult prea veche pentru ca să se adapteze materialelor plastice și scaunelor nichelate. Are nevoie de căldură, de catifele, de alb, roșu și aur. Mă gîndesc cu tristețe că Teatrul Național din Londra, care va fi, în sfîrșit, construit, va avea amprenta arhitecturii anului 1965. Care, de altfel, în 1975 va fi depășită.

Ah! În timp ce vorbeam, mi-a venit o idee. Știi cine cred că ar fi nimerit să joace rolul lui Beligan din *Celebrul*, la Londra? Paul Scofield...

CORTINA

Dana Crivăț

TEATRUL MUNCITORESC C.F.R.

„ROMAGNOLA" de Luigi Squarzina

Data premierei : 20 aprilie 1962. Regia : Mihai Dimiu. Decoruri şi costume : Teodor Constantinescu. Distribuţia : Dana Comnea (Cecilia) ; Ion Vîlcu (Michele) ; Corado Negreanu (Guelfo) ; Simion Negrilă (Savelli, apoi Nero) ; Const. Lungeanu (Contele Gardenghi) ; Şt. Mihăilescu-Brăila şi Gh. Dumbrăveanu (Cencio) ; Graţiela Albini (Domenica) ; Al. Azoiţei (Silvio, apoi Eolo) ; Violeta Andrei (Iris) ; Eugen Ionescu (Cantoni) ; Ludovic Antal (Pachino) ; Ion Pascu (Secretarul federal) ; Ştefan Bănică (Vicesecretarul) ; Minel Klepper (Consulul) ; Iarodara Nigrim (Marisa) ; Al. Caţichi (Criticul bătrîn) ; Kitty Muşatescu (Donna Casimira) ; Paul Ioachim (Un student, apoi Comisarul) ; Gh. Dumbrăveanu (Alt student) ; Titu Vedea (Maiorul medic) ; Sergiu Demetriad (Locotenentul medic) ; George Cărare (Primul rezervist) ; Petre Laurenţiu (Al doilea rezervist) ; I. A. Manolescu (Gavinana) ; Mircea Dumitru (Furierul) ; Mircea Gheorghiu (Omul cu cicatrice) ; Rodica Brăescu (Serena) ; Mihai Badiu (Preotul) ; Traian Dănceanu (Protopopul) ; Radu Gh. Zaharia (Santo) ; Gabriel Anica (Un ucenic) ; Anca Radu (Fetiţa).

Este semnificativ faptul că Luigi Squarzina, unul dintre cei mai interesanţi dramaturgi italieni contemporani, nu a avut satisfacţia să-şi vadă operele dramatice jucate în ţara sa. Şi chiar cînd acest lucru s-a întîmplat, satisfacţia a fost de foarte scurtă durată.

„*Romagnola* — scrie publicistul sovietic G. Boghemski — a stîrnit furia reacţionarilor tocmai pentru pronunţatul ei caracter politic şi prin actualitatea ei".

Squarzina a scris această dramă eroico-populară pentru a demonstra, pentru a preveni, pentru a mobiliza. Şi nu întîmplător s-a inspirat dintr-un trecut nu prea îndepărtat al istoriei Italiei : perioada dictaturii „cămăşilor negre".

...Era în Romagna. Argatul Michele şi frumoasa Cecilia, doi tineri îndrăgostiţi săraci, care nu ştiau prea multe despre viaţă, au vrut să fie fericiţi. Cu vădite aplicaţii pentru pictură, Michele a încercat — şi Cecilia, din dragoste, l-a sprijinit — să-şi facă un drum în artă. Şi a reuşit. Dar abia la vernisajul expoziţiei sale, zgomotos trîmbiţată de membrii fasciei, Michele realizează că fulgerătoarea sa consacrare ascunde un puternic substrat politic, pe care fascia, interesată în propaganda ei antipopulară, l-a urmărit cu abilitate, profitînd de naivitatea „pictorului ţăran" şi de idilicele sale tablouri.

Amara experienţă a marcat un moment crucial în existenţa lui Michele. El a cerut atunci să plece pe front, căutînd, înainte de artă, un drum în viaţă. Şi l-a aflat înrolîndu-se în rîndurile mişcării antifasciste a partizanilor italieni. Spre deosebire de Cecilia, care, dezechilibrată, a alunecat tot mai mult pe panta înjosirii morale şi civice, sfîrşind lamentabil : trădîndu-l pe partizanul Michele fasciştilor, care-l vor ucide, ea însăşi fiind condamnată de tribunalul popular al partizanilor.

Încercînd o cuprinzătoare frescă a Italiei dintre anii 1940—1945, *Romagnola*, prin caracterul ei epic, poartă amprenta formulei dramaturgice în care se recunoaşte stilul brechtian de spectacol : laconic şi demonstrativ — fiecare tablou evocînd şi comentînd stări de spirit, atitudini — şi puternic mobilizator, solicitînd permanent participarea spectatorului, aprobarea sau dezaprobarea lui.

Or, tocmai în acest sens, încercarea lui Squarzina este notabilă şi de loc întîmplătoare, căci, urmărind cu precădere destinul plin de învăţăminte a doi oameni simpli, autorul a intenţionat mai mult decît o relatare sau o evocare dramatică ; aceasta explică de altfel furia cu care neofasciştii italieni s-au grăbit să interzică reprezentarea piesei. Pentru că, ilustrînd şi demonstrînd o experienţă de viaţă umană dintr-o epocă de tristă violenţă inumană, readucînd în memoria contemporanilor figuri reprezentative ale acelei negre perioade, şi, mai ales, reliefînd ideea unităţii forţelor populare şi a victoriei lor împotriva stihiei fasciste, Squarzina rosteşte un deliberat şi sever avertisment, dar şi o vibrantă şi puternic agitatorică mărturie antifascistă, antirăzboinică.

Adică ceea ce am fi dorit să se transmită mai pregnant și — de ce nu? — mai patetic prin spectacolul Teatrului Muncitoresc C.F.R. Fapt care s-a realizat numai parțial. Deoarece, bine gîndit regizoral, spectacolul lui Mihai Dimiu a apărut inegal realizat ca imagine scenică.

Desigur, piesa lui Squarzina prezintă dificultăți, ea fiind compusă din numeroase tablouri tratate nu întotdeauna la aceeași tensiune dramatică (scene de amploare alternînd cu momente de notație neorealistă, cotidiană). Numeroasele tablouri sînt populate de tot atît de numeroase personaje, dintre care unele cu caracter secundar, fără o prea mare greutate dramatică. De aceea și apreciem precizia și inteligența regizorului Mihai Dimiu în descifrarea semnificațiilor actuale ale textului, atenta îndrumare a interpreților, simplitatea și tonalitatea populară de largă accesibilitate, pe care le-a urmărit și pe care le-a imprimat spectacolului. Relevabilă în acest sens este atitudinea critică a regiei față de întreaga galerie a fasciei și acoliților ei. Momente ca recrutarea ostașilor, mascarada discursurilor fasciste sau degringolada fasciei în fața ofensivei partizanilor au căpătat în spectacol o forță demascatoare deosebită. Evident, meritul aparține și actorilor Corado Negreanu (Guelfo) — excelent prin luciditatea și finețea cu care a compus profilul cinic și amoral al fanaticului fascist —, Ștefan Bănică — într-o originală și inspirată șarjă la adresa bestialității și lașității Vicesecretarului —, precum și scurtelor apariții, bine marcate, ale lui I. Pascu, S. Demetriad, Titu Vedea. Din păcate, tabăra partizanilor nu a căpătat un marcat relief scenic, și pentru că regia a fost mai săracă în fantezie, dar și pentru că actorii nu s-au preocupat îndeajuns de îmbogățirea partiturilor lor, e drept, mai liniare. Astfel, Simion Negrilă — nu tocmai fericit distribuit — n-a avut nici ponderea și nici sagacitatea unui conducător de partizani, iar P. Ioachim (Comisarul) a fost palid și stîngaci; în schimb, în cîteva scurte apariții, am putut remarca luminozitatea firească a cuplului Violeta Andrei (Iris)—Al. Azoiței (Silvio).

Descumpănirea echilibrului dramatic al spectacolului, rezultată din această inegală contribuție actoricească, regia a încercat s-o suplinească cu ajutorul primului plan: drama Ceciliei și a lui Michele.

Dana Comnea a transmis cu mult firesc și emoție destinul zbuciumat al Ceciliei, deși credem că înfiorarea și dezinvoltura cu care a parcurs prima parte a rolului i-au lipsit spre final, unde s-ar fi cerut un plus de forță dramatică. Astfel, unele atitudini plastice, de poză — e drept, frumoase, dar statice — puteau fi evitate. Și fiindcă am amintit de farmecul scenic al Danei Comnea, socotim că ar fi bine ca tînăra actriță — evident, împreună și cu regizorii teatrului — să încerce și alte genuri de partituri, refuzînd curajos personajele ușor frivole (într-o singură stagiune a jucat trei!). Facem această — știm, delicată — observație și sugestie convinși că resursele actriței nu se reduc numai la frumusețe, și pentru că — nu spunem o noutate — manierismul este, în evoluția unui actor, un mare pericol.

Actorul Ion Vîlcu i-a împrumutat lui Michele căldura și robustețea caracteristice țăranului hotărît, mîndru și puțin naiv. Tînărul interpret a marcat frumos și cu naturalețe etapele maturizării lui Michele, cu toate că nu întotdeauna a vibrat cu aceeași convingere și simplitate, unele intonații grave, retorice (mai ales în actul I) fiind în neconcordanță cu mentalitatea argatului care cunoștea prea puțin viața.

Încredințîndu-se sarcina principală a piesei celor doi tineri și talentați actori, spectacolul nu a avut decît de cîștigat. Atît Dana Comnea cît și Ion Vîlcu s-au apropiat cu multă sinceritate și dăruire de eroii lor. Poate, uneori, cu exagerată și exterioară pasiune. Și poate că, furat la rîndu-i de frumusețea literară a textului eroilor centrali, și Mihai Dimiu i-a luminat prea mult, preocupîndu-se mai puțin de interferența destinului nefericit al acestor tineri eroi cu planul social-politic care le determină evoluția. Ceea ce a făcut ca acest plan să-și piardă uneori funcția dramatică și să devină un simplu fundal ilustrativ. Este, credem, o problemă de drămuire artistică a accentelor, care ar trebui revăzută de regie, în profitul spectacolului. Și nu credem că sîntem prea severi dacă am solicita lui Șt. Mihăilescu-Brăila (Cencio) să înțeleagă importanța personajului său — de loc „sărac" și „neinteresant", cum l-a văzut cronica „Informației Bucureștiului" —, sau dacă i-am aminti lui C. Lungeanu (Gardenghi) că eroul său este și un diplomat versat, nu numai un amorez depășit.

N-am înțeles ușurința cu care s-a acceptat scenografia spectacolului (Tody Constantinescu), care surprinde prin incapacitatea de a sugera cadrul acțiunii, de a contribui la atmosfera piesei.

Facem această constatare cu atît mai mult cu cît Mihai Dimiu nu neglijează pentru prima oară aspectul scenografic (vezi spectacolul *Flori vii*) și pentru că din această cauză ideea de spectacol popular pe care el a urmărit-o — intuind perfect definirea de „chermeză populară“ pe care o dă Squarzina piesei — a fost prejudiciată. Tot de aceea ni se pare că era mai nimerit un aranjament muzical pe motivele muzicii populare italiene decît înlănțuirea unor șlagăre moderne care inhibă cumva filtrația emoției artistice.

Dacă am subliniat atît de mult rezervele față de spectacol — unele perfect remediabile —, am făcut-o deoarece speram ca Teatrul Muncitoresc C.F.R. să ofere cu *Romagnola* marele spectacol cu care a rămas de mult dator publicului său. Și pentru că Mihai Dimiu și colectivul teatrului puteau să-l realizeze. Dar... mai așteptăm.

Emil Riman

PE TEME ESTIVALE

Între două stagiuni, publicul așteaptă cu nerăbdare apariția unor spectacole recreative, preferabil cu muzică și dans, care să-i ofere prilejul unei tonice destinderi în atmosfera zilelor de caniculă. Și, astfel, unele teatre selecționează, din repertoriul stagiunii trecute, acele lucrări care ar putea răspunde cît mai deplin revendicărilor de mai sus, iar altele, cu pronunțat specific muzical sau de varietăți, se străduiesc să alcătuiască programe adecvate deopotrivă cerințelor genului și celor ale publicului. Și într-un caz și în celălalt, avem de-a face cu spectacole distractive, fie că ele reprezintă noi producții originale, fie că folosesc în acest scop texte ale autorilor străini, contemporani sau clasici. Nici nu s-ar putea presupune criterii mai potrivite, pentru că într-adevăr în această perioadă de vacanță cele mai căutate și mai eficiente manifestări teatrale sînt cele care se integrează acestei accepțiuni (e mai greu de presupus că o profundă și puternică dramă, de semnificații istorice, de pildă, ar putea avea acum sorți mai favorabili — ca *Don Carlos* la Constanța sau *Antoniu și Cleopatra* la Teatrul „C. Nottara“).

În afară de spectacole din repertoriul stagiunii trecute, s-a oferit publicului în această perioadă și un mănunchi de premiere ale teatrelor din capitală: *Ocolul pămîntului în 30 de melodii* (Teatrul satiric-muzical „C. Tănase“), *De la A la Z* și *Soacra și nora* (Teatrul Evreiesc de Stat) — și una prezentată de Teatrul de Estradă din Ploiești, *Estrada primăverii*.

Exceptînd *Soacra și nora*, cunoscuta comedie a lui Goldoni, cu titlul inițial *Familia anticarului*, celelalte trei spectacole aparțin unui gen foarte popular: estrada. *Ocolul pămîntului în 30 de melodii* (de Sașa Georgescu și Al. Popovici) este un concert-spectacol care își propune să întreprindă o scurtă trecere în revistă a celor mai actuale și mai frumoase melodii din lume; *De la A la Z* (de I. Berg și M. Balan) este o revistă care încearcă să ofere spectatorului cîteva aspecte interesante ale prezentului; *Estrada primăverii* (de Jack Fulga și Aurel Felea) înmănunchează o serie de numere muzical-coregrafice și umoristice, cu intenția de a contura o imagine a realităților caracteristice regiunii respective în primul rînd.

Fără intenția de a ierarhiza producțiile artistice de mai sus, trebuie să spunem că, din punctul de vedere al reflectării operative și atractive a actualității, concertul-spectacol prezentat de Teatrul satiric-muzical „C. Tănase“ se detașează printr-o contribuție mai substanțială și mai originală chiar. Cei doi autori au folosit un pretext inspirat pentru declanșarea „ocolului pămîntului“, sugerînd o fină comparație cu trecutul prin aducerea unui personaj „istoric“, celebrul Phyleas Fogg — eroul cărții lui Jules Verne „Ocolul pămîntului în 80 de zile“. Prilej pentru prezentator de a conversa cu cel care a mai cunoscut

Sergiu Malagamba

o dată aceste locuri — de nerecunoscut astăzi, în secolul zborurilor interplanetare —, prilej pentru autori de a face o ingenioasă descriere a geografiei spirituale a lumii, așa cum se conturează ea în muzică în zilele noastre. În prima parte a spectacolului, asistăm, astfel, la cîteva momente interesante, deoarece însuși dialogul, brodat pe această idee, a căpătat substanță și savoare. Și, tot în prima parte a spectacolului, atît textierii cît și regizorul au făcut uz de mai multă fantezie, ilustrînd unele melodii (ca cele italienești, franțuzești și poloneze) prin scurte proiecții sau montaje care să sugereze atmosfera corespunzătoare. În partea a doua, însă, probabil și datorită unei oarecare inconsistențe a programului muzical — la care ne vom referi, de altfel, mai jos —, intervențiile autorilor în acest sens au fost mai timide și mai rare. O bună orientare a textierilor, în ceea ce privește reflectarea satirică a unor aspecte negative din realitate, o dovedește modul în care au fost concepute și realizate cele două cuplete mai importante: „Moda modelor“ și „Pompierii“. Referindu-se la acele manifestări diurne care distonează prin expresia lor vetustă, care trădează fie unele influențe cosmopolite, fie unele apucături retrograde, satirizîndu-le într-o formă inteligentă și plină de vervă, realizatorii izbutesc să cîștige aprecierea publicului, care participă cu un viu interes la asemenea momente.

Celelalte două spectacole revuistice nu se evidențiază printr-o calitate deosebită a textelor — dimpotrivă, aici se recunosc unele tare mai vechi —, ci printr-o desfășurare scenică vie, în care uneori bunul gust se îmbină cu fastul. Regizorul spectacolului prezentat de Teatrul de Stat din Ploiești a reușit, în acest sens, să antreneze — în afară de textieri — întregul ansamblu, oferind o reprezentație îngrijită, armonioasă prin îmbinarea corectă a muzicii cu baletul și cu întreaga mișcare scenică. Se recunoaște aici preocuparea pentru variație și pentru dobîndirea unei finalități atractive, în spiritul unor montări de gen tradiționale — calități pe care regizorul Alexe Marcovici le posedă și le dezvoltă printr-o experiență de durată. Și modul în care se prezintă orchestra, condusă de Nelu Danielescu, atestă o bună ținută interpretativă, dovedind că la Ploiești se pot obține oricînd rezultate notabile, cu un spor de exigență față de cuvîntul scris.

Reușite în mai mare sau mai mică măsură, toate aceste spectacole exemplifică însă, după părerea noastră, un punct de vedere asemănător în ceea ce privește capacitatea de orientare a realizatorilor asupra fenomenelor reflectate: este vorba de sesizarea *concretă* a unor aspecte caracteristice din viață.

Iată cîteva exemple. În spectacolul Teatrului satiric-muzical „C. Tănase“ se cîntă — precum ne îmbie titlul — treizeci de melodii de pretutindeni. Cum e și firesc, aceste melodii trebuie să înlesnească spectatorului cunoașterea, fie ea și aproximativă, a stadiului actual al muzicii ușoare internaționale. O selecție pripită, probabil, i-a determinat pe autorii călătoriei imaginare să ilustreze, pe harta actualității muzicale, unele țări prin melodii lipsite de anvergura așteptată și, de altfel, caracteristică progresului indiscutabil în acest domeniu. Nu socotim că „Toată viața“, „Poșta“ și „Bun rămas“ oferă un crîmpei semnificativ al muzicii sovietice, după cum nici „Nicolo, Nicolino“, „La Plovdiv“ sau „Iuliana“ nu înseamnă ceva asemănător pentru muzica actuală poloneză, bulgară și, respectiv, iugoslavă. De ce pentru ilustrarea succeselor muzicale ale altor țări s-au putut găsi unele cîntece într-adevăr remarcabile, cum sînt cel italian „Adio“, cel franțuzesc „Cîntecul Parisului“, sau cel mexican „Rochița albastră“? În același spectacol se prezintă și un cuplet satiric cu declarată adresă la unele producții cinematografice occidentale de serie: „Texas“. În costume de cowboy, doi interpreți talentați (Horia Căciulescu și Ciupi Rădulescu) se străduiesc să smulgă spectatorilor cîteva semne vizibile de voie-bună; uzează, în acest scop, și de o gesticulație abundentă — fie cu revolvere, fie cu pălării — și de o mimică excelentă. Cu toate acestea, cele mai multe și mai frenetice aplauze le obțin împreună cîteva numere mai tîrziu, cînd intonează o singură strofă despre filmul *Mongolii*, strofă de rezervă, adăugată la solicitările publicului după expunerea cupletului

„Pompierii". De ce o singură strofă culege adeziunea maximă a publicului, şi un cuplet întreg, dedicat aceleiaşi teme, însumează vagi semne de complezenţă? În spectacolul Teatrului Evreiesc de Stat *De la A la Z*, un tablou încearcă să creeze o paralelă semnificativă între prezent şi trecut, folosind, în acest scop, exemplul a doi cetăţeni care-şi cîştigau odinioară o trudnică bucată de pîine în calitate de birjari şi astăzi beneficiază de preţuirea societăţii prin prestarea unor servicii onorabile, în calitate de şoferi. Care ar putea să fie semnificaţia unui astfel de tablou dacă el foloseşte, pentru ilustrarea transformărilor sociale ale realităţii noastre, o paralelă atît de searbădă? Nu cumva ne aflăm încă la începutul secolului şi comentăm cu uimire apariţia automobilului pe pămînt?

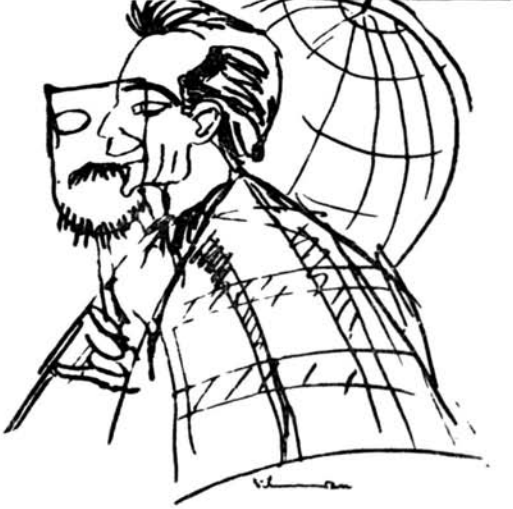

Ştefan Tăpălagă

Exemplele de mai sus — care la nevoie s-ar putea înmulţi — exprimă, după cum spuneam, o anumită orientare a autorilor respectivi în ceea ce priveşte sesizarea acelor aspecte concrete din viaţă în care pulsează, într-adevăr, semnificaţii reale. Chiar atunci cînd este vorba de simpla selecţionare a unor melodii, ca să nu mai vorbim de intenţia stabilirii unei paralele între trecut şi prezent, capacitatea creatorului de a distinge, a reţine şi a prelucra ceea ce este esenţial se verifică prin aspectele concrete înfăţişate. Revenim, precum se vede, la obişnuita problemă a cunoaşterii vieţii. Într-o cronică publicată anul trecut în revista „Contemporanul", unul din semnatarii acestui articol, referindu-se la spectacolul Teatrului de Estradă din Deva *Pe treptele revistei*, sublinia necesitatea unei prezenţe mai evidente a teatrului în actualitatea regiunii pe care o reprezintă. Şi dacă, atunci, se întreba în ce măsură ar putea să cunoască cei doi autori bucureşteni ai revistei realităţile hunedorene, ne întrebăm, acum, în ce măsură ar fi putut face acest lucru — altfel decît au făcut-o — alţi doi autori bucureşteni, semnatarii spectacolului prezentat de Teatrul de Estradă din Ploieşti, *Estrada primăverii*? Plăcut sau nu, cert e că o cunoaştere aproximativă a tuturor faptelor caracteristice vieţii dintr-un domeniu oarecare — istoric, social sau geografic — nu poate duce la o reflectare autentică şi, deci, convingătoare, chiar şi într-un spectacol de estradă — mai ales într-un spectacol de estradă, ar trebui să spunem, pentru că estrada are, la urma urmei, un rost şi o justificare mai ample decît un jurnal de actualităţi comentat mai mult sau mai puţin inspirat. Spectacolul Teatrului din Ploieşti intenţionase să cuprindă, într-o perspectivă promiţătoare, aspecte caracteristice din viaţa petroliştilor, unele momente interesante din freamătul staţiunilor de odihnă, cîteva comentarii lirice sau satirice despre diferite fenomene şi întîmplări petrecute în raza oraşului Ploieşti. Textierii, însă, s-au dovedit a fi departe de aceste intenţii, prin contribuţia lor practică, care oscilează între o înşiruire aridă de întîmplări diurne şi o expunere bombastică.

Problema orientării autorilor către ceea ce este caracteristic actual rămîne încă deschisă. Datorită unei asemenea capacităţi de orientare s-au putut dobîndi rezultate notabile şi chiar remarcabile în unele momente şi tablouri din spectacolele pomenite (cupletul „Pompierii", prologul şi întreg comentariul prezentatorului din *Ocolul pămîntului*, tabloul „Viaţa-i mai dulce trăită în doi" din spectacolul ploieştean) şi numai astfel se certifică întreaga contribuţie scenică — regizorală, scenografică, coregrafică, orchestrală. Într-adevăr, dacă desfăşurarea spectacolului prezentat de Teatrul satiric-muzical „C. Tănase" cunoaşte o alerteţe a ritmului şi a varietăţii, ea se datoreşte, în special, acelor idei ale textului care stimulează fantezia şi determină soluţii originale pentru transmiterea lor (de pildă, instantaneele care surprind „la strada" sau despărţirea îndrăgostiţilor, înaintea celor două cîntece italieneşti).

Orientarea asupra actualităţii se verifică, însă, şi prin modul în care un artist de astăzi promovează, într-o interpretare de autentică sau falsă contemporaneitate, un text clasic. Iată, de pildă, comedia lui Goldoni *Familia antica-*

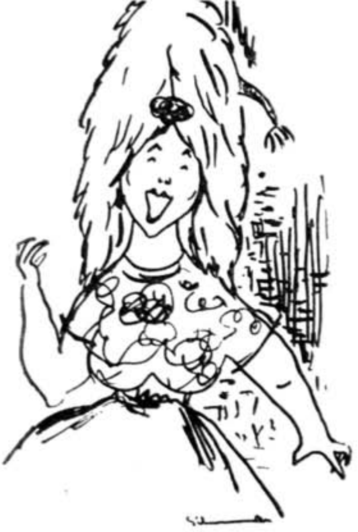

Zizi Şerban

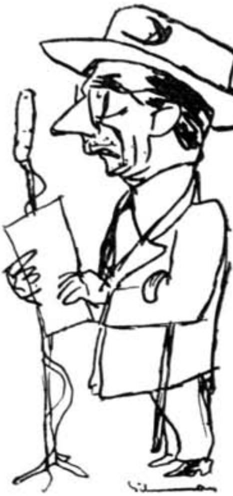

Vasile Tomazian

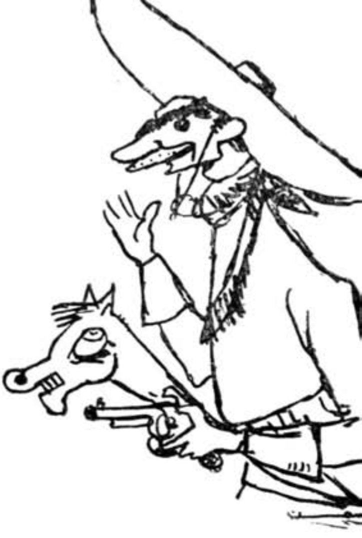

Horia Căciulescu

rului, a cărei premieră a avut loc în aceeaşi perioadă la grădina Teatrului Evreiesc de Stat.

Regizorul George Teodorescu, alcătuindu-şi o distribuţie în general corespunzătoare, a căutat să surprindă, în semnificaţiile textului goldonian, acele corespondenţe cu spiritul vremii noastre care ne apropie de optica şi verva celui care poate rîde, în mod detaşat, de viciile unei perfide alcătuiri „familiale" — cum demonstrează subiectul — şi în ultimă instanţă „sociale" — cum sugerează conţinutul lucrării — caracteristice perioadei renascentiste, din Italia. Socotim că altfel nici nu s-ar putea relua astăzi pe scenele noastre un text clasic, şi de aceea ne alăturăm intenţiei regizorale în ceea ce priveşte această necesitate de interpretare contemporană. Nu intenţia este greşită, ci felul în care se materializează ea în spectacol. În mod firesc, se punea aici problema unei desfăşurări pregnante şi sugestive a conflictului piesei în spiritul celor arătate mai sus, pentru că o autentică contemporaneitate porneşte de la fondul dramatic al lucrării. Conflictul însă, şi înseşi personajele, evoluează în spiritul unei corectitudini tradiţionale parcă — pe alocuri cu unele stridenţe, ca în interpretarea femeii de serviciu —, intenţiile despre care era vorba încercînd să se materializeze pe o cale adiacentă, adică pe aceea care ţine de forma spectacolului. Aici s-au produs unele intervenţii, neinspirate, după părerea noastră, pentru că ele nu vizează substanţa tematică a acestei savuroase comedii.

Prima intervenţie: schimbarea titlului. Comedia se cheamă de data aceasta *Soacra şi nora*, pentru că în felul acesta se extinde, după părerea realizatorilor, raza interesului ei public. A doua intervenţie: introducerea unor comentarii muzicale. Cu bunăvoinţa (şi numai atît) unui chitarist, aproape după fiecare tablou, personajele — în parte sau în ansamblu — se aliniază la rampă şi execută cîte un cuplet, pe canţonete la modă acum mai bine de 50 de ani şi cu un text care comentează intenţiile lor anterioare şi ulterioare. A treia intervenţie: îngroşarea machiajului. Pentru că subiectul se adresează unor eroi caracteristici commediei dell'arte, prezenţa lor scenică a fost accentuată prin aplicarea unui machiaj cu intenţii caricaturale şi rezultate... groteşti la propriu. Toate aceste intervenţii au avut în vedere o prezentare, în spiritul vremii noastre, a unor întîmplări de acum cîteva sute de ani. Dar asta e calea prin care se poate ajunge la o autentică contemporaneitate în spectacol? Nu cumva ea ar fi trebuit să se găsească prin preajma personajelor, aproape de caracterul şi trăsăturile lor caracteristice?

C. Paraschivescu şi Dan Huliera

Rectificare. In paginile 52 şi 63 din numărul trecut al revistei noastre, la explicaţiile clişeelor din spectacolele „Punguţa cu doi bani" şi „Necazurile lui Şurubel", se va citi: Teatrul de păpuşi din Oradea.

TEATRUL „LUCIA STURDZA BULANDRA“

prezintă în premieră în prima parte
a stagiunii 1962—1963

„O SINGURĂ VIAŢĂ“

de **IONEL HRISTEA**

Regia : **Lucian Pintilie**
Decoruri : **Paul Bortnovschi**
Costume : **George Ştefănescu**

„CEZAR ŞI CLEOPATRA“

de **G. BERNARD SHAW**

Regia : **Lucian Pintilie**

Decoruri : **Paul Bortnovschi**

Costume : **Valentina Bardu**

„FOTBAL“

de **POL QUENTIN**
şi **GEORGES BELLAK**

Regia : **Vlad Mugur**
Scenografia : **C. Piliuţă**

„RĂZBOI ŞI PACE“

dramatizare după **L. TOLSTOI**
de **E. PISCATOR, G. PRÜFFER**
şi **A. NEUMAN**

Regia : **Dinu Negreanu**
Laureat al Premiului
de Stat

Decoruri : **Liviu Ciulei**
artist emerit

Costume : **Gabriela Nazarie**

„OPERA DE TREI PARALE“

de **BERTOLT BRECHT**

Regia : **Liviu Ciulei**
artist emerit

Scenografia : **Liviu Ciulei**
artist emerit
Ion Oroveanu

TEATRUL SATIRIC-MUZICAL „CONST. TĂNASE“

Prezintă în fiecare seară, la orele 20, în sala Savoy — Cal. Victoriei 33

„VORBA REVISTEI“

de **I. AVIAN, FRED FIREA** şi **H. NICOLAIDE**
artist emerit

Muzica : AUREL GIROVEANU, PAUL URMUZESCU şi NICOLAE PATRICHI
Conducerea muzicală : NICOLAE PATRICHI
Coregrafia : NICOLAE SEVER
Decoruri şi costume : GEORGE VOINESCU
Regia artistică : NICOLAE DINESCU

* * *

În sala Victoria — Cal. Victoriei 174, în fiecare seară, la orele 20

„MUZICA, BAT-O VINA!“

de **I. BERG, H. NICOLAIDE** şi **GEORGE MIHALACHE**
artist emerit

Muzica : GHERASE DENDRINO, H. MĂLINEANU, RADU ŞERBAN,
artist emerit artist emerit
Fl. DELMAR, MIŞU IANCU, NORU DEMETRIAD, GEORGE GRIGORIU, TEMISTOCLE POPA, DINU ŞERBĂNESCU, FROMI MORENO, MIRCEA POPOVICI, VALENŢIU GRIGORESCU şi EDMOND DEDA
Conducerea muzicală : EDMOND DEDA
Coregrafia : SANDU FEYER
Decoruri şi costume : PUIU GANEA
Regia artistică : NICOLAE FRUNZETTI

* * *

De la 1 noiembrie 1962, în sala Victoria

„Ocolul pămîntului în 30 de melodii“

concert-spectacol de **SAŞA GEORGESCU** şi **ALECU POPOVICI**
cu **Orchestra de jaz** „BUCUREŞTI“
Dirijor : SERGIU MALAGAMBA
Coregrafia : SANDU FEYER
Decoruri şi costume : MIA STERIADI
Regia artistică : B. FĂLTICINEANU

* * *

În pregătire : **„Ca la revistă“ ...** Revistă în două acte de : **HORIA ŞERBĂNESCU, SADY RUDEANU, STELIAN FILIP, GRIGORE PAP, ION RUŞ**

Muzica : FLORENTIN DELMAR, V. VESELOVSKI, NIC. PATRICHI, RADU ZAHARESCU
Coregrafia : NICOLAE SEVER şi SANDU FEYER
Decoruri : PUIU GANEA
Costume : MIA STERIADI
Regia artistică : B. FĂLTICINEANU şi NIC. FRUNZETTI

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE ISTORIA ARTEI

CEA MAI PLĂCUTĂ RECREARE FIZICĂ ȘI INTELECTUALĂ

o realizați în

EXCURSIILE

organizate de

O. N. T. „CARPAȚI“

CARPAȚI

- Excursii de sfîrșit de săptămînă la munte, la mare, la diferite obiective turistice.
- Excursii la locurile istorice și la monumentele care evocă trecutul de luptă al poporului nostru.
- Excursii de mai multe zile la cabane și în stațiuni balneo-climaterice.
- Excursii în circuit prin cele mai interesante regiuni și orașe ale țării.
- Excursii cu itinerarii combinate prin regiuni turistice din țară și în orașe apropiate din țări vecine.
- Excursii pentru oamenii muncii aflați la odihnă, cu plecarea din stațiunile balneo-climaterice.
- Excursii cu motonavele „Oltenița" și „Carpați" pe Dunăre și în Deltă.
- Excursii cuprinzînd schimburi de experiență pe ramuri de activitate (producție, învățămînt etc.)
- Excursii la cerere, pe orice itinerar, pentru grupuri.

Transportul cu trenuri speciale, cu vagoane și locuri rezervate, cu autobuze I.R.T.A. sau cu autocarele O.N.T. „Carpați".

Cazare și masă în cele mai bune condiții.

Reduceri 50-67% pe C.F.R. și I.R.T.A.

Informații și înscrieri la toate agențiile și filialele O.N.T. „Carpați“.